

SACCOS AAWAJ

Year: 8 Edition: 26 Price: 100 Kartik-Poush 2082

जि.प्र.का. काठमाडौं, द.नं. : ३६३/०७४/०७५

साकोस **आवाज**

नेफ्स्कूनको त्रैमासिक प्रकाशन

वर्ष ८ | अंक २६ | मूल्य रु. १००/- | कातिक-पौष २०८२

संघले चाहेको साकोस अभियानको
मार्गदिशा

स्वयान मार्फत
नियमित निरिक्षण अनुगमन

नेपालको सहकारी क्षेत्रमा बदलिँदो
नियामकीय प्रवन्ध र अपेक्षा

सहकारीमा पूँजि पर्याप्तता र
गणना विधि

बदलिँदो नियामकीय व्यवस्थामा
साकोस अभियानको नेक्सस्

- विद्यमान कानूनी वातावरणमा साकोस अभियानलाई अनुकूलन

- साकोस ऐन

बहस पैरती

वित्तीय सहायता अन्तरलगानी

- अन्तरलगानी
- सदस्यहरूलाई सम्पूर्ण वित्तीय समाधान
- केन्द्रीय तरलता कोष

नेफ्स्कूनको मुख्य व्यावसायिक क्षेत्रहरू

सदस्य अनुगमन

- स्वयान
- जोखिम सुपरिवेक्षण (कब्रसी)
- राष्ट्रिय प्रमाणिकरण (प्रोवेशन)
- अन्तराष्ट्रिय प्रमाणिकरण (एवसेस)

सामाज प्रविधि

- मिरा इआरपी

असल अभ्यास आन्तरिकीकरण

- अन्तराष्ट्रिय सञ्जालहरूमा आवद्धता
- व्यवसाय विकास कार्यक्रममा साम्भेदारी (थाईल्याण्ड, जर्मनी, अमेरिका)
- वित्तीय एवम् सामाजिक साक्षरता (नेदरल्याण्ड्स)

नेफ्स्कून

प्रकाशक

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी
संघ लिमिटेड (नेफ्स्कून)

संरक्षक

चन्द्र प्रसाद ढकाल
अध्यक्ष, नेफ्स्कून

प्रशासनिक सञ्चालन तथा सञ्चार उपसमिति

घनश्याम अधिकारी-संयोजक
सानु पौडेल-सदस्य
शालिकराम ढकाल-सदस्य

सम्पादक

डा. शिवजी सापकोटा
प्रमुख कार्यकारी अधिकृत

सह-सम्पादक

अस्मिता दाहाल

लेआउट डिजाइन

निबास इंगोल

मुद्रण

एक्सिस प्रिन्टर्स प्रा.लि.
न्यूप्लाजा, काठमाडौं
०१-४५३६८६९

मूल्य

रु.१००/-

यस मित्र

पाँचौँ साकोस शिखर जोषी सम्पन्न	१
देखेको, भोगेको र चाहेको बचत ऋण सहकारी अभियान	११
बदलिँदो नियामकीय व्यवस्थामा साकोस अभियानको नेवसस्	१७
नेफ्स्कूनको ३४औँ वार्षिक साधारणसभा सम्पन्न	२०
वित्तीय सहकारीको जोखिम सुपरिवेक्षणका क्षेत्रहरु.....	२३
सहकारीहरुले लिन थाले कर्जा सूचना केन्द्रको सदस्यता.....	३०
नेपालको सहकारी क्षेत्रमा बदलिँदो नियामकीय प्रवन्ध र अपेक्षा.....	३४
बचत अभियानको अबको मार्गदिशा	३७
नेपालको सहकारी आन्दोलन	४४
बचत तथा ऋण सहकारी सम्बन्धी स्थिरीकरण कोष	५०
नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लब नेतृत्व हस्तान्तरण	५९
Micro Business Game	६६
सहकारीको डिजिटल रुपान्तरण	६८

© नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि. (नेफ्स्कून)

केन्द्रीय कार्यालय: गीनगवन, काठमाडौं,

फोन नं.: ०१-४७९९९३, ४७९०२०९, ईमेल: nefscun@nefscun.org.np

वेबसाइट: www.nefscun.org.np

यस साकोस आवाजमा प्रकाशित सबै धारणाहरु लेखकका निजी धारणा हुन् । -सम्पादक

सम्पादकीय

वि.सं. २०४५ सालदेखि अभियानको रूपमा स्थापित बचत ऋण सहकारीहरूको केन्द्रीय संघ, नेफ्स्कूनको यात्रा र वि.सं. २०४८ को सहकारी ऐनले प्रवर्द्धन गरेका सहकारी संस्थाहरूको क्षमता विकास, सशक्तिकरण, नेतृत्व विकास तथा सञ्चालन पद्धतिमा सहजिकरणको निरन्तर प्रयासले आज ३८ वर्ष पार गरिसकेको छ । विभिन्न कालखण्डमा जारी सहकारी सम्बन्धी कानूनहरूको मर्मलाई आत्मसात् गर्दै सहकारी प्रवर्द्धन, व्यवस्थापन र नियमनको समग्र इतिहासमा सक्रिय भूमिका निर्वाह गर्दै आएको नेफ्स्कून वर्तमानको सहकारी अभियानको छवि पुनर्प्राप्तिलाई केन्द्रमा राखेर आफ्ना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिरहेको छ । प्राप्त कानुनी र नितीगत आधारका साथै देशको अग्रणी संघको अभिभावकीय जिम्मेवारीलाई मार्गदर्शक बनाउँदै बचत ऋण सहकारी अभियानलाई स्पष्ट दिशा प्रदान गर्न संघ केन्द्रीत छ । वित्तीय सहकारीहरूको प्रवर्द्धनदेखि व्यावसायिकता विकास, गुणस्तर सुनिश्चितता, सञ्जालिकरण र नियामकीय अनुकूलन समेतको प्रयासमा समग्र अभियानलाई व्यवस्थित र सशक्त बनाउँदै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा पहुँच र पहिचान स्थापित गर्न संघ सफल छ । अभियानको सक्रियता, एकता र सद्भावकै कारण प्राप्त उपलब्धिहरूलाई आधार बनाउँदै यस यात्रालाई अझ सुदृढ र प्रभावकारी रूपमा निरन्तरता दिने हाम्रो प्रतिबद्धता दृढ छ ।

पछिल्लो समय विश्वका सफल सहकारी अभ्यासकर्ता मुलुकहरूमा अवलम्बन गरिएका **केन्द्रीकृत नीतिगत सर्वोच्चता** : कार्यगत सञ्चालनमा स्वायत्तताको आधारमा केन्द्रीय संघले तयार गरेको नीति एवम् मार्गदर्शनहरूको पालना गरी आफ्नो संस्थालाई एक सुरक्षित र निर्देशित एवम् संरक्षित वित्तीय सहकारीको रूपमा पहिचान दिलाउन सबै सदस्य संस्थाहरू केन्द्रको सञ्जालमा सामेल गराउन एकै नीति, विधि र प्रविधिको नारासहित तीन दशक लगाएर डोन्ट्याईएको अभियान आज यी तीन स्तम्भहरूमा आफुलाई अनुकूल बनाउन सफल भएका छन् ।

वि.सं. २०७२ को संविधान मार्फत संरचनामा हेरफेर र परिवर्तित व्यवस्थाले ल्याएको सहकारी सञ्चालन व्यवस्थापनमा परिवर्तन र वि स २०८१ को सहकारी ऐन संशोधनले व्यवस्था गरेको उच्च स्तरीय नियामकीय प्रवन्धले साकोस अभियानलाई पूर्णरूपमा नियमन सहितको वित्तीय सेवा वा भनौ सुरक्षित र दीगो वित्तीय सहकारीको परिकल्पना यस केन्द्रीय संघको दशकौ अघिको सपनासँग मेल खाएको छ । वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरू (साकोस) वित्तीय संस्था नै हुन्, वित्तीय संस्थाले उपयोग गरेका नीति, विधि र प्रविधिमा साकोसहरूको पनि पहुँच र उपयोगिता हुनु जरूरी छ भन्ने विषय संघको मुख्य मुद्दा थियो, जुन अहिले साकार हुँदैछ । तसर्थ, नेपालका साकोसहरूले अब वित्तीय संस्थाहरू सरह कर्जा सुचना केन्द्र मार्फत जानकारी लिन दिन पाउनेछन्, कालोसुची र बैकिङ कसुरको कानून आकर्षित हुनेछ, एटिम कार्ड (भिसा, माष्टरकार्ड, यूनियनपे आदि) को नेटवर्कमा जोडिनेछन्, साभा प्रविधि मार्फत बैकिङ सञ्जालको हिस्सा बन्नेछन्, मौज्जात विवरण अन्य बैंक वित्तीय संस्थाहरूको भै स्वीकार्य हुनेछ र मोवाईल मार्फत सबै भर्चुअल रूपमा कारोबारहरू सम्पन्न हुनेछन् । यस रणनीतिक कार्यदिशामा केन्द्रीय संघले आफ्ना सबै संयन्त्रहरूको परिचालन मार्फत आवश्यक सहकार्य गरी साकोस अभियानको अभिभावकत्वलाई अझ प्रगाढ र दीर्घकालिन बनाउँदै लैजानेछ ।

पाँचौँ साकोस शिखर गोष्ठी सम्पन्न

Regulatory alignment and strategic elevation to ensure integrated movement

**SACOS
SUMMIT
2025**
18 & 19 December, Lalitpur, Nepal

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि. (नेफ्स्कून) ले 'सञ्जालिकृत अभियान सुनिश्चितताका लागि रणनीतिक उन्नयन र नियामकीय अनुकूलन' भन्ने मूल नाराका साथ अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी वर्ष २०२५ को अवसरमा सात बुँदे प्रतिवद्धता जारी गर्दै 'साकोस शिखर गोष्ठी २०२५' पौष ४ गते सम्पन्न गरेको छ ।

नेफ्स्कूनका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकालको अध्यक्षतामा भएको कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका माननिय मन्त्रि प्रा.डा. कुमार इङ्नामले पानसमा दिप प्रज्वलनसँगै खुत्रुकेमा बचत गरी पाँचौँ साकोस शिखर गोष्ठी-२०२५ को समुद्घाटन गर्नु भएको थियो ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका मन्त्री प्रा.डा. कुमार इडनामले सहकारी क्षेत्रको वर्तमान अवस्था, चुनौती र भावी दिशाका सम्बन्धमा स्पष्ट तथा कडा धारणा व्यक्त गर्नुभयो । उहाँले सहकारीका सदस्यहरू मुख्यतः नेपालका गरिब तथा मध्यम वर्गीय नागरिक रहेको उल्लेख गर्दै, उनीहरूले गरेको सानो-सानो बचतको पूर्ण सुरक्षा गर्नु राज्य र सम्बन्धित निकायहरूको प्रमुख दायित्व भएको बताउनुभयो । सहकारी क्षेत्रलाई कमजोर बनाउने कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरूले आफ्नो जिम्मेवारी वहन गर्ने पर्ने स्पष्ट सन्देश दिनुभयो । सहकारी ऐनले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरू कडाइका साथ कार्यान्वयन गरिने र सहकारी क्षेत्रको समग्र अवस्थाको छानबिनका लागि समिति गठन गरिने जानकारी दिनुभयो । सो समितिको सिफारिसका आधारमा नियमविपरीत सञ्चालन हुने सहकारी संस्थाहरूलाई कारबाही गरिने र नियामक निकायले आवश्यक नियम तथा मापदण्ड निर्धारण गर्ने स्पष्ट गर्नुभयो ।

उद्घाटन मन्त्रव्यको क्रममा कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका सचिव मदन भुजेलले साकोस शिखर गोष्ठीको सफल आयोजनाका लागि शुभकामना व्यक्त गर्दै यस्ता गोष्ठीहरूबाट प्राप्त मन्त्रव्य,

सुभाब तथा निष्कर्षलाई लिखित रूपमा संकलन गरी कार्यान्वयनमा लैजानु आवश्यक रहेको धारणा व्यक्त गर्नुभयो । उहाँले पछिल्ला वर्षहरूमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको संख्या उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि भएको उल्लेख गर्दै, सोही अनुपातमा प्रभावकारी नियमनको आवश्यकता पनि बढेको बताउनुभयो । यसै सन्दर्भमा सहकारी नियमन प्राधिकरणको स्थापना महत्वपूर्ण कदमका रूपमा रहेको उहाँको भनाइ थियो । उहाँले कतिपय सहकारी संस्थाहरूमा सुशासन र पारदर्शिताको अभाव देखिनु चिन्ताको विषय भएको उल्लेख गर्दै, सहकारी मूल्य, मान्यता र सिद्धान्तअनुसृत सञ्चालन नभएसम्म सहकारी अभियानको विश्वसनीयता कायम रहन नसक्ने स्पष्ट गर्नुभयो । सहकारी संस्थाहरूले आफ्नो मूल भावना र सिद्धान्तलाई आत्मसात् गर्दै जिम्मेवार र उत्तरदायी ढंगले काम गर्नुपर्नेमा उहाँले जोड दिनुभयो । मन्त्रव्यको समापनमा, उहाँले सहकारी अभियानको सुदृढीकरणका लागि निरन्तर सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै आवश्यक मार्गदर्शन प्रदान गरिने विश्वास समेत व्यक्त गर्नुभयो ।

नेफ्स्कूनका अध्यक्ष चन्द्र प्रसाद ढकालले सहकारी क्षेत्रको प्रर्वद्धन र विकासका लागि यस्ता कार्यक्रमहरूको अत्यन्त महत्वपूर्ण भूमिका रहने बताउनुभयो । सहभागी सदस्य तथा अतिथिहरूबाट प्राप्त सुभाब र निर्देशनलाई नेफ्स्कूनले ध्यानपूर्वक

पालना गर्दै आफ्ना सेवामा विश्वास कायम राख्न प्रतिबद्धताका साथ अगाडि बढ्ने र संघले सहकारीहरूबीच सहकार्य र सशक्त नेतृत्वलाई प्रोत्साहित गर्दै दिगो विकासको मार्ग सुनिश्चित गर्ने विचार व्यक्त गर्नुभयो । कार्यक्रमबाट प्राप्त अनुभव र सिकाइलाई समेटेर आगामी दिनमा अझ प्रभावकारी योजना र पहलहरू अघि बढाउने अध्यक्ष ढकालले प्रष्ट पार्नुभयो । गोष्ठीमा सहभागी सबैलाई धन्यवाद व्यक्त गर्दै संघको समसामयिक गतिविधिहरू, संघले सरकारसँग गरिरहेको निरन्तर संवाद र पैरवीका विषयहरूमा सहभागीहरूलाई जानकारी प्रदान गर्नुभई उद्घाटन सत्रको समापन गर्नुभयो ।

गोष्ठीको मूल विषयवस्तु (थिम) "सञ्जालिकृत अभियान सुनिश्चितताका लागि रणनीतिक उन्नयन र नियामकीय अनुकूलन" ले सहकारी क्षेत्रका कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी, समन्वित तथा दिगो बनाउनु पर्ने आवश्यकतालाई स्पष्ट रूपमा उजागर गरेको छ । उक्त विषयवस्तुले सञ्जालीकरणको माध्यमबाट सहकारीका गतिविधिहरूबीच समन्वय र पहुँच विस्तार सुनिश्चित गर्नुपर्ने आवश्यकता औँल्याएको छ भने रणनीतिक उन्नयनमार्फत कार्यप्रणाली सुधार तथा संस्थागत क्षमताको अभिवृद्धि अपरिहार्य रहेको पक्षलाई प्रस्ट पारेको छ । त्यसैगरी, परिवर्तित कानुनी तथा नियामकीय संरचनासँग अनुकूलन गर्दै पारदर्शिता, उत्तरदायित्व

र वित्तीय सुशासन कायम राख्नु सहकारी क्षेत्रको दिगोपनाका लागि अत्यावश्यक रहेको कुरामा समेत गोष्ठी केन्द्रित थियो । यी आधारहरूलाई आत्मसात गर्दै गोष्ठीले सहभागीहरूलाई सहकारी अभियानको प्रभावकारिता र दीर्घकालीन दिगोपन सुनिश्चित गर्न आवश्यक रणनीति, दृष्टिकोण तथा व्यवहारिक अभ्यासहरूसँग परिचित गराएको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय परिवेशमा वित्तीय सहकारीका असल अभ्यासहरू आन्तरिकरणको लागि स्वदेशी तथा विदेशी विषय विज्ञहरूमार्फत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने प्रयासको निरन्तरतामा साकोस क्षेत्रका अनुभव आदान प्रदानका साथै नयाँ अभ्यासहरूको जानकारी प्रदान गर्न गोष्ठीले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ । गोष्ठीमा

विश्वका सफल बचत तथा ऋण सहकारी अभ्यासमा लागेको क्यानडा, एशियाली मुलुकहरूमा बचत ऋण सहकारीको प्रवर्द्धन एवम् संस्थागत विकासमा विश्व ऋण परिषद, एशियाली ऋण महासंघ, नेपाल राष्ट्र बैंक, आइक्यान, सहकारी विभाग, भुमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय, सहकारी नियमन प्राधिकरण, सहकारी विभाग र नेपालको आर्थिक विकासमा सहकारी सफल माध्यम बनाउन अतुलनीय योगदान गर्नुहुने विज्ञहरूबाट कार्यपत्रहरू प्रस्तुत गरिएको छ र उक्त कार्यपत्र माथि विज्ञहरूद्वारा टिप्पणी तथा प्रश्नोत्तर समेतको कार्यक्रम रहेको थियो ।

त्यसैगरी, परिवर्तित कानुनी तथा नियामकीय संरचनासँग अनुकूलन गर्दै पारदर्शिता, उत्तरदायित्व र वित्तीय

सुशासन कायम राख्नु सहकारी क्षेत्रको दिगोपनाका लागि अत्यावश्यक रहेको कुरामा समेत गोष्ठी केन्द्रित थियो । यी आधारहरूलाई आत्मसात गर्दै गोष्ठीले सहभागीहरूलाई सहकारी अभियानको प्रभावकारिता र दीर्घकालीन दिगोपन सुनिश्चित गर्न आवश्यक रणनीति, दृष्टिकोण तथा व्यवहारिक अभ्यासहरूसँग परिचित गराएको थियो ।

साकोस शिखर गोष्ठी पश्चात सहभागी तथा विज्ञहरूको सुभावलाई समावेश गरी एक साभा प्रतिबद्धता जारी गरिएको छ । प्रतिबद्धता पत्रको आधारमा सहकारी प्रवर्द्धन एवम् सम्बर्द्धन गर्न नबिनतम् प्रविधिहरूको अबलम्बन र सोको लागि दक्षतायुक्त जनशक्ति व्यवस्थापनका बारेमा नीति निर्माताहरूलाई सुभाव समेत प्रदान गरिएको छ ।

पहिलो दिन (पौष ३ गते)					
सत्र	समय	विषयवस्तुहरू	प्रस्तोता	टिप्पणीकार	सत्र अध्यक्ष
	०८:४५-०९:००	साकोस अभियानको समीक्षा र आगामी मार्गचित्र	डा. शिवजी सापकोटा प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नेफ्सकूल		
सत्र-१	०९:००-१०:३०	नियामकीय मार्गचित्र : साकोसको दीर्घो संस्थागत रूपान्तरणको चुनौती र अवसर	डा. रमेश चौलागाईं विज्ञ सदस्य राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण	श्री रामु पौडेल कार्यकारी निर्देशक नेपाल राष्ट्र बैंक	श्री चन्द्र प्रसाद ढकाल अध्यक्ष नेफ्सकूल
सत्र-२	११:००-१२:००	सम्पत्ती शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धि कानुनी व्यवस्था र परिपालना	श्री उमेश ढङ्गना रजिष्ट्रार सहकारी विभाग	श्री बासुदेव मट्टराई निर्देशक वित्तीय जानकारी इकाई	श्री मिनराज कडेल सल्लाहकार नेफ्सकूल
सत्र-३	१३:००-१४:३०	Shifting Leadership for Rekindling Cooperative Values and Principles	Ms. Elenita V. San Roque	डा. स्वराज शर्मा अध्यक्ष राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण	श्री ऋषिराज घिमिरे सल्लाहकार नेफ्सकूल
सत्र-४	१४:४५-१६:००	वित्तीय सहकारीमा स्व: नियामकीय अभ्यास: चुनौती तथा आगामी मार्गचित्र (विश्वव्यापी दृष्टिकोण तथा तथा नेपालमा यसको सम्भावना)	सिध अलुप नेपाल अध्यक्ष एवचान नेपाल	श्री गोपिनाथ जैनाली पूर्व सचिव नेपाल सरकार	श्री परितोष पौड्याल सल्लाहकार नेफ्सकूल
उत्प्रेरणा सत्र	१६:१५-१७:१५	उत्प्रेरणालाक सत्र		श्री सुबोध गौतम	
दोश्रो दिन (पौष ४ गते)					
सत्र-५	०८:३०-१०:००	वित्तीय सहकारी संस्थाहरूका लागि सञ्चालन मानकीकरण ढाँचा	श्री भुवन दाहाल विषयविज्ञ	डा.बलराम चापागाईं सहायक डिन त्रिभुवन विश्वविद्यालय व्यवस्थापन संकाय	श्री डी.वि. बस्नेत सल्लाहकार नेफ्सकूल
सत्र-६	१०:३०-१२:००	वित्तीय सहकारीमा स्रोत परिचालन: वर्तमान प्रवृत्ति र आगामी मार्गदिशा	श्री मनोज ज्ञवाली प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नविल बैंक लि.	डा. रेशम थापा सहायक प्राध्यापक अर्थशास्त्र केन्द्रीय विभाग त्रिभुवन विश्वविद्यालय	श्री दामोदर अधिकारी वरिष्ठ उपाध्यक्ष नेफ्सकूल

गोष्ठीमा ७ वटै प्रदेशबाट गरी महिला सहभागीको संख्या १ सय ५१ रहेको थियो भने पुरुष सहभागीको संख्या ६०९ गरि कुल ७६० जना सहभागी थिए । दुई दिनसम्म ७ वटा सामूहिक सत्र सञ्चालन भएको गोष्ठीमा प्यानल अध्यक्षता, कार्यपत्र प्रस्तोता, टिप्पणीकार र व्यवस्थापन सहजकर्ता सहित हरेक सत्रमा ४/४ जनाको समूहको व्यवस्था गरिएको थियो । सत्र सञ्चालनका क्रममा व्यवस्थापन सहजकर्ताद्वारा कार्यक्रम सञ्चालन गरि प्यानलका अध्यक्षले कार्यपत्रको संक्षिप्त परिचय, कार्यपत्र प्रस्तोता र टिप्पणीकारको परिचयसहित शुरु गरिएको थियो भने कार्यपत्र प्रस्तुत पश्चात उक्त कार्यपत्र माथि विषयविज्ञद्वारा टिप्पणी र सहभागीहरूबाट कार्यपत्रमा प्रस्तुत विषयवस्तुहरू माथि प्रश्नोत्तर सत्र समेत सञ्चालन भएको थियो ।

पहिलो सत्र

गोष्ठीको सामूहिक पहिलो सत्र संघका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत डा. शिवजी सापकोटाको रहेको थियो । उहाँले संघको आयोजनामा विगतका वर्षहरूमा भएका साकोस शिखर गोष्ठीहरूको समिक्षा, सहकारी अभियानको आगामी कार्यदिशा विषयमा आफ्नो प्रस्तुतीकरण राख्नुभएको थियो । डा. सापकोटाद्वारा प्रस्तुत विषयमा अभियानमा संस्थागत विकास,

व्यावसायिक सञ्चालन र गुणस्तर सुनिश्चिततालाई साकोस अभियानको दीर्घकालीन लक्ष्यका रूपमा मान्यता दिइएको विषय, सञ्जाल व्यवस्थापन र नियामकीय अनुकूलनमार्फत साकोस संस्थाहरूको प्रभावकारिता, समन्वय र विस्तार सुनिश्चितताको विषय, वित्तीय स्थायित्व, सदस्य सन्तुष्टि र कर्मचारी सन्तुष्टिको सुनिश्चितताले संस्थाको दिगोपन र विश्वासयोग्य संचालनमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने विषयलाई जोड दिनुभएको थियो ।

त्यसैगरी प्रतिष्पर्धी स्थिती कायम राख्न तथा नियामक र संघतर्फ समयमै भरपर्दो रिपोर्टिङ सुनिश्चित गर्न नीतिगत र प्राविधिक व्यवस्थाको आवश्यकता, सबै सदस्यहरूको भरोसाको केन्द्रको रूपमा रूपान्तरण गर्न संस्थालाई विश्वासिलो, पारदर्शी र सदस्य-केन्द्रित बनाउने विषयमा जोड दिनुभएको थियो । संघमा आबद्ध सदस्य संस्थाहरू नियमित सुपरिवेक्षणमा रहँदै संघको सहयोग र पृष्ठपोषणमार्फत सुदृढ संस्था बनाउनुपर्ने सन्देश प्रदान गरिएको थियो भने REGTECH (Regulatory Technology) र अन्य प्रविधिको प्रयोगमार्फत सञ्चालन क्षमता, वित्तीय पारदर्शिता र संस्थागत सुदृढीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक ठहरिएको विषय प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

दोस्रो सत्र

गोष्ठीको दोस्रो सत्र राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणका विज्ञ सदस्य डा. रमेश चौलागाईंले सहकारीको नियामकीय मार्गचित्र र साकोस रूपान्तरण को विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । कार्यपत्रका मुख्य विषयवस्तुहरूमा राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणको म्यान्डेट, प्राधिकरण गठनको आवश्यकता, सहकारी विभाग र

नेपाल राष्ट्र बैंकको अनुभव, वित्तीय सहकारीलाई वित्तीय प्रणालीमा समेट्ने आवश्यकता, नियामकीय मापदण्ड र निर्देशनहरू, समस्याग्रस्त सहकारीको पहिचान, सहकारी दर्ता र अभिलेखीकरण प्रणालीको डिजिटल व्यवस्थापन, संघको भूमिका, स्वनियमन प्रणाली संघहरूको वित्तीय कारोबारमा पारदर्शिता, संघहरूको वित्तीय कारोबार मोडल, जनशक्ति विकास, सहकारीको दिगोपना सुनिश्चितताको लक्ष्य लगायतका विषयहरू रहेका थिए ।

डा. चौलागाईंको कार्यपत्रमाथि नेपाल राष्ट्र बैंकका कार्यकारी निर्देशक रामु पौडेलले टिप्पणी गर्नुभएको थियो । उहाँले सहकारी क्षेत्रमा नेपाल राष्ट्र बैंकको उपस्थितिलाई सकारात्मक रूपमा मूल्यांकन गरिएको र राष्ट्र बैंकले सहकारीको सम्पत्ति अपचलन हुने समस्या देखेपछि त्यसलाई नियमन गर्नु अपरिहार्य रहेको बताउनुभएको थियो । यस सन्दर्भमा सुपरिवेक्षण र नियमनको प्रत्यक्ष कार्यान्वयन आवश्यक रहेको स्पष्ट पार्दै उहाँले सहकारी संस्थाहरूको सञ्चालनले सामाजिक र सार्वजनिक प्रभाव पार्ने भएकाले नियमन र सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु अत्यन्त महत्वपूर्ण भएको बताउनुभयो । २०८२ साल पुष २ गते जारी मापदण्डअनुसार संस्थालाई स्वनियमनमा रहन प्रेरित गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ भने

नियमनबाट पछि हट्न नपाउने स्पष्ट निर्देश जारी गरिएको छ । साथै, यसले सहकारी क्षेत्रको विश्वासनीयता र सदस्यको बचत सुरक्षालाई थप मजबुत बनाउने उद्देश्य राखेको छ । नियमनको स्पष्टता र सुपरिवेक्षण प्रणालीको प्रभावकारिताले संस्थाहरूलाई जिम्मेवार, पारदर्शी र अनुशासित रूपमा सञ्चालन गर्न उत्प्रेरित गर्ने विश्वास व्यक्त गरिएको छ । राष्ट्र बैंकको सक्रिय उपस्थितिले सहकारी संस्थाहरूलाई वित्तीय अनुशासन र दिगो व्यवस्थापनतर्फ मार्गदर्शन गर्ने माध्यम बनेको छ । यसले केवल नियमनको कार्यसम्पादन मात्र नभई सहकारीहरूको दीर्घकालीन दिगोपन र सामाजिक अर्थतन्त्रमा सकारात्मक योगदान सुनिश्चित गर्ने दिशामा पनि महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको विचार उहाँले व्यक्त गर्नुभयो ।

तेस्रो सत्र

गोष्ठीको तेस्रो सत्रमा सहकारी विभागका रजिष्ट्रार उमेश ढुंगानाले सहकारी क्षेत्रका लागि AML/CFT कानुनी दायित्व र परिपालनाको अवस्था विषयक प्रस्तुतीकरण गर्नुभएको थियो । कार्यपत्रका मुख्य विषयवस्तुहरूमा बचत तथा ऋण सहकारी क्षेत्र सम्पत्ति शुद्धीकरण (AML) र आतंकवादी वित्त पोषण (CFT) का दृष्टिले संवेदनशील क्षेत्रका रूपमा पहिचान भएको, सहकारी क्षेत्रमा विगतमा देखिएका हिनामिना, कमजोर सुशासन र गैर-सदस्य कारोबारले नियमन अपरिहार्य बनाएको विषय प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । उहाँले नेपाल राष्ट्र बैंकको नियामकीय उपस्थिति सहकारी क्षेत्रमा सदस्यको बचत सुरक्षा र वित्तीय अनुशासनका लागि आवश्यक देखिएको छ । प्रत्यक्ष सुपरिवेक्षण, स्पष्ट नियम-मापदण्ड र प्रभावकारी कार्यान्वयन बिना सहकारीको दिगोपन सम्भव छैन । ATF र APG का अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुसार

AML/CFT कार्यान्वयनमा सहकारी क्षेत्र अझै कमजोर अवस्थामा रहेको देखिएको छ ।

सदस्य पहिचान (KYM), जोखिममा आधारित मूल्याङ्कन (CDD) र वास्तविक धनी (Beneficial Owner) पहिचान अनिवार्य कार्यभार बनेको छ । शंकास्पद तथा सीमा नाघेका कारोबार (STR/SAR, TTR/CTR) FIU मा समयमै रिपोर्टिङ गर्नुपर्ने दायित्व स्पष्ट गरिएको छ । goAML प्रणालीमा आवद्धता र डिजिटल अभिलेख व्यवस्थापन सहकारीका लागि अनिवार्य बन्दै गएको छ । स्वनियमन आवश्यक भए पनि असफल अवस्थामा बाह्य नियमनबाट पछि हट्न नसकिने स्पष्ट सन्देश दिइएको छ । २०८२ साल पौष २ गते जारी मापदण्डले नियमन र स्वनियमनबीच सन्तुलन कायम गर्ने आधार प्रदान गरेको छ । सहकारी संस्थाहरूमा आन्तरिक नीति, कार्यविधि र जोखिम व्यवस्थापन प्रणाली संस्थागत गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

सुशासन, पारदर्शिता र उत्तरदायित्वलाई संस्थागत संस्कृतिका रूपमा विकास नगरेसम्म सहकारी अभियानको विश्वसनीयता कायम रहन नसक्ने ठहर गरिएको छ ।

कार्यपत्रमाथि टिप्पणी गर्दै नेपाल राष्ट्र बैंक वित्तीय जानकारी इकाईका निर्देशक बासुदेव भट्टराईले सत्रको मूल सार अवैध कारोबारबाट आर्जित रकमलाई वित्तीय प्रणालीमार्फत शुद्धीकरण गर्न नदिनु नै हो भन्ने स्पष्ट सन्देशमा केन्द्रित थियो, जसका लागि वित्तीय कारोबारमा पारदर्शिता अपरिहार्य रहेको बताइएको थियो । सत्रमा स्वनियमनको अभ्यास आवश्यक भए पनि त्यसमा केही दुरुपयोग हुने सम्भावना रहेको उल्लेख गरियो । सहकारी संस्थाहरूमा जोखिम पहिचान र न्यूनीकरण गर्ने मुख्य दायित्व सञ्चालक समितिको हुने स्पष्ट गरिएको हुन्छ । साथै, सहकारी क्षेत्रमा सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सुनिश्चित गर्न नियामक निकायबाट माग गरिएको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको जानकारी गराइयो । वित्तीय जानकारी इकाईसँग अनिवार्य रूपमा युजर नेम र पासवर्ड लिएर गोप्यमा प्रणालीमार्फत समयमै राज्यलाई वित्तीय जानकारी उपलब्ध गराउनुपर्ने दायित्वमा विशेष जोड दिइयो । त्यसैगरी, वित्तीय कारोबार गर्ने सबै संस्थालाई नियामक निकायबाट जारी गरिने निर्देशन र मापदण्डहरू कुनै पनि अस्पष्टता नहुने गरी पालना गर्न विशेष अनुरोध गरिएको थियो ।

चौथो सत्र

गोष्ठीको चौथो सत्रमा एशियाली ऋण महासंघकी प्रमुख कार्यकारी अधिकृत एलिनिता मि स्यान रोके (लेनी) ले High Road leadership: The Leader that the SACCOS Movement Needs Urgently विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । प्रस्तुतीका क्रममा उहाँले सहकारी अभियानलाई अहिले सबैभन्दा बढी High Road Leadership को आवश्यकता रहेको बताउनुभयो । नेतृत्वको वास्तविक प्रभाव दृश्य नतिजा भन्दा बढी अदृश्य पक्ष (मूल्य, संस्कृति,

विश्वास) मा निर्भर हुने, सदस्यको जीवनस्तर सुधार नै सहकारी नेतृत्वको साभा उद्देश्य हुनुपर्ने, राम्रो सीप र राम्रो मूल्य भएका नेताले मात्रै मानिसहरूलाई माथि उठाउन सक्ने विचार प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

नेतृत्वले Low Road वा Middle Road होइन, High Road रोज्नुपर्ने आवश्यकता रहेको, High Road नेताहरूले आफ्नै एजेन्डाभन्दा मानिसहरूलाई प्राथमिकतामा राख्न अभ्यास गर्नुपर्नेमा जोड दिनुभयो । उहाँले भन्नुभयो भावनात्मक क्षमता (Resilience) र आत्म-जागरुकता प्रभावकारी नेतृत्वका आधार हुन् । High Road नेताहरूले अंक गणना (Score keeping) लाई प्राथमिकता नदिई सहकार्यलाई प्राथमिकता दिन्छन् ।

समावेशी नेतृत्वले सीमान्तकृत र युवालाई समेत सहकारी अभियानमा जोड्न सक्छ, पारदर्शिता, प्रामाणिकता र जवाफदेहिता नेतृत्वको अनिवार्य गुण हो । दीर्घकालीन दृष्टिकोण (Bigger Picture) बिना सहकारी नेतृत्व प्रभावकारी हुन सक्दैन । साभा मूल्य र साभा उद्देश्य पत्ता लगाएर मानिसहरूलाई एक ठाउँमा ल्याउनु नेतृत्वको मुख्य भूमिका हो । "Growing members is growing credit unions" भन्ने विश्वासलाई नेतृत्वको मार्गदर्शक सिद्धान्तका रूपमा लिनुपर्छ ।

अकुका सिईओ लेनीको कार्यपत्रमाथि टिप्पणी गर्दै राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणका अध्यक्ष डा. खगराज शर्माले सहकारी क्षेत्रमा वर्तमान सन्दर्भमा उच्च मार्गमा आधारित नेतृत्व अत्यन्त आवश्यक रहेको बताउनुभयो । नेतृत्व केवल बाह्य रूपमा देखिने नतिजा, संरचना वा उपलब्धिमा मात्र सीमित नभई नदेखिने गुणहरू—जस्तै मूल्य, मनसाय, विश्वास र व्यवहार—बाट पहिचान हुने कुरा

यस सत्रमा उजागर गरिएको विचार प्रस्तुत गर्नुभयो । यिनै नदेखिने गुणहरूले नेतृत्वको वास्तविक पहिचान र प्रभाव निर्धारण गर्ने भएकाले सहकारी अभियानको नेतृत्वले यी पक्षहरूमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने आवश्यकता औल्याइएको थियो ।

सत्रमा नेतृत्व वर्गलाई तीन तहमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको थियो र सहकारी नेतृत्वले निरन्तर रूपमा आफ्नो नेतृत्व सीप विकास तथा रूपान्तरण गर्नुपर्ने आवश्यकतामा जोड दिइयो । नेतृत्व वर्गले आत्म-मूल्याङ्कन गर्दै आफ्ना कमजोरी पहिचान गर्नु र सुधारका लागि स्पष्ट कार्ययोजना निर्माण गर्नु अपरिहार्य ठहर गरियो । नेतृत्व विकास एकपटकको प्रक्रिया नभई निरन्तर अभ्यास र सिकाइको प्रक्रिया भएकाले यसमा संस्थागत प्रतिबद्धता आवश्यक रहेको धारणा प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

त्यसैगरी, सहकारी नेतृत्वले मानवता, करुणा र निस्वार्थ भावनालाई व्यवहारमा उतार्नुपर्ने सन्देश सत्रले दिएको उहाँले प्रष्ट पार्नुभयो । असल उद्देश्यका लागि असल काम गर्नु, लिनुभन्दा बढी दिनु र आफ्नै एजेन्डाभन्दा सदस्यको एजेन्डालाई

प्राथमिकता दिनु नै उच्च मार्गको नेतृत्वको सार हो भन्ने निष्कर्ष रहेको र यदि नेतृत्वले आफ्नो भूमिकामा योगदान दिन नसक्ने अवस्था आएमा जिम्मेवारी छोड्न तत्पर रहनु पनि नैतिक नेतृत्वको एउटा महत्वपूर्ण पक्ष भएको उल्लेख गरिएको विषय अध्यक्ष शर्माले राख्नुभएको थियो ।

पाँचौं सत्र

गोष्ठीको पाँचौं सत्र नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट्स संघका अध्यक्ष सिए.अनुप नेपालले वित्तीय सहकारीको स्वनियामकीय अभ्यास : चुनौती तथा आगामी मार्गचित्र, विश्वव्यापी दृष्टिकोण तथा नेपालमा यसको सम्भावना विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । उहाँले बचत तथा ऋण सहकारीहरूले वित्तीय पहुँच, सामाजिक समावेशीकरण र स्थानीय पूँजी परिचालनमा महत्वपूर्ण योगदान दिएको बताउनुभयो । केही सहकारीमा देखिएको वित्तीय दुरुपयोगले समग्र अभियानको विश्वसनीयतामा गम्भीर असर पारेको छ । जोखिम-आधारित नियमनतर्फ रूपान्तरण अपरिहार्य भइसकेको छ । Capital Adequacy Ratio -CAR and Risk Weighted

Assets सहकारीको वित्तीय स्थायित्व मापनका प्रमुख औजार हुन् । Basel Framework बैकिङका लागि विकास भए पनि सहकारीमा अनुपातिक रूपमा अनुकूलन गर्न सकिन्छ । PEARLS प्रणाली सहकारी क्षेत्रमै केन्द्रित प्रभावकारी वित्तीय स्वास्थ्य मापन उपकरण हो । MIS र गुणस्तरीय डेटा बिना जोखिम मूल्यांकन र प्रारम्भिक चेतावनी प्रणाली प्रभावकारी हुन सक्दैन । बहु-नियामक संरचनाका कारण निर्देशिका र मापदण्डमा दोहोरपन र अन्योल देखिएको छ । Single Regulatory Window" अवधारणा सहकारी नियमनमा आवश्यक देखिएको छ । साना सहकारीका लागि आकार-आधारित

(proportionate) मापदण्ड आवश्यक छन् । Early Warning System र Prompt Corrective Action स्पष्ट र मापनयोग्य हुनुपर्छ । स्वनियमन (Self-Regulation) ले आन्तरिक अनुशासन, पारदर्शिता र जोखिम व्यवस्थापन सुदृढ गर्छ । संघ तथा केन्द्रीय संघले क्षमता विकास, MIS र जोखिम निगरानीमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छन् । राज्य-नियामक-संघबीचको त्रिकोणात्मक समन्वयले सहकारीको दिगो विकास सुनिश्चित गर्छ ।

नेपाल सरकारका पूर्व सचिव गोपिनाथ मैनालीले प्रस्तुत कार्यपत्रमा साकोसको क्षेत्रका महत्वपूर्ण पक्षहरूलाई समेट्ने

प्रयास गरिएको बताउनुभयो । विषयवस्तुलाई अझ स्पष्ट र प्रभावकारी बनाउनका लागि साकोसको विद्यमान अवस्थालाई सान्दर्भिक तथ्यांकसहित चित्रण गरिएको भए प्रस्तुति थप विश्वसनीय हुने देखिन्छ । वित्तीय मापनका सूचकहरू हाल अभ्यासकै चरणमा रहेकाले यसमा थप स्पष्टता आवश्यक छ । सहकारी नियमनको सन्दर्भमा नियमनकारी निकायहरू 'एकद्वार प्रणाली' मार्फत अधि बढ्नुपर्ने र नेतृत्वले विशेष गरी मूल्य लगायतका तीन मुख्य पक्षहरूमा प्रभाव पार्ने विषय सकारात्मक छ । सहकारीको ऐतिहासिक पृष्ठभूमिलाई हेर्दा वि.सं. २००० मा विजय शमशेरको पालामा स्थापित 'एग्रिकल्चर मोर्टगेज को-अपरेटिभ' पहिलो सहकारी भएको तथ्यलाई मनन गर्दै, सहकारीको मूल मर्म 'स्वनियमन' (स्वयम् व्यवस्थापन र स्वयम् निर्णय) मा आधारित हुनुपर्ने देखिन्छ । हाल नेपालमा तीन तहको सरकार र तीन तहकै नियामक निकाय भएकाले 'बहु-नियमन प्रणाली' विद्यमान छ, जसलाई थप व्यवस्थित बनाउन विशिष्ट नियमनको खाँचो छ । अन्त्यमा, सहकारीलाई मर्यादित र सफल बनाउन नियामक निकाय वा संघको मुख ताक्नुभन्दा संस्था आफैँ सक्रिय भएर लाग्नुपर्ने र जोखिम न्यूनीकरणका लागि सहकारीमा निश्चित 'थ्रेसहोल्ड' कायम गर्नु उपयुक्त देखिन्छ ।

छैटौँ सत्र

गोष्ठीको छैटौँ सत्रमा व्यवस्थापन विज्ञ भुवन दाहालले वित्तीय सहकारी संस्थाहरूका लागि सञ्चालन मानकीकरण ढाँचा विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । उहाँद्वारा प्रस्तुत विषयहरूमा संस्था सुसञ्चालनका लागि अनुभव आदान-प्रदान र नीतिगत स्पष्टता अनिवार्य सर्त रहेको, टीम वर्कले असम्भव कार्यलाई पनि सम्भव बनाउन सक्ने,

संस्थाको सफलतामा सामूहिक प्रयासको ठूलो भूमिका रहने, संस्था सुशासनको मुख्य आधार साधारणसभा, सञ्चालक समिति र विभिन्न उप-समितिहरू रहेको विषयलाई समेट्नुभएको थियो ।

त्यसैगरी सहकारी तथा वित्तीय संस्थाहरूमा कर्जा, तरलता, बजार र सञ्चालन जोखिमहरू अन्तर्निहित हुन्छन् । वित्तीय स्वास्थ्य मापनका लागि CAMELS (पूँजी, सम्पत्ति, व्यवस्थापन, नाफा, तरलता र बजार जोखिम) को मूल्यांकन आवश्यक छ । ऋण जोखिम व्यवस्थापनका लागि स्पष्ट लगानी नीति, म्यानुअल र नियमित अडिट हुनुपर्दछ । सञ्चालन जोखिम सर्वव्यापी हुने भएकाले मेकर-चेकर र स्वतन्त्र समीक्षा प्रणाली

लागु गर्नुपर्छ । कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि, उचित पारिश्रमिक र जीवनशैलीको निगरानीले संस्थागत सुरक्षा बढाउँछ । प्रविधिको गुणस्तर र सुरक्षामा विशेष ध्यान दिनु आजको आवश्यकता हो । संस्थागत सुशासनले जनविश्वास आर्जन गर्न र वित्तीय स्थायित्व कायम गर्न मद्दत गर्दछ । सञ्चालक समितिले संस्थाको दीर्घकालीन हितका लागि 'रिस्क एपिटाइट' (Risk Appetite) निर्धारण गर्नुपर्छ । संस्थाभित्र पारदर्शिताका लागि 'हिवसलब्लोअर' (Whistleblower) प्रणाली र जवाफदेहिता सुनिश्चित हुनुपर्छ । तीन तहको प्रतिरक्षा (Three

Lines of Defence) प्रणालीलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनुपर्दछ, लगायतका विषयहरूप्रति प्रस्तुतीकरणको जोड रहेको थियो ।

उक्त कार्यपत्र माथि टिप्पणी गर्दै त्रिभुवन विश्वविद्यालय, व्यवस्थापन संकायका सहायक डिन, डा. बलराम चापागाईंले सहकारी क्षेत्रको वर्तमान चुनौती र सुशासनका उपायहरूलाई अत्यन्तै व्यावहारिक ढंगले प्रस्तुत गरिएको बताउनुभयो । पैसाको नैतिक आर्जनदेखि बैंकहरूको वित्तीय वृद्धिको उदाहरणसम्मले इमान्दारिता र व्यावसायिकताको महत्त्वलाई पुष्टि गरेको छ । कार्यपत्रमा उल्लेखित CAMELS र Three Lines of Defence जस्ता बैंकिङ अवधारणालाई साकोस अभियानमा जोडनु सर्हानीय छ । यसले सहकारीहरू केवल बचत र ऋणमा मात्र सीमित नभई जोखिम व्यवस्थापन र आन्तरिक नियन्त्रणमा पनि उत्तिकै सबल हुनुपर्छ भन्ने सन्देश दिएको छ । विशेषगरी नेतृत्वले मूल्य-मान्यता र स्वनिधमलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने विषय आजको सहकारी संकट समाधानका लागि मुख्य कडी हो । यो प्रस्तुति साकोसहरूको मानकीकरणका लागि एक महत्त्वपूर्ण मार्गदर्शक दस्तावेज बन्न सक्छ भने विचार उहाँले कार्यपत्रमाथि राख्नुभएको थियो ।

सातौं सत्र

गोष्ठीको सातौं सत्रमा नबिल बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत सिए मनोज ज्ञवालीले Resource Mobilization in Financial Cooperatives (Nepal) विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । उहाँको कार्यपत्रमा प्रस्तुत मुख्य विषयहरूबस्तुहरूमा सहकारीका मुख्य स्रोतहरू, स्रोत परिचाल विधि, बचत र ऋणको ब्याजदरबीचको सन्तुलन, श्रोत परिचालन गर्दा हुने तरलता जोखिम, साख जोखिम र सञ्चालन जोखिमका

विषयहरू रहेका थिए । त्यसैगरी सम्पत्ति दायित्व व्यवस्थापनको सन्तुलन (Assets Liabilities Management) नमिल्नु सहकारी क्षेत्रको प्रमुख वित्तीय समस्याको रूपमा रहेको विषयलाई उहाँले प्रष्ट्याउनुभएको थियो । छोटो अवधिको बचतलाई लामो अवधिको ऋणमा लगानी गर्दा गम्भीर तरलता संकट निम्तिन सक्ने, संस्थागत सुशासनको अभाव र अपारदर्शी कार्यशैलीले सदस्यहरूको विश्वासमा कमी ल्याउने, वित्तीय विवरणहरूको नियमित र पारदर्शी प्रकाशनले संस्थाको विश्वसनीयता बढाउने, डिजिटल भुक्तानी, मोबाइल बैंकिङ र कोर बैंकिङ प्रणालीको प्रयोग अनिवार्य हुने विषयहरूमा उहाँले जोड दिनुभएको

थियो । त्यस्तै सहकारीहरूबीचको एकता र सुदृढीकरणका लागि मर्जर प्रक्रियालाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने, सञ्चालक समितिले नीतिहरू स्वीकृत गर्ने र व्यवस्थापनले त्यसको अक्षरशः पालना गर्ने स्पष्ट कार्यविभाजन हुनुपर्ने, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई मजबुत बनाउन नियमित लेखापरीक्षण र अनुगमन आवश्यक हुने, सदस्यहरूलाई वित्तीय साक्षरता र सहकारी शिक्षा निरन्तर प्रदान गरिनुपर्ने, "सदस्यमा आधारित कोष" (Member-based funding) नै सहकारीको सबैभन्दा सुरक्षित वित्तीय आधार हुने विषय प्रस्तुतीकरणका क्रममा राख्नुभएको थियो ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, अर्थशास्त्र केन्द्रीय विभागका सहायक प्राध्यापक डा. रेशम थापाले प्रस्तुत कार्यपत्रमाथि टिप्पणी गर्दै नेपालको सहकारी क्षेत्रमा विद्यमान गम्भीर र व्यावहारिक समस्याहरूलाई मिहीन ढंगले उजागर गरेको बताउनुभयो । सहकारीहरूले आफ्नो मूल मर्म र सिद्धान्तभन्दा बाहिर गएर बैंक सरहको व्यावसायिक प्रतिस्पर्धा गर्न खोज्दा नै वर्तमान संकट चुलिएको स्पष्ट पार्नुभयो । कार्यपत्रमा उल्लेख भए भैं, सहकारीहरूको तथ्यांक विश्लेषण र हिसाब-किताबको पारदर्शितामा देखिएको कमजोरीले सदस्यहरूको उठिबास हुने स्थिति सिर्जना हुनु चिन्ताको विषय बताउनुभयो ।

साथै, सहकारी क्षेत्रका समस्याहरूको प्राज्ञिक समाधान खोज्न थिसिस र अध्ययनका लागि सहकार्य गर्ने प्रस्तावले यस क्षेत्रको बौद्धिक सुधारमा टेवा पुऱ्याउने देखिन्छ । समग्रमा, यो कार्यपत्रले सहकारीलाई स्वनिधमन र जवाफदेहिताको बाटोमा फर्काउन ठोस मार्गनिर्देश दिनेमा आफु विश्वस्त रहेको बताउनुभयो ।

• • •

साम्ना प्रतिवद्धता पत्र २०८२

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि (नेफ्स्कून) को आयोजनामा मिति २०८२ पौष ३ र ४ गते समग्र साकोस अभियानका ५१ जिल्लाबाट सहभागी हामी ८०० जना संघ/संस्थाहरूका सञ्चालक समिति/लेखा सुपरिवेक्षण समिति/उच्च व्यवस्थापनमा कार्यरत कर्मचारीहरूको प्रतिनिधित्वमा ललितपुर स्थित हेरिटेज गार्डेनमा अन्तराष्ट्रिय सहकारी वर्ष २०२५ को बृहत लक्ष्य अनुरूप आयोजित सञ्जालिकृत अभियान सुनिश्चितताका लागि रणनीतिक उन्नयन र नियामकीय अनुकूलन विषयक शिखर गोष्ठीका हामी सहभागीहरू हाम्रो आफ्नो संघ/संस्थामा नियामक र अभियानले तय गरेका मापदण्डमा आधारित रही आन्तरिकरूपमा अनुगमन, नियमन गरी गराई संगठनलाई सही मार्गमा डोऱ्याउन देहायअनुसारको बुँदाहरूमा सहमत भई यो प्रतिवद्धता पत्र २०८२ लागु गर्न प्रतिवद्ध भएका छौं ।

१) हामी संघ/संस्थामा विद्यमान कानूनी वातावरणले ल्याएको परिमार्जनलाई आत्मसाथ गर्दै आन्तरिक कार्यढाँचामा अनुकूलन गर्न अभियान र सरकारको सहकार्यमा दिगो र सुरक्षित संस्था निर्माणमा वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरूका लागि अभियानले आवश्यक ठानेको विशेष ऐनको माग गर्दछौं ।

२) बचत तथा ऋण सहकारी सञ्चालनमा विद्यमान कानूनहरू लगायत विद्यमान समयमा नेपाल सरकारको अधिक ध्यानाकर्षण भएको सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी सरकारको प्रयासलाई निरन्तर सहयोग गर्न प्रतिवद्ध छौं ।

३) बचत तथा ऋण सहकारी अभियानमा हाल सम्म नेतृत्वको फराकिलो सोच र योगदानबाट प्राप्त उपलब्धीलाई संस्थागत गर्दै हालैका दिनहरूमा सहकारी क्षेत्रमा देखिका चुनौतीहरूको सामना गर्न सहकारी मूल्य मान्यता सिद्धान्तलाई आत्मानुभूति गरी उच्च प्राथमिकतामा राखी कार्यव्यवहारमा उतार्न निरन्तर सिकाई मार्फत सहकारी मूल्यमा आधारित नेतृत्वनिर्माणमा प्रतिवद्ध छौं ।

४) सहकारी क्षेत्रको जोखिम व्यवस्थापनलाई सबल बनाउन अभियानले विकास गरेको स्वनियमनमा आधारित नियमित सघन सुपरिवेक्षण कार्यढाँचा (स्क्यान) र स्थिरीकरण कोषमा आवद्ध भई नियमित रूपमा नियमनकारी आवश्यकता परिपूर्ति गर्दै संस्थामा जोखिम न्यूनिकरण गर्न प्रतिवद्ध छौं ।

५) बचत तथा ऋण सहकारी अभियानमा भएको श्रोतहरूको उचित एवम् सन्तुलित परिचालन गर्न बजार सृजना, वित्तीय साक्षरता एवम् शिक्षा, उद्यमशिलता विकास र प्राविधिक शिक्षालाई जोड दिन प्रतिवद्ध छौं ।

६) बचत तथा ऋण सहकारीको आन्तरिक कार्यसञ्चालनलाई चुस्त एवम् दुरुस्त बनाउन अभियानले निर्दिष्ट गरेको नीति, विधि, पद्धति र एकिकृत प्रविधि अवलम्बन गरी स्तरीय संस्था सञ्चालनमा प्रतिवद्ध छौं ।

७) बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको वित्तीय सन्तुलन कायम राखी दिगो र प्रतिष्पर्धी अभियान निर्माणका लागि संघको श्रोत परिचालनमा केन्द्रीय तरलता बचत र विशिष्टिकृत बचत कारोबारहरूको विश्वव्यापी कार्यढाँचाको परिमार्जनलाई निरन्तरता दिन प्रतिवद्ध छौं ।

मिति २०८२ पौष ४ गते

नयाँ दिल्लीमा Co-op कुम्भ २०२५ अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न

नयाँ दिल्ली । शहरी सहकारी कर्जा क्षेत्रको भविष्य, डिजिटलीकरण र अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्यबारे उच्चस्तरीय विचार-विमर्श गर्ने उद्देश्यसहित दुईदिने International Conference of Urban Cooperative Credit Sector – Co-op कुम्भ २०२५ भारतको प्रतिष्ठित विज्ञान भवन, नयाँ दिल्लीमा NAFCUB का अध्यक्ष लक्ष्मी दासको अध्यक्षतामा नोभेम्बर ११, २०२५ मा सम्पन्न भएको छ ।

Digitalising Dreams –
Empowering Communities

अर्थात् "सपना डिजिटल रूपान्तरण गर्दै समुदाय सशक्त बनाउँदै" भन्ने मुल नारासहित सुरु भएको सम्मेलनको उद्घाटन भारतका राज्यमन्त्री कृष्ण पाल, कर्नाटक सरकारका मन्त्री एच.के.

पाटिल र सचिव डा. आशिष कुमारले संयुक्त रूपमा गर्नु भएको थियो ।

दुई दिनसम्म चलेको यो सम्मेलनलाई शहरी सहकारी वित्त क्षेत्रको वर्षकै सबैभन्दा प्रभावशाली अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चका रूपमा हेरिएको छ ।

विशाल सहकारी संरचनाको प्रतिनिधित्व

गर्ने कार्यक्रमको आयोजना नेशनल फेडरेशन अफ अर्बन कोअपरेटिभ बैंकर्स एन्ड क्रेडिट सोसाइटीज लिमिटेड (NAFCUB) ले गरेको हो । NAFCUB ले भारतभरका १,६०० भन्दा धेरै शहरी सहकारी बैंक तथा ५० हजारभन्दा बढी सहकारी क्रेडिट सोसाइटीहरूलाई प्रतिनिधित्व गर्छ ।

नेपाल वित्तीय प्रतिवेदन मान तालिम सम्पन्न

नेफ्रस्कूनको आयोजनामा कार्तिक १३ देखि १५ सम्म धुलिखेलमा सञ्चालित एन.एफ.आर.एस. तालिम कार्तिक १५ गते सम्पन्न भएको छ ।

कार्यक्रममा संघका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकालले संघको तालिमहरूलाई अभै परिष्कृत बनाउँदै लगिने बताउँदै सबै

संघ संस्थाहरूले वित्तीय अनुशासन कायम गनुपर्ने कुरामा जोड दिनुभयो । त्यस्तै संघका वरिष्ठ उपाध्यक्ष दामोदर अधिकारीले संघका तालिम लगायत सदस्य सेवाका कार्यक्रमहरूले संघका सदस्य संस्थाहरूलाई सबलीकरण गर्न सकिएको बताउँदै यस्ता कार्यक्रमहरूलाई

अभै विकास गर्दै लगिने विश्वास व्यक्त गर्नुभएको थियो । तीन दिनसम्म सञ्चालित तालिममा १७ वटा संस्थाबाट २० जनाको सहभागिता रहेको थियो । सहकारीहरूले उक्त मान अनुरूप तयार गर्नुपर्ने लेखाका प्रतिवेदनहरूका विभिन्न समायोजन लगायत यसका सिद्धान्त तथा व्यवहारिक विषयहरूलाई समेटेर तयार गरिएको कोर्षको सहजिकरण सि.ए. राजन अधिकारीले गर्नुभएको थियो ।

समापन कार्यक्रममा बोल्दै संघका सञ्चालक तथा शिक्षा तालिम उपसमिति सदस्य नवराज अर्यालले तालिमले सहकारीको वित्तीय प्रतिवेदन निर्माणमा एकरूपता आउनुका साथै सैद्धान्तिक रूपमा तयार गरिएको वित्तीय प्रतिवेदनहरूले अनुशासन कायम गर्ने विश्वास गरिएको बताउनु भयो ।

देखेको, भोगेको र चाहेको बचत ऋण सहकारी अभियान

चन्द्र प्रसाद ढकाल

अध्यक्ष, नेफ्स्कून

एकका लागि सबै र सबैका लागि
एकको अवधारण सहकारी स्थापना
देखि नै वकालत गरिएको हो ।
आज बचत तथा ऋण सहकारी
संस्थाहरूको प्राविधिक रूपमा
सञ्जालीकरण हुन आवश्यकता
छ । नीति अभावमा सञ्जालीकरण
हुन सकेको छैन । बचत ऋण
सहकारीको अबको गन्तव्यको रूपमा
अभियानको सञ्जालीकरणलाई
राखिएको हुनुपर्दछ ।

२ ०१३ सालवाट शुरु
भएको बचत तथा
ऋण सहकारीहरू
आज सामुदायिक
वित्तीय संस्थाको पर्याय हो । हामीले
देखेको सहकारी कागजमा राम्रो
नीतिगत व्यवस्था तर व्यवहारमा
उपेक्षित भएकै हो । सहकारी सानो
हो सहकारी ठुलो हो । सहकारी
राम्रो हो सहकारी नराम्रो हो ।
सहकारी सबै हो सहकारी केही पनि
होइन । सहकारी उद्यम हो सहकारी
सेवा हो । सहकारी आर्थिक कारोवार
हो सहकारी सामाजिक पूँजी हो ।
सहकारीमा राजनीति भयो सहकारीमा
नेतृत्व विकास भयो । सहकारी बैंक
हो सहकारी बैंक होइन । सहकारी
अभियान बलियो बन्दैछ सहकारीता
हराउँदैछ । रोजगारी देखि भकारी
सम्म सहकारीको नारा र चर्चा नभएको
होइन ।

विश्व अभ्यासमा देखेको सहकारी,
सुन्दर र उपलब्धिमुलक थियो र आज
पनि छ । सहकारीहरूले अनौपचारिक
वित्तीय कारोवार न्यूनीकरणमा
सहयोग गरेकै हो । महामारी वा
समाज संकटको पहिलो पंक्तिमा
सहकारी बसेर सेवा गरेकै हो ।
द्वन्द्वमा होस वा शान्तिमा सहकारी

समुदायको सहायक बनेकै हो । हिजो
सहकारी राम्रो थियो । आज बिग्रीएको
छ भन्ने पनि विश्वास छैन । हिजो
सहकारीमा न आबद्धता थियो न
स्रोतको परिचालन थियो । न्यून स्रोत
न्यून जोखिमको अवस्थामा रहेको
थियो । व्यवसायिक आकार ज्यादै
सानो तर सञ्चालक र सदस्यहरूमा
आत्मियता ज्यादै राम्रो । सदस्यहरूको
आकार पनि थोरै तर सम्बन्ध राम्रो ।
रूपान्तरण हुँदै गरेको समाजमा बचत
तथा ऋण सहकारीहरूको आवश्यकता
पनि बढेको

सहकारी सिद्धान्तको परिपालनामा
सहकारी जिम्मेवार थिए । आई.सी.ए.
ले स्वीकार गरेको सात सिद्धान्त,
विश्व ऋण परिषदले स्वीकार गरेको
सदस्य सुरक्षा सिद्धान्त, सुशासनको
सिद्धान्त, स्वास्थ्य तथा सुरक्षाको
सिद्धान्त र सञ्चालनका सिद्धान्तहरू
नेफ्स्कूनको परिपालनमा प्रतिबद्ध
अभियान थियो । सहकारी सिद्धान्तका
आधारमा सञ्चालन भएका संस्थाहरू
थप सुरक्षित हुने विश्वासमा अभियान
चलेको थियो र छ । सहकारी ऐन
परिपालनामा प्रतिबद्ध थियो । आज
सहकारी ऐन छ, तर कार्यान्वयन
छैन । नियमन छैन । सहकारी
अभियानमा विगत बर्षभर भएका सबै

औपचारिक फोरम, अनौपचारिक छलफल तथा सम्वादहरूमा पहिलो प्राथमिकता सहकारी ऐन, २०७४ कार्यान्वयन हुनु पर्नेमा सबैको जोड छ तर जिम्मेवारी र जवाफदेहीता छैन । करको दर मात्र होइन सहकारी ऐनका सबै व्यवस्था मुख्य कारोवार देखि कर्जा सूचना सम्म समयमा नै कार्यान्वयनमा जानुपर्ने तर गति एकदम कम छ ।

बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको राष्ट्रिय सहकारी महासंघ, एशियाली ऋण महासंघ, विश्व ऋण परिषद मात्र होइन सहकारीहरूको सर्वोच्च सञ्जाल अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघको आबद्धता निरन्तरता दिईएको छ । सञ्जालका सबै तहमा प्रजातान्त्रिक नियन्त्रण प्रणाली स्थापित गराउन आवश्यक प्रयास गरिएको छ । संघको सक्रिय सहभागिता रहेको छ । एशियाली ऋण महासंघको कोषाध्यक्षमा नेफ्स्कूनको प्रतिनिधित्व कायम भएको छ । त्यस्तै राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्डको सञ्चालक समितिमा पनि संघ निर्वाचित भएको छ । अभियानमा संघको भूमिका जिवन्त रहेको छ र रहि रहनेछ तर छवी उच्च हुन सकेको छैन । अभियान र सरकार एक भएर अघि बढेको छैन । बचत तथा ऋण सहकारीका लागि सरकारको सदासयतामा प्रश्न छ । नेपालको बचत तथा ऋण सहकारी अभियान समयको कालखण्डमा जोखिममा परेको छ । आज पनि सहकारी अभियान जोखिममा नै छ । व्यवस्थापकीय प्रणाली विकासमा सरकार र अभियानको मतक्यता हुन सकेको छैन ।

जोखिम व्यवस्थापनका लागि बचत तथा ऋण सहकारी संस्था सम्बन्धि स्थिरीकरण कोष स्थापन तथा सञ्चालन कार्यविधि २०७६ पहिलो संशोधन भइ कार्यविधिले तोकेका कार्यहरू गर्न आवश्यक विधि, प्रक्रिया र ढाँचा स्वीकृत गर्ने

अधिकार सञ्चालन समितिमा आएको छ । यसबाट दैनिक रूपमा आवश्यक ढाँचाहरू विकास गरी चालु आ.ब. वाट कोषका सेवाहरू सञ्चालन शुरू भएको छ । संस्थाहरूको कोषमा आबद्ध न्यून छ । जोखिमका लागि लागत हुन्छ भन्ने कुरा अभियानले आज पनि स्वीकार गरेको छैन । चालु आबधिक विकास योजनाले सहकारीलाई सुदृढ

गर्ने सम्बन्धमा दिशा बोध गरेको छ तर त्यसका लागि स्रोतको व्यवस्थापन हुन कठिन भएको छ ।

नेपालको प्रचलित सहकारी कानून बमोजिम गठन भइ सक्रिय रहेका साकोस सञ्जालका संघहरूसँग व्यावसायिक साभेदारीको सुदृढीकरण भएको छैन । अन्तरलगानी वाहेकका सबै सेवाहरूमा सहकार्यको अवधारणा कार्यान्वयन हुन सकि रहेको छैन । सञ्जालमा आपसी सहकार्य मृगतृष्णा भएको छ । सहकार्यका उद्देश्यहरू पनि स्पष्ट छैन । स्वार्थ निर्देशित प्रस्तावहरूको कारण वास्तविक सहकार्य कागजमा मात्र सिमित भएको छ । आज सरकार सहकारी संस्था भन्दा सहकारी संघहरू प्रति बढि अविच्छिन्न अभियानको अनन्त गन्तब्य सुनिश्चित

गर्न आज सञ्जाल सहकार्य चाहिएको छ । सालबसाली नाफा नोक्सानबाट अभियान माथि उठ्न आवश्यक छ ।

अभियानमा सक्रिय रही रहँदा प्रतिनिधि सभा तथा नेपाल सरकारले गठन गरेको समिति तथा कार्यदलहरू एवं सरकारले गठन गरेका आयोग कार्यदल तथा समिति पनि देखियो । सुभाबहरू पनि हेरियो । कार्यान्वयन

शुन्य भएका सुभाबहरू उत्कृष्ट नभएको पनि होइन । सक्षम स्रोत तथा आवश्यकता भन्दा वाहिरका सुभाबहरू आज प्रतिवेदन मार्फत प्राप्त सुभाबहरू अभियान संरक्षणका लागि अक्षरशः कार्यान्वयनको प्रतिक्षामा रहेको छ । सरकारको चासो छ चिन्ता छ तर जवाफदेहीता कम छ । स्थानीय, प्रदेश तथा संघीय सरकारसँगको समन्वय कल्पनामा सिमित भएको छ । बचत तथा ऋण सहकारीहरूको साधन, स्रोत तथा क्षमतामा आधारित भई औपचारिक वा अनौपचारिक रूपमा समन्वयलाई अघि बढाउन अपरिहार्य छ । सबै तहका सरकारहरूसँग संघ सहकार्य तथा समन्वयमा अभियानको संरक्षण र प्रबर्द्धनका लागि निरन्तर सक्रिय रहनु अभियानको आवश्यकता हो ।

एकका लागि सबै र सबैका लागि एकको अवधारण सहकारी स्थापना देखि नै वकालत गरिएको हो । आज बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको प्राविधिक रूपमा सञ्जालीकरण हुन आवश्यकता छ । नीति अभावमा सञ्जालीकरण हुन सकेको छैन । बचत तथा ऋण सहकारी अभियानमा अबको गन्तव्यको रूपमा अभियानको सञ्जालीकरणलाई राखिएको हुनु पर्दछ । सेवाहरूको सञ्जालीकरण तथा स्तरीकरण मार्फत सदस्यहरूको बचत सुरक्षा गर्न अभियान सक्षम रहने विश्वास लिइएको छ । सेवाहरूको स्तरीकरण तथा सक्षमता विकासका लागि बचत तथा ऋणहरू सञ्जालीकरण हुन आवश्यक छ । एउटै अभियान, एउटै आवाज: सुरक्षित साकोस, समुन्नत समाजलाई सबैले स्वीकार गर्न आवश्यक छ । एकका लागि सबै सबैका लागि एकको भावनालाई कार्यान्वयन गर्न यही संकल्प कार्यान्वयनका लागि सक्रिय हुन सबै अभियानकर्मीहरूको योगदान हुनु आवश्यक छ ।

बचत ऋण सहकारी अभियान प्रवर्द्धनमा सक्रिय राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सरोकारवाला संघ संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा अभियानको विकासलाई निरन्तरता दिन सकिन्छ । दीगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान गर्न र सामुदायिक तथा सञ्जालको क्षमता विकास हुने कार्यक्रमहरूमा सहकार्य हुन आवश्यक छ । बचत तथा ऋण सहकारीहरूको विकास सबैको जिम्मेवारी हो । समुदायको आवश्यकता हो ।

बचत तथा ऋण सहकारी अभियान प्रवर्द्धन तथा संरक्षणका लागि आवश्यक ज्ञान, सीप र क्षमता विकासका लागि अभियानले राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, भौतिक तथा अभौतिक सिकाइका अवसर सृजना र विस्तारका कार्यहरूलाई निरन्तरता दिन आवश्यक

छ । । सञ्जाल भित्र र बाहिर पनि सिकाइको अवसर विस्तार हुन आवश्यक छ । सिकाइलाई प्राविधिकरण हुन आवश्यक छ । सहकारीता सिकाइ बढाउन जिम्मेवारी अभियानमा आएको छ । वित्तीय साक्षरता, वित्तीय शिक्षा, व्यवसायिक साक्षरता, व्यवसाय विकास सेवा जस्ता पक्षहरूको प्रवर्द्धन मार्फत सञ्जालको स्रोत उत्पादनमा जोड्ने प्रयास गरिएको छ । अभियानको स्रोत उत्पादन बृद्धिका लागि लगाउन बचत ऋण अभियान निरन्तर सक्रिय रहन आवश्यकछ ।

बचत तथा ऋण सहकारी अभियान आज दीगो विकास लक्ष्य तथा उद्यमशिलता पारिस्थितिक प्रणाली सुदृढीकरणमा सक्रिय हुन आवश्यक छ । बचत तथा ऋण सहकारीहरूले दीगो विकास लक्ष्यहरूमा क्षमता अनुसारको योगदान गर्न र सदस्यहरूलाई उद्यमशिल बनाउने जिम्मा अभियानको हो । उद्यमशिल सदस्यहरूले मात्र बचत गर्न र स्रोतको परिचालन गर्न सक्दछन् । उद्यमशिलता विकास र दीगो विकास लक्ष्य सहकारीको मात्र नभएकोले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सरोकारवाला संघ संस्थाहरूसँगको सहकार्यलाई निरन्तर र खुल्ला गरिनुपर्दछ । दीगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान गर्न र सामुदायिक तथा सञ्जालको क्षमता विकास हुने कार्यक्रमहरूमा सहकार्य गर्नु अभियानको जिम्मेवारी हो । बचत तथा ऋण सहकारी अभियानका सवालहरूको रूपमा आई.सी.ए. को "एजेण्डा ईन एक्सन २०२४" लाई स्वीकार गरी कार्यान्वयनमा जानु पर्ने छ । संयुक्त राष्ट्र संघको महासभाबाट घोषित सहकारी दशकका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा अभियान सक्रिय हुन आवश्यक छ ।

बचत तथा ऋण सहकारी अभियान प्रवर्द्धन तथा संरक्षणका लागि आवश्यक ज्ञान, सीप र क्षमता विकासका लागि

संघले राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, भौतिक तथा अभौतिक सिकाइका अवसर सृजना र विस्तारका कार्यमा अभियान जिम्मेवार बन्नुपर्दछ । बचत तथा ऋण सहकारी सिकाइको पहिलो आधार अभियान भित्रको सिकाइ हो । वित्तीय साक्षरता, वित्तीय शिक्षा, व्यवसायिक साक्षरता, व्यवसाय विकास सेवा जस्ता पक्षहरूको प्रवर्द्धन मार्फत सञ्जालको स्रोत उत्पादनमा जोड्ने प्रयास हुन आवश्यक छ । स्व-सहयोग, सहकार्य, स्वावलम्बनको अवधारणा सिकाइ आदान प्रदानवाट मात्र सम्भव छ । बचत तथा ऋण सहकारी अभियान सदस्यहरूको लागि सिकाइको पर्याय बन्नु आजको आवश्यकता हो । सिकाइ आदान प्रदानवाट मात्र समस्याहरूको दीगो समाधान दिन सकिन्छ भन्नेमा अभियान विश्वस्त छ ।

बचत तथा ऋण सहकारी व्यवस्थापनमा चुनौति छ । राज्य संरक्षित औपचारिक वित्तीय क्षेत्रका सेवाहरू परिमार्जन भएका छन् । प्रविधिले समावेशीकरणलाई सहयोग गरेको छ । सहकारी क्षेत्रमा उच्च स्तरको प्रविधि खरिदमा समस्या बिद्यमान छ । समस्याग्रत वा समस्या उन्मुख संस्थाहरूमा सदस्यहरूको बचत फिर्तामा जटिलता देखिएको छ । जनशक्तिको आकर्षण कमजोर भएको छ । स्रोत व्यवस्थापनमा संघहरूलाई अलग गर्ने प्रयास गरिएको छ । कडा नियमनको नाममा अभियानलाई डर देखाइएको छ । आन्तरिक रूपमा स्रोत व्यवस्थापनमा पनि केही समस्या भएको छ । भाखा नाघेको ऋण बढेको छ । सदस्यहरूको व्यवसाय निरन्तर रूपमा असफल भएको छ । सरकारको संरक्षणात्मक पहल पुगेको छैन । तर यी सबै समस्या अल्पकालिन हुन् । अभियान एक हुँदा यी सबै समस्याको समाधान हुन सक्छ । अभियानको नेतृत्व कमजोर बनेर समस्याको समाधान हुँदैन । एक भएर बलियो बन्न आवश्यक छ । कुनै पनि संस्था

एकलै छैन । समस्याको व्यवस्थापन गर्ने क्षमता र सक्रियता अभियानसँग छ । बचत ऋण सहकारी अभियान कमजोर बनेको छैन । संविधानले दिएको एक तिहाइ जिम्मेवारी लिन निष्ठापूर्वक सक्रिय रहन आवश्यक छ । सहकारी ऐन, २०७४ बमोजिम सहकारी संस्था समस्याग्रस्त घोषणा र व्यवस्थापनमा सरलीकरण आवश्यक छ । यसको कार्यबिधि सुधार गरिनु पर्दछ ।

बचत तथा ऋण सहकारी अभियान अव नेपालीहरूको जीवन पद्धती हो । समुदायको आधारभूत संस्था हो र औपचारिक वित्तीय क्षेत्र हो । हाम्रा सञ्चालन स्तरहरू बढ्न आवश्यक छ । हामी स्तरीय हुन र स्व-नियमनमा बस्न आवश्यक छ । स्थिरीकरण कोष मार्फत प्रभावकारी स्व नियमन गर्न सकिन्छ । सहकारी सम्बन्धमा संविधानको भावना अनुसार सहकारी ऐन मात्र होइन अन्य प्रचलित ऐनहरूमा पनि सुधार हुन

आवश्यक छ । उत्कृष्ट सहकारीता सहितको वित्तीय सेवा प्रवाह गर्न अभियान प्रतिबद्ध छ । यसका लागि हामी निरन्तर सिक्ने छौं । सहकारी अभियानले तपशिलका कार्यहरू गर्न अपरिहार्य छ ।

- **साभेदारी र नेटवर्क निर्माण:** सरकार र सञ्जालका बीच सहकार्यका नयाँ अवधारणाहरू विकास गरिनु पर्दछ । सहकार्यको दायरा फराकिलो बनाउनु आवश्यक छ । नियमनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ ।
- **सहकारीको पारदर्शिता र सुशासन सुनिश्चित:** स्तरीय लेखापरीक्षण, निर्णय प्रक्रियामा सदस्यहरूको सहभागिता, सञ्चालक समितिको जवाफदेहिता कडाइका साथ कार्यान्वयन गर्ने ।
- **सदस्यहरूको सशक्तिकरण:** सहकारीको उद्देश्य, नीति, र योजना बारे सदस्यहरूलाई

जानकारी गराउने, तालिम, गोष्ठी र साक्षरता कार्यक्रममार्फत सदस्यहरूको सीप अभिवृद्धि गर्नु र सदस्यहरूको आवश्यकता बुझेर सेवा दिनु ।

- **आधुनिक प्रविधिको प्रयोग:** डिजिटल बैंकिङ, मोबाइल एप्स, MIS प्रणाली जस्ता प्रविधिहरूको प्रयोगको स्तर बृद्धि गर्ने, अनलाइन सेवा उपलब्ध गराउँदा सदस्यहरूको पहुँच बढ्छ ।
- **व्यवसायिकीकरण र लगानी विविधीकरण:** सहकारीले केवल ऋण लगानी मात्र होइन, कृषि, पशुपालन, उत्पादन र सेवा क्षेत्रमा पनि लगानीको वातावरण र आर्थिक गतिविधि विविध बनाएर आमदानी स्रोत विस्तार गर्नु ।
- **सदस्य विश्वास पुनःस्थापना:** विगतमा भएको वा गलत व्यवस्थापन भएमा आत्मसमिक्षा गर्ने र सुधारका काम देखाउने, स्पष्ट रिपोर्टिङ र प्रगति सार्वजनिक गर्नुपर्ने ।

...

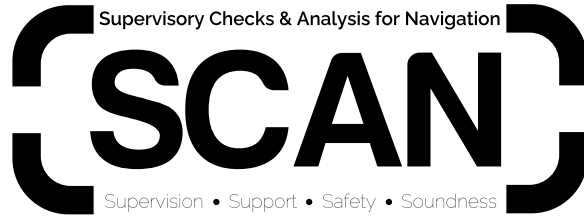

सिटिइभिटि अन्तर्गतको म्यानेजर्स कोर्सका प्रशिक्षार्थी दिक्षित

प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् (सिटिइभिटि) को सम्बन्धन प्राप्त सहकारी व्यवस्थापक कोर्सको सातौँ व्याचका दश जना प्रशिक्षार्थीहरू दिक्षित भएका छन् । संघको ३४ औँ स्थापना दिवसको अवसरमा आयोजित कार्यक्रममा भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्री बलराम

अधिकारीले दिक्षित सबै प्रशिक्षार्थीलाई कोर्सको प्रमाणपत्र हस्तान्तरण गर्नुभयो । नेफ्स्कूनले सञ्चालन गरेको यस कोर्समा सहकारी सम्बन्धी विभिन्न विषयका चौधवटा मोड्युलमा छ महिनासम्म अध्यापन हुन्छ । जम्मा ६०० घण्टाको कोर्समा ९० घण्टा सैद्धान्तिक कक्षा सञ्चालन हुन्छ भने बाँकी ५१० घण्टाको व्यावहारिक कक्षा अन्तर्गत विभिन्न रिपोर्ट तथा असाइनमेन्टहरू तयार गरी बुझाउनुपर्ने प्रावधान रहेको छ । ९० घण्टामध्ये तिनदिनको क्रेडिट युनियन म्यानेजर्स कोर्स (सियुएमसिसि) सञ्चालन हुने यस कार्यक्रममा बाँकी ७२ घण्टाको कक्षा अभौतिक रूपमा सञ्चालन हुन्छ । देशभरि स्नातक उत्तीर्ण व्यक्तिले जहाँबाट पनि सहभागिता जनाउन सकिने यस कोर्समा हालसम्म ९० जना दिक्षित भैसकेका छन् भने कोर्सको आठौँ व्याच यसै आर्थिक वर्षमा सञ्चालन गरिने संघका प्राचार्य बल्लभ तिमल्सिनाले बताउनुभयो ।

सदस्य संस्थाको नियमित निरिक्षण अनुगमन स्क्यानबाट

नेफ्स्कूनले नियमित निरिक्षण अनुगमन कार्यक्रम (स्क्यान) बदलिँदो नियामकीय व्यवस्थामा Supervisory Checks and Analysis for Navigation (SCAN) को अवधारणा सार्वजनिक गरेको छ । संघको ३८औं स्थापना दिवसको दिन सार्वजनिक भएको नियमित निरिक्षण अनुगमन कार्यक्रम (स्क्यान) ले संघका सबै सदस्य संघ संस्थाहरूलाई अनुगमन तथा निरिक्षण गरी आवश्यक मार्गदर्शन प्रदान गर्ने उद्देश्य राखेको छ । सहकारी ऐन, २०७४ (संशोधन समेत) को व्यवस्था बमोजिम संघद्वारा यो कार्यक्रमको शुरुवात गरिएको हो ।

संघले आबद्ध सदस्य संघ संस्थाहरूको नियमित रूपमा निरीक्षण तथा अनुगमन गरी जोखिमको स्तर निर्धारण, प्रतिक व्यवस्थापन, जोखिम व्यवस्थापन र गुणस्तर सुनिश्चित गर्न विगतका वर्षहरूमा सञ्चालित एक्सेस, प्रोवेसन तथा कर्ब कार्यक्रमको सिकाईका आधारमा विकास गरिएको कार्यक्रम स्क्यानले आबद्ध सबै संस्थालाई अनुगमन सुपरिवेक्षण गर्ने लक्ष्य राखेको छ । नियमित निरीक्षण तथा अनुगमन गरी देखिएका जोखिमको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक मार्गनिर्देशका लागि यो कार्यक्रम सञ्चालन भई रहेको छ । स्क्यान कार्यक्रम गुणस्तर सुनिश्चितता, जोखिम सुपरिवेक्षण, व्यवस्थापकीय क्षमता विकास,स्वनियमन र नियामकीय सक्षमता विकासको एकिकृत स्वरूप हो । सहकारीको वासलातको आकारको आधारमा लागतमा योगदान गरि यस कार्यक्रममा सहभागिता जनाउन सकिनेछ । नेफ्स्कूनको एम.आई.एस प्रणालीमा विवरणहरू अद्यावधिक गरी सदस्य सुपरिवेक्षण ईकाई मार्फत यस कार्यक्रममा आबद्ध हुन सकिनेछ ।

सहकारीको परिबर्तित कानुनी वातावरणसँग अनुकुलनताका लागि संस्थागत विकास सुनिश्चित गर्न, नियमित जोखिम व्यवस्थापन गर्न, सक्षमता विकास गर्न, सेवाको गुणस्तर

सुनिश्चितताका कार्यक्रमहरू मार्फत ब्राण्ड प्राप्त गर्न तथा स्थिरीकरण कोष मार्फत जोखिम व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्नका लागि यस कार्यक्रमले मद्दत गर्ने छ । विशेषगरी स्क्यान कार्यक्रममासहकारी अनुगमन र नियमनका व्यवस्थाहरू मध्ये देहायका क्षेत्रहरूको सुक्ष्म अध्ययन गरी प्रविधिमा आधारित रही जोखिमको स्तर निर्धारण र जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरूबारे आवश्यक परामर्शद्वारा सहजिकरण गरिनेछ ।

- वित्तीय जोखिम
- कानूनी जोखिम
- सञ्चालन तथा सुशासन जोखिम
- तरलता जोखिम
- बजार जोखिम

स्वयान परीक्षकहरूको क्षमता विकास तालिम

नेफ्स्कूनद्वारा आयोजना गरिएको नियमित निरीक्षण तथा अनुगमन परीक्षक क्षमता विकास तालिम कार्तिक १४ र १५ गते दुई दिने तालिम धुलिखेलमा सम्पन्न भएको छ । तालिममा संघका ५५ जना अधिकृत तथा सहायक अधिकृतहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

तालिमको उद्घाटन गर्दै संघका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकालले बचत तथा ऋण सहकारीहरूको संस्थागत विकासले नै क्षेत्रगत स्थायित्व सुनिश्चित गर्ने बताउँदै संघका परीक्षकहरू संस्थाको समाधानका स्रोत केन्द्र बन्नुपर्नेमा जोड दिनुभयो ।

तालिममा सहभागीहरूले कानुनी जोखिम, नियामकीय प्रतिवेदन, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण कार्यान्वयन, बाह्य लेखा परिक्षण,

स्प्रेड र सन्दर्भ ब्याजदर, कर चुक्ता, श्रम कानून परिपालना, पूँजी पर्याप्तता अनुपात, तिर्न सक्ने सक्षमता, ऋण परिचालन, वित्तीय लगानी, बचत, बाह्य दायित्व, शेयरपूँजी, सञ्चालन खर्च, भाखा नाघेको ऋण प्रतिशत र कुल वित्तीय जोखिम लगायतका विषयहरूमा सिकाइ ग्रहण गरेका थिए ।

त्यसैगरी, समिति, उपसमिति र व्यवस्थापन, आन्तरिक लेखा परीक्षण, साधारणसभा, कर्मचारी नियुक्ति तथा कारवाही अभिलेख, प्रविधि, सदस्यता बृद्धि, सम्पत्ति बृद्धि तथा कुल सञ्चालन र सुशासन जोखिम र नियामकीय अनुकूलन योजना सम्बन्धी विषयहरूमा पनि छलफल भएको थियो ।

प्रशिक्षणका विभिन्न सत्रहरूमा एफ. सि. ए. राजकुमार फुँयालले NFRS रिपोर्ट, पूँजी पर्याप्तता, कर अनुपालना तथा सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी विषयमा प्रस्तुति दिनुभएको थियो । साथै, ऋण जोखिमको सही वर्गीकरण, ऋण जोखिम, तरलता प्रतिशत, नकमाउने सम्पत्तिको अवस्था लगायतका जोखिम विषयमा पनि व्यावहारिक विश्लेषण गरिएको थियो ।

यस तालिमले नेफ्स्कूनका परीक्षकहरूको सुपरिवेक्षण, विश्लेषण र मूल्याङ्कन दक्षता विकास हुनुका साथै स्वयान कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धि हुने विश्वास लिइएको छ ।

नेफ्स्कूनद्वारा अधिकृतस्तरका कर्मचारीका लागि नेतृत्व विकास मोड्युलमा आधारित तालिम

नेफ्स्कूनको आयोजनामा संघका अधिकृतस्तरका कर्मचारीहरूको लागि आयोजित एक दिवशीय नेतृत्व विकास तालिम कार्तिक २२ गते सम्पन्न भएको छ ।

सहकारी क्षेत्रको परिवर्तित वातावरणमा नेतृत्वको भूमिकालाई परिष्कृत गर्नका

लागि आवश्यक पर्ने सैद्धान्तिक क्षेत्रहरूमा रहेर एक दिवशीय तालिम सम्पन्न भएको हो ।

नेतृत्व विकास सम्बन्धि विभिन्न क्षेत्र समेटेर विविध विषयमा सञ्चालन हुने तालिमलाई तिनवटा मोड्युलमा सम्पन्न गरिने र तालिमको प्रमाणिकरण

यसै आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा हुने नेफ्स्कून तालिम केन्द्रले जनाएको छ । पहिलो मोड्युलको तालिम कार्यक्रमको सहजिकरण त्रि.वि. व्यवस्थापन संकायका सहायक डिन डा. बलराम चापागाईं र संघका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत डा.शिवजी सापकोटाले गर्नुभएको थियो ।

बदलिँदो नियामकीय व्यवस्थामा साकोस अभियानको नेक्सस

डा. शिवजी सापकोटा

प्रमुख कार्यकारी अधिकृत
नेफ्स्कून

सा

वर्जनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा समन्वय मार्फत तीव्र आर्थिक

वृद्धि हासिल गर्दै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र तथा उन्नतशील बनाउदै समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको विकास गर्ने उद्देश्य नेपालको संविधानले लिएको छ । नेपाल सरकारको आवधिक योजनाहरूले पनि निरन्तर रूपमा सहकारी क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखि आर्थिक समृद्धि र सामाजिक रूपान्तरणका लागि गुणात्मक एवम् दिगो सहकारिता सोचका साथ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू तर्जुमा गरेको छ ।

वि.सं. २०४६ को राज्य व्यवस्थामा ल्याइएको परिवर्तन पछि जारी गरिएको सहकारी ऐन २०४८ विशेष गरी सहकारीको प्रवर्द्धन र विकासमा केन्द्रित रह्यो जसले ३४ हजार भन्दा बढी सहकारीहरू संगठित हुने आधार तयार गऱ्यो भने २०७४ को ऐन वित्तीय कारोबारमा केन्द्रित सहकारीहरूको व्यवस्थापनमा जोड दिने गरी बन्यो । यीनै बीचमा संख्यात्मक रूपमा उल्लेख्य सहकारीहरू अस्तित्वमा आउनु र व्यक्तिको वित्तीय पहुँचलाई सहज बनाउनु सहकारी क्षेत्रको विभिन्न चरणको उपलब्धी मान्न सकिन्छ ।

समुदायमा संगठित हुनु, व्यक्तिहरूका आफ्ना आकांक्षाहरूलाई पुरा गर्ने थलोका रूपमा सहकारीमा संलग्न हुनु, नेतृत्व विकास र हक अधिकारका विषयहरू समुदायमा उठनुले व्यक्तिको जीवनपद्धतीका रूपमा सहकारी जोडिने वातावरण दिएको छ भने वि.सं. २०८१ को संशोधनले वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरूको सघन अनुगमन र नयाँ नियामकीय व्यवस्था मार्फत संस्थागत सुरक्षण एवम् व्यक्तिको बचतको सुरक्षाको प्रत्याभूति जस्ता विषयहरूमा केन्द्रीत रहेको छ ।

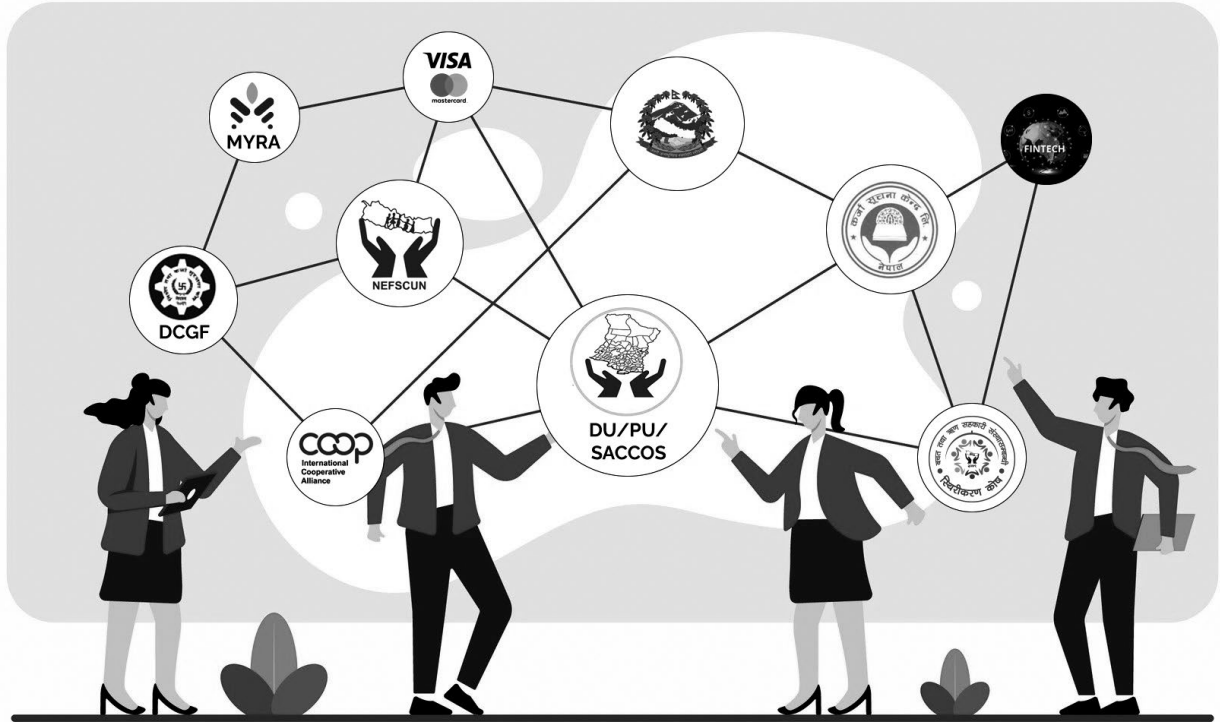
विश्वव्यापी विकासका दृष्टिकोणले हेर्ने हो भने समुदायमा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि, गरिबी न्यूनिकरण, महिला सशक्तिकरण, रोजगारी सृजना, समावेशी आर्थिक विकासमा गरेका अनेकौँ उपलब्धीहरू लगायत सहकारी क्षेत्रलाई विशेषगरी संस्थागत दिगो सञ्चालनका लागि एशियाली क्षेत्रमा नभई विश्व सञ्जालमा समेत जोडिएर सहकारीताको असल अभ्यास स्थानान्तरण गर्न नेपालले लिएको अग्रसरतालाई उल्लेख्य मान्न सकिन्छ ।

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू (साकोस) क्षेत्रको संस्थागत विकासको चरणहरूले पनि नेपालमा सहकारी विभाग वा मातहतबाट दर्ता गरी

सञ्चालित रहँदा नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि (नेफ्स्कून) ले प्रवर्द्धन, विकास, व्यावसायिक सशक्तिकरण, गुणस्तर परीक्षण र सञ्जाल व्यवस्थापन गरी अभियानको सशक्तिकरण, दिगो र सुरक्षित सञ्चालनमा सहजिकरण गरी नेपालका साकोसहरूलाई राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय स्तरमा छवि उच्च राख्न संघमा आवद्ध ४००० को संख्यामा रहेका समुदायको अभिन्न वित्तीय एवम् सामाजिक सहयात्री बचत तथा ऋण सहकारीहरूको दिगो संस्थागत सञ्चालनमा प्रत्यक्ष नियमन र अनुगमनको वातावरण नभएको अवस्थामा यस केन्द्रीय संघको भूमिका अतुलनीय रहेकोछ ।

संस्था सञ्चालनका विविध पक्षहरू : सुशासन, व्यवस्थापन, प्राविधिकीकरण, नीति कार्यविधि, कार्यान्वयन विधि, अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यासको आन्तरिकीकरण, नियामकीय अनुपालन, लेखापरीक्षण र नेतृत्व विकास तथा निर्माणका क्षेत्रमा सन्दर्भहरूको उपलब्धता र परिपालनाको अनुगमनले संस्था सक्षम र दिगो हुँदै गएका छन् ।

केही वर्षहरू देखि वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरूको संख्या, कारोबारको आकार, विकेन्द्रीकृत सेवाको भौगोलिक विस्तार, बढ्दो र

शिघ्र परिवर्तनशिल प्रविधिको विकास र अवलम्बनले सहकारी क्षेत्र जोखिमको क्षेत्र बन्दै गएको परिप्रेक्ष्य र सहकारी क्षेत्रमा सुशासनको कमी र आन्तरिक मनोमानीका कारण केही सहकारीहरूले सदस्यको बचत हिनामिनाका कारणले सहकारी प्रति जनविश्वासमा ह्रास आउन थालेपछि र यसको स्थिती जटिल बन्दै गएपनि नेपाल सरकारले समय समयमा अध्ययन र छानविनका नाममा विभिन्न कार्यदल, समितिहरू गठन गरी सत्यतथ्य केलाउन खोजेको र समाधानको रूपमा वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरूलाई एक छुट्टै स्वायत्त नियमनकारी निकाय मार्फत अनुगमन र नियमन गर्नुपर्ने निष्कर्षमा पुगी नेपाल राष्ट्र बैंक सँगको सहकार्यमा नियमन प्राधिकरणको परिकल्पना गरी शुरुवात गरिएकोछ ।

वित्तीय कारोबार गर्न इजाजत दिने, प्राविधिक संयन्त्र मार्फत अनुगमन गर्ने र जोखिमरहित ढंगले दिगो र सुरक्षित संस्था सञ्चालनमा टेवा पुऱ्याउने हिसाबले गठित उक्त प्राधिकरणले

देहायको इकोसिष्टम तयार गरी कार्यान्वयन गरेमा नेपालको वित्तीय सहकारी अभियान व्यवस्थित हुने विश्वास लिइएकोछ ।

क) सञ्चालन प्रक्रियामा सहजिकरण: राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण नेपालको एकमात्र शिर्षस्थ नियमनकारी निकाय भएका कारण दर्ता भएका वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरूको संस्थागत सञ्चालनको तरिका, दस्तावेज प्रक्रिया र सञ्चालकहरू (नेतृत्व र व्यवस्थापन) को योग्यता निर्धारण, प्रतिवेदन, लेखापरीक्षण र आवधिक सुपरिवेक्षणको क्षेत्रमा क्रियाशिल र संलग्नता सघन बनाउनुपर्नेछ । यस कार्यमा संघहरूले अभ्यास गराईरहेका कार्यविधिहरूलाई स्पष्ट र उद्देश्यपरक बनाई प्राधिकरणको उच्च प्राविधिक समुह मार्फत सञ्चालन प्रक्रियालाई आधिकारीक रूपमा स्वीकृती दिने र बार्षिक रूपमा एकिकृत निर्देशनहरू जारी गर्ने गर्नुपर्दछ ।

ख) वित्तीय संस्थाको रूपमा परिचित गराउने र बैंकिङ्ग सुविधाहरूमा एकाकार

गर्ने : नियमन प्राधिकरणले वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरूलाई वित्तीय संस्थाको रूपमा नै विकसित गरी बैंकिङ्ग पद्धतिमा अभ्यास भएका सबै कार्य, व्यवस्था र सहूलियतहरूलाई विनाभेदभाव संयन्त्रमा समायोजन गर्नुपर्छ जस्तो : कर्जा सुचना केन्द्र, निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष र प्राविधिक वित्तीय संरचनाहरू ।

ग) पहुँच विस्तार र बैंकिङ्ग सञ्जालमा समावेश : सञ्चालनको कार्यक्षेत्र, आकार, वित्तीय अवस्था, सुशासनको अवस्था, फिट एण्ड प्रपरटेस्ट नेतृत्व चयन प्रक्रियाको प्रत्याभूति सहित इजाजत प्राप्त वित्तीय सहकारीहरूको सेवा कार्यालय स्वीकृती, केन्द्रीय बैंकको स्वीकृतीमा एटिएम, अन्तर्राष्ट्रिय पेमेण्ट सञ्जाल (भिषा, मास्टरकार्ड, क्रेडिटकार्ड, फोनपे) र अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा सटहीमा सहज तरिकाबाट बैंकिङ्ग प्लेटफर्महरूमा जोडने कार्यमा सहजिकरण गर्नुपर्छ ।

घ) केन्द्रीय वित्त सहायता एवम् तरलता सुविधा : यसरी नियमित सुपरिवेक्षणमा

रहेका वित्तीय सहकारीहरूका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय श्रोतहरूलाई केन्द्रीय संघमा रहेको केन्द्रीय वित्त सहायता एवम् तरलता सुविधामा आवद्ध बनाई अल्पकालिन रूपमा तरलता व्यवस्थापन गर्न र सदस्यहरूमा उद्यमशिलताको विकास गर्न पूनरकर्जाको सुविधामा पहुँच पुऱ्याउनुपर्दछ ।

ड) स्थिरीकरण कोष : वित्तीय सहकारीहरूमा आईपर्न सक्ने वित्तीय विचलन, तरलता संकट र सञ्चालनमा प्रभावकारीताका विषयहरूलाई सम्बोधन गर्ने साकोस अभियानको मात्र स्वामित्वमा रहने परिकल्पनाको स्थिरीकरण कोष विद्यमान सहकारी ऐन

२०७४को व्यवस्था बमोजिम अभियानको समग्र व्यवस्थापन, वित्तीय सूचकहरूमा सघन अनुगमन र निर्देशन, आवश्यक अवस्थामा वित्तीय सहयोग विश्वव्यापी स्थिरीकरण कोषको मर्म हो यसलाई अनिवार्य गर्ने र सञ्जालमा आवद्धता, तालिम शिक्षा तथा क्षमता विकास, प्रविधिको हस्तान्तरण एवम् उपलब्धता, भण्डारको जिम्मेवारी र वित्तीय सूचकहरूको मिलान केन्द्रीय संघको जिम्मेवारीमा रहने गरी स्थिरीकरण कोषको परिचालनको व्यवस्था हुनुपर्दछ ।

यसरी सहकारी ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिमका सरोकारवाला निकायहरूको समन्वयमा वित्तीय सहकारीले पाएको

विशिष्टीकृत प्राथमिकताको क्षेत्रले निश्चयनै साकोस अभियानको एक इकोसिष्टमले पूर्णता पाउँछ यसमा राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण, नेपाल राष्ट्र बैंक, वित्तीय कारोबार सहजिकरणमा बैंकीङ्ग सञ्जाल प्रदायक संगठनहरू, प्राविधिक विश्व सञ्जाल, वित्तीय साक्षरता प्रवर्धक संगठनहरू, राष्ट्रिय, क्षेत्रीय एवम् विश्वस्तरका सञ्जालहरूको सहकार्यमा निश्चय नै यस्ता संस्थाहरूले मोर द्यान बैंक्स (More than Banks) को विश्वव्यापी परिकल्पनालाई नेपालमा अभ्यास गरी नमूना पेश गर्न सक्नेछन् ।

©

एसियाली ऋण महासंघको कोषाध्यक्षमा संघका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकाल चयन

एशिया भरिका बचत तथा ऋण सहकारीहरूको क्षेत्रीय सञ्जाल एसियाली ऋण महासंघ (अकू) को २ फेब्रुअरी २०२६ मा थाइल्यान्डको बैंकमा सम्पन्न बैठकले नेफ्स्कूनका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकाललाई कोषाध्यक्ष पदमा चयन गरेको छ ।

NACUFOK मा आफ्नो कार्यकाल सम्पन्न गरेसँगै श्री किम युनसिक ले अकू को अध्यक्ष पदबाट औपचारिक रूपमा राजीनामा दिनुभएको हो । अकू को विधानअनुसार Pol. Maj. Gen. Danukrit Kalampakorn ले अकू का नयाँ अध्यक्षको रूपमा पदभार ग्रहण गर्नुभएको छ । वर्तमान सञ्चालक समिति सेप्टेम्बर २०२६ सम्म कार्यरत रहनेछ ।

अकूले नवनि्युक्त अध्यक्ष तथा सञ्चालक समितिका सबै सदस्यहरूलाई हार्दिक बधाई व्यक्त गर्दै नेतृत्वमा संगठनले थप प्रगति गर्ने विश्वास व्यक्त गरेको छ ।

साथै, संगठनलाई सुदृढ बनाउन तथा एसियाली ऋण महासंघलाई सशक्त बनाउन महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउनु भएकोमा पूर्व अध्यक्ष श्री किम युनसिकप्रति अकूले कृतज्ञता र धन्यवाद व्यक्त गरेको छ ।

साकोस आवाज परिवार कोषाध्यक्ष चन्द्र प्रसाद ढकालको सफल कार्यकालको शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

नेफ्स्कूनको
३४औं वार्षिक साधारणसभा
सम्पन्न, साकोस अभियानको
सञ्जालीकरण र बचत
सुरक्षामा जोड

नेफ्स्कूनको ३४औं वार्षिक साधारणसभा २०८२ पौष ४ गते सम्पन्न भएको छ । साधारणसभाको औपचारिक उद्घाटन संघका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकालले गर्नुभएको थियो । साधारणसभामा उपस्थित अतिथि, शुभेच्छुक साथै सहभागी प्रतिनिधि सदस्यहरूलाई स्वागत गर्दै संघका बरिष्ठ उपाध्यक्ष दामोदर अधिकारीले नेपालको सहकारी अभियानको इतिहासमा साकोस अभियानको उच्च योगदान रहेको बताउनुभयो । संघले आफ्ना सदस्यहरूलाई हरेक परिस्थितिमा मार्ग दर्शन प्रदान गर्दै आएको र आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को प्रगती

प्रतिवेदन, आर्थिक प्रतिवेदन र आव २०८२/०८३ र २०८३/०८४ को नीति तथा कार्यक्रम उपर छलफल गरिएको छ । संघले सदस्यहरूको अभिभावकत्व ग्रहण गर्दै सहकारी संस्था र सदस्यहरूको पक्षमा निरन्तर वृहत् पैरवी गरिरहेको बताउनुभयो । त्यसैगरि वर्तमान सञ्चालक समितिले आफ्नो कार्यसम्पादनमा सुधार गर्दै लगेको र गत आव को भन्दा संघको वित्तीय प्रतिवेदन सुधारोन्मुख भएको समेत जानकारी गराउनु भयो । संघ सधैं सदस्यहरूको जीवन स्तर सुधार गर्नको लागि तत्पर र क्रियाशील हुने प्रतिबद्धता समेत व्यक्त गर्नुभयो ।

कार्यक्रम सञ्चालन संघका महासचिव घनश्याम अधिकारीले गर्नुभएको थियो ।

सभालाई सम्बोधन गर्दै संघका अध्यक्ष चन्द्र प्रसाद ढकालले सहकारीमार्फत अल्पसंख्यक पिछडिएका समुदायहरूको आर्थिक, सामाजिक हितमा धेरै काम भएपनि केही सहकारीमा देखिएको समस्याले समग्र अभियानलाई हानी पुगेको बताउनुभयो । उहाँले सहकारी क्षेत्रमा धेरै काम भए पनि बाँफिएका कतिपय ऐनका कारण काम गर्न कठिनाई भएको उल्लेख गर्नुभयो । साकोस अभियानले सदस्यहरूको हितलाई ध्यानमा राखी काम गर्नुपर्ने बताउनुभयो । उहाँले

सहकारीलाई परेका समस्याको गाँठो फुकाउन संघको तर्फबाट सँधै सरकारसँग बहसपैरवीमा जोडिएको र भविष्यमा पनि सहकारीलाई सहज वातावरण निर्माणमा सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभयो । उद्घाटन सत्र समापन सँगै शुरु भएको बन्द सत्रमा सहभागी प्रतिनिधिहरूलाई

भएको संकेत व्यक्त गर्नुभयो । बाह्य स्वतन्त्र लेखा परिक्षकले समेत गा.व. भन्दा यस गा.व.मा संघको प्रतिवेदनमा सुधारात्मक राय प्रस्तुत गर्नु भएको उहाँले जानकारी गराउनु भयो । साकोसको गुणस्तर सुनिश्चतता कार्यक्रम अन्तर्गत प्रमाणिकरण गर्ने अधिकार सहकारी विभागले संघलाई

अध्यक्ष ढकालले स्वागत गर्नुभयो । संघले नेपाल सरकार भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय अन्तर्गत सहकारी विभागले जारी गरेको साधारणसभा सञ्चालन निर्देशिका बमोजिम साधारणसभा सञ्चालन गरेको बताउनुभयो । उहाँले वार्षिक साधारणसभाको अवसर पारेर संघले सहकारीमा सिकाईलाई प्राथमिकता दिँदै साकोस शिखर गोष्ठी सञ्चालन गरिएको बताउनुभयो । सहकारी सञ्चालनका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय असल सिकाई र नियामक निकायले जारी गरेको विभिन्न मापदण्डको बारेमा सिकाई आदान प्रदान भएकोले र संघले साकोस ऐन र जारी गरिएको मापदण्डहरू साकोस मैत्री बनाउनको लागि संघले निरन्तर बहस पैरवी गरिरहेको स्पष्ट पार्नुभयो । साथै स्थिरीकरण कोषको परामर्श बैठकको बारेमा पनि सूचित गर्दै अध्यक्ष ढकालले संघको वित्तीय अवस्थाहरू गत गा.व. भन्दा सुधारात्मक

नै प्रत्यायोजन गरेको विषय समेत जानकारी गराउनुभयो ।

सभामा संघका महासचिव घनश्याम अधिकारीले गा.व. २०८१/०८२ को प्रगति प्रतिवेदन र चालु गा.व.२०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रमहरू प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । नेफ्स्कून स्थापना भएको ३८ वर्ष र यसबीच आयोजना हुँदै आएको ३४ औं साधारणसभाले अभियानलाई अझ सुदृढ र उन्नत बनाउने विश्वास लिएको उहाँले स्पष्ट पार्नुभयो । सहकारी ऐनअनुसार स्थापित राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणले प्रभावकारी रूपमा भूमिका निर्वाह गर्ने अपेक्षासहित, वर्तमानमा देखिएका सहकारी क्षेत्रका विभिन्न चुनौतीहरूको सामना गर्न सक्षम हुने आशा लिएको विचार व्यक्त गर्नुभयो । कोषाध्यक्ष दीपक थापाले संघको गा.व. २०८१/०८२ को वास्तविक आय-व्यय विवरण तथा गा.व. २०८२/०८३ को प्रस्तावित आय-व्यय विवरण सहितको

वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । लेखा सुपरिवेक्षण समितिका सदस्य दुर्गा तिवारी सज्जेलले गा.व. २०८१/०८२ को आन्तरिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । साथै गा.व. २०८१/०८२ का बाह्य लेखापरिक्षक सि.ए. राजन अधिकारीको तर्फबाट लेखा परीक्षण प्रतिवेदन पेश भएको थियो । पेश गरिएका चार वटै प्रतिवेदनहरू उपर प्रतिनिधिहरूबाट आवश्यक सुधारात्मक सुझावहरू प्राप्त भएका थिए ।

प्रतिनिधिहरूद्वारा उठाईएका जिज्ञासाहरू एवम् सुझावहरू नीति तथा कार्यक्रमहरू सम्बन्धी संघका महासचिवले, वित्तीय विवरण र कोष व्यवस्थापन सम्बन्धी संघका कोषाध्यक्षले र लेखा सुपरिवेक्षण सम्बन्धी संघका लेखा समिति सदस्य दुर्गा तिवारी सज्जेलले प्रष्ट पार्नुभएको थियो ।

• • •

वित्तीय सहकारीको जोखिम सुपरिवेक्षणका क्षेत्रहरू

लक्ष्मी नारायण ताम्राकार

उपनिर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक

वित्तीय सहकारी स्वभाविक ढंगले वित्तीय कारोवारमा संलग्न हुने भएकोले अन्तरनिहित

जोखिमहरूको सामना गरिरहेका हुन्छन् । त्यस्ता जोखिमहरूको व्यवस्थापन गर्न तथा वित्तीय सहकारीलाई विवेकी अभ्यास (Prudent practice) गर्न लगाई वित्तीय स्वास्थ्यस्थितिलाई मजबुत बनाउन नियामक निकायले निरन्तर सुपरिवेक्षण गरिरहेको हुन्छ । यस प्रकारका सुपरिवेक्षण सामान्यतया: दुई प्रकारका हुन्छन् । एउटा अनुपालनामा आधारित सुपरिवेक्षण (Compliance Based Supervision) र अर्को जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण (Risk Based Supervision) ।

अनुपालनामा आधारित सुपरिवेक्षण भन्नाले नियामकीय निकायले गर्ने त्यस्तो सुपरिवेक्षण हो, जसमा नियम कानूनको परिपालनाको अवस्था के छ भनी हेरिन्छ । विगतका क्रियाकलाप हेरिने भएकोले यस किसिमको सुपरिवेक्षण backward looking हुन्छ । नियम कानूनको परिपालना भएन वा उल्लंघन भएको पाईएमा कारवाही/जरिवानाको भागी हुन पर्ने हुन्छ । त्यस्तैगरी जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण भन्नाले विष्लेषणात्मक सुपरिवेक्षणलाई बुझाउदछ जुन मुख्य मुख्य जोखिमको पहिचानमा केन्द्रीत रहने गर्दछ । यो अनुपालनामा आधारित सुपरिवेक्षण भन्दा फरक

हुनुको मुख्य कारण भनेको forward looking हुनु हो । जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण एक निरन्तर प्रक्रिया पनि हो, जसले संस्थाको समग्र जोखिम प्रोफाइल मुल्यांकन गर्न भूमिका खेल्दछ । साथै यसमा आवश्यकताका आधारमा सुपरिवेक्षकीय स्रोत साधनहरूलाई उच्च जोखिम रहेको क्षेत्रहरूमा केन्द्रीत गरिन्छ । जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षणमा सामान्यतया: देहायका क्षेत्र/क्रियाकलापहरू समावेश हुने गर्दछ ।

१) संस्थाको जोखिम प्रोफाइल बुझ्नु वा तयार पार्ने (Understand/Prepare Risk Profile):

जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षणको पहिलो चरणका रूपमा संस्थाको जोखिम प्रोफाइल बुझ्नु वा तयार पार्नु हो । यस प्रोफाइलमा सामान्यतया: संस्थाको आधारभुत सूचना समावेश हुनुका साथसाथै संस्थाका विभिन्न/मुख्य प्रकारका जोखिमहरू मध्ये प्रत्येक जोखिमको कुल/समग्र जोखिमको सारांस समावेश हुन्छ । कुल जोखिम भन्नाले संस्थामा रहेको जोखिमको मात्रा तथा जोखिम व्यवस्थापन गर्न अपनाईएका उपायहरूको गुणस्तर विचको भिन्नता हो । यसका साथसाथै यसले विभिन्न प्रकारका जोखिमहरू कुन दिशातर्फ उन्मुख छ भन्ने विषय समेत समावेश हुन्छ । संस्थामा सामान्यतया: देहायका अन्तरनिहित जोखिमको बारेमा मुल्यांकन गरिन्छ ।

सम्पत्ति शुद्धिकरणको मुद्दा अहिलेको चर्चित विषय भएको तथा सहकारीहरू सम्पत्ति शुद्धिकरणको दृष्टिले जोखिमयुक्त क्षेत्र ठानिदै आएको परिप्रेक्षमा यस विषयलाई गम्भीरतापूर्वक लिई सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारणका लागि उपयुक्त कार्यप्रणाली बनाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

क) कर्जा जोखिम (Credit Risk): सामान्यतया सदस्य ऋणीले लिएको कर्जा भुक्तानी गर्न नसक्दा संस्थालाई हुने नोक्सानीलाई कर्जा जोखिम भनिन्छ । यसमा मुख्यरूपमा कर्जा पोर्टफोलियोको गुणस्तर कस्तो रहेको छ, खराब कर्जाको मात्रा, कर्जा नोक्सानी व्यवस्थाको पर्याप्तता, कर्जाको केन्द्रीकरण लगायतको कर्जा व्यवस्थापनका विविध पक्षहरूको विप्लेषण हुन्छ ।

ख) सञ्चालन जोखिम (Operational Risk): सञ्चालन जोखिम भन्नाले आन्तरिक प्रक्रिया, जनशक्ति, प्रणाली एवम् बाह्य घटनाहरू बाट हुने नोक्सानीलाई बुझिन्छ । यसमा कमजोर आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली, कमजोर लेखा प्रणाली, जालसाजी/ठगी, सूचना प्रविधि प्रणालीको असफलता जस्ता क्रियाकलापबाट हुने नोक्सानी समावेश हुन्छ । सञ्चालन जोखिम अर्न्तगत हाल सहकारी संस्थाहरूमा आधुनिक प्रविधिहरू एवम् सूचना प्रविधिको प्रयोगमा व्यापकता आएकोले Cyber Security का सवालहरू पनि

महत्वपूर्ण बन्दै गएको छ ।

ग) तरलता जोखिम (Liquidity Risk): संस्थाले आफ्ना दायित्वहरू भुक्तानी गर्न नसक्ने जोखिमलाई तरलता जोखिम भन्न सकिन्छ । यस अर्न्तगत मूलतः सम्पत्ति तथा दायित्वको बेमेल (Mismatch), नगद प्रवाहको व्यवस्थापन, तरलता सम्बन्धी विभिन्न अनुपातहरूको अवस्था के छ भनी हेरिन्छ ।

घ) बजार जोखिम/ब्याजदर जोखिम (Market Risk/Interest Rate Risk): सामान्यता: बजारको अवस्थामा आएको परिवर्तन वा ब्याजदरमा आएको परिवर्तनले हुने नोक्सानीलाई बजार जोखिम भनिन्छ । सहकारी संस्थाहरूमा बजार जोखिम खासै significance नभएपनि लामो अवधिको आवधिक निक्षेप उच्च ब्याजदरमा लिएका संस्थाहरूलाई अहिले ब्याजदर क्रमशः घटीरहेको अवस्थामा यसले नोक्सानी पुऱ्याउन सक्छ ।

ङ) सम्पत्ति शुद्धिकरणसम्बन्धी जोखिम (Money Laundering related Risk): सम्पत्ति शुद्धिकरणको मुद्दा

अहिलेको चर्चित विषय भएको तथा सहकारीहरू सम्पत्ति शुद्धिकरणको दृष्टिले जोखिमयुक्त क्षेत्र ठानिदै आएको परिप्रेक्षमा यस विषयलाई गम्भीरतापूर्वक लिई सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारणका लागि उपयुक्त कार्यप्रणाली बनाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । सम्पत्ति शुद्धिकरणका कानूनको परिपालना गर्न नसकिएमा यसको दण्ड र जरिवाना बढी भएकोले यसबाट संस्थाले तुलो नोक्सानी व्यहोर्नु पर्नसक्छ ।

त्यस्तै सुशासन/ कानूनको परिपालना सम्बन्धी जोखिम, प्रतिष्ठा जोखिम लगायतका अन्य थुप्रै प्रकारका जोखिमहरू हुन्छन, जसको चर्चा सान्दर्भिकताको आधारमा गर्न सकिन्छ ।

जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षणमा यस्ता जोखिमको क्षेत्रहरू विप्लेषण गर्दा माथि जोखिम प्रोफाइलमा भने जस्तै जोखिमको मात्रा र जोखिम व्यवस्थापनको उपायहरूको आधारमा कुल/समग्र जोखिम सामान्यतया: देहाय बमोजिम निर्धारण गरिन्छ ।

Aggregate Risk Matrix

Low		Quantity of Risk		
		Moderate	High	
Quality of Risk Management	Strong	Low Aggregate Risk	Low Aggregate Risk	Moderate Aggregate Risk
	Acceptable	Low Aggregate Risk	Moderate Aggregate Risk	High Aggregate Risk
	Weak	Moderate Aggregate Risk	High Aggregate Risk	High Aggregate Risk

Source: NRB, On-Site Inspection Manual

यस प्रकार समग्र जोखिमको निर्धारण पछि संस्थामा रहेको जोखिम तथा जोखिम व्यवस्थापन गर्न संस्थाले गरेको अभ्यासहरूको आधारमा संस्थामा

रहेको जोखिमको स्तर कति छ भनेर हेरिन्छ । त्यसपछि संस्थामा रहेको उक्त जोखिमहरू बढ्ने, स्थिर वा घट्ने क्रम के मा छ भनी हेरी नियामकले कस्तो

किसिमको सुपरिवेक्षकीय पद्धति अपनाउने भनी निर्णय गर्दछ ।

Risk Conclusions and Recommended Supervisory Regime Matrix

Low		Aggregate Risk		
		Moderate	High	
Direction of Risk	Decreasing	Normal Regime	Normal Regime	Closely Monitor and/or Supervisory Action
	Stable	Normal Regime	Closely Monitor	Closely Monitor and/or Supervisory Action
	Increasing	Closely Monitor	Closely Monitor and/or Supervisory Action	Supervisory Action

Source: NRB, On-Site Inspection Manual

उदाहरणको लागि माथिको तालिकामा समग्र जोखिम कम तथा उक्त जोखिम घटने प्रवृत्तिको छ भने नियामकले सुपरिवेक्षणको सामान्य पद्धति वा आवधिक सुपरिवेक्षण मात्र गर्ने गर्दछ । त्यस्तै जोखिम पनि उच्च र बढ्दो प्रकृतिको छ भने संस्थालाई विशेष सुपरिवेक्षकीय पद्धति अपनाएर निरन्तर वा पटक पटक सुपरिवेक्षण गरिन्छ ।

१) सुपरिवेक्षण योजना (Plan for Supervision) : संस्थाको जोखिम प्रोफाइल तयार गरेपछि सुपरिवेक्षण योजना बन्दछ, जसमा सुपरिवेक्षणका सिलसिलामा के कस्ता क्रियाकलापहरू गर्ने, सुपरिवेक्षकीय साधनलाई कसरी प्रयोग गर्ने, कुन क्षेत्र हेर्ने लगायतका विषयहरू समावेश हुन्छन् ।

३) सुपरिवेक्षकीय कार्यको शुरुवात तथा प्रतिवेदन (Initiation of Supervision and Reporting):

सुपरिवेक्षण योजना अनुरूप सुपरिवेक्षणको कार्य थालनी गरिन्छ । सुपरिवेक्षकीय कार्यको समाप्ति सँगै प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार पारी सम्बन्धित संस्थालाई दिइन्छ । साथै संस्थाबाट प्रारम्भिक प्रतिवेदनमा उठेका कैफियतको जवाफको आधारमा अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिन्छ ।

४) निरन्तर अनुगमन/सुधार (Continuous Monitoring/Improvement) :

सुपरिवेक्षणले औल्याएका कमी कमजोरीहरू लाई सम्बोधन गर्न तथा सुधारको कार्यलाई अगाडि बढाउन निरन्तर अनुगमनको कार्यलाई अगाडि बढाईन्छ । संस्था

तथा संस्थाको जोखिम प्रोफाइलको पनि नियमित अनुगमन गरिन्छ ।

यस प्रकार संस्थाको प्रमुख जोखिमहरूको पहिचान, जोखिमको मूल्यांकन तथा प्रभाव हेरी संस्था कतिको जोखिमयुक्त (उच्च, मध्यम वा कम) छ भनी आँकलन गरेपछि सोही बमोजिम सुपरिवेक्षकीय कार्य अगाडि बढाई निरन्तर सुधारकार्य लाई जोड दिने सुपरिवेक्षकीय पद्धति नै जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण हो, जसले सुपरिवेक्षकीय साधनको मितव्ययी प्रयोग, वित्तीय समस्याको पूर्व पहिचान गरी संस्था असफल हुनबाट जोगाउने, संस्थाका सदस्यको वचतको सुरक्षा तथा समग्रमा वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्वलाई नै प्रोत्साहित गर्ने गर्दछ ।

...

विद्यालयका बालबालिकाहरूमा पढ्दै कमाउँदै व्यवहारिक शिक्षा प्रदान

नेफ्स्कून र अफ्लातुन अन्तर्राष्ट्रिय संस्था (नेदरल्याण्ड) संगको साभेदारीमा सञ्चालित बालबालिका सामाजिक उद्यमशिल तथा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम अन्तर्गत गणेश माध्यमिक विद्यालय, मध्यपुर ठिमी न.पा. ०७, भक्तपुर का कक्षा ९ मा अध्ययनरत ७० जना विद्यार्थीहरू, बागलुङ ८, बौडेश्वर मा.बि. का कक्षा ७, ८ र ९ मा अध्ययनरत ७० जना विद्यार्थी र पोखरा म.न.पा., कालिका मा.वि. बुद्धचोकका कक्षा ९ मा अध्ययनरत ५० जना विद्यार्थीलाई मंसिर र पुष महिनामा 'मेरो उद्यम' भन्ने विषयवस्तुमा सचेतनामूलक ज्ञान प्रदान गरिएको थियो ।

शिक्षाले सदैव समाजमा आर्थिक र सामाजिक विषयमा सुधार गर्दै बालबालिका र युवाको क्षितिजलाई फराकिलो बनाउन सहयोग गर्छ । यस सन्दर्भमा नेफ्स्कूनले बालबालिकामा जीवनोपयोगी सिप, अधिकार, लैङ्गिकता, उद्यम र बचत तथा भविष्यको योजनाजस्ता विषयहरू समेटिएको अफ्लातुनसँगको प्राविधिक सहयोगमा कार्यक्रम

कार्यान्वयन गरिरहेको छ । यो कार्यक्रमले विद्यालय शिक्षाको सान्दर्भिकता बढाउने मात्र नभई शिक्षाले समाज रूपान्तरणमा निर्वाह गर्ने भूमिकालाई प्रष्ट बनाउनेछ । यस शिक्षा मार्फत पढ्दै कमाउँदै भन्ने अभ्यासलाई उजागर गर्छ । सानो उमेर देखि स्वाबलम्बी र आत्मनिर्भर हुनुपर्छ भन्ने सिकाई र खेलमार्फत दिने शिक्षा हो ।

यसै क्रममा संघले यस आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ देखि पढ्दै कमाउँदै भन्ने शिक्षा बालबालिकाहरूमा अन्तर्निहित महसुशीकरण गराउने अभिप्राय राखी कार्य थालनी गरेको छ । यस आर्थिक वर्षमा १०० वटा विद्यालयहरूमा यस कार्यक्रमलाई पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको संघका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत डा. शिवजी सापकोटाले व्यक्त गर्नु भएको छ । यस कार्यक्रममा साना बालबालिकाहरूलाई साना उद्यम शुरु गर्न सानो रकम आवश्यक परेमा सहकारी संस्थाले पूँजि प्रवाह गर्दछ । सानो उमेरमा नै जीवनमा उद्यमी वन्नु पर्छ अहिले देखि बचत गर्नुपर्छ त्यो हाम्रो भविष्य हो भन्ने महसुश गराउँछ ।

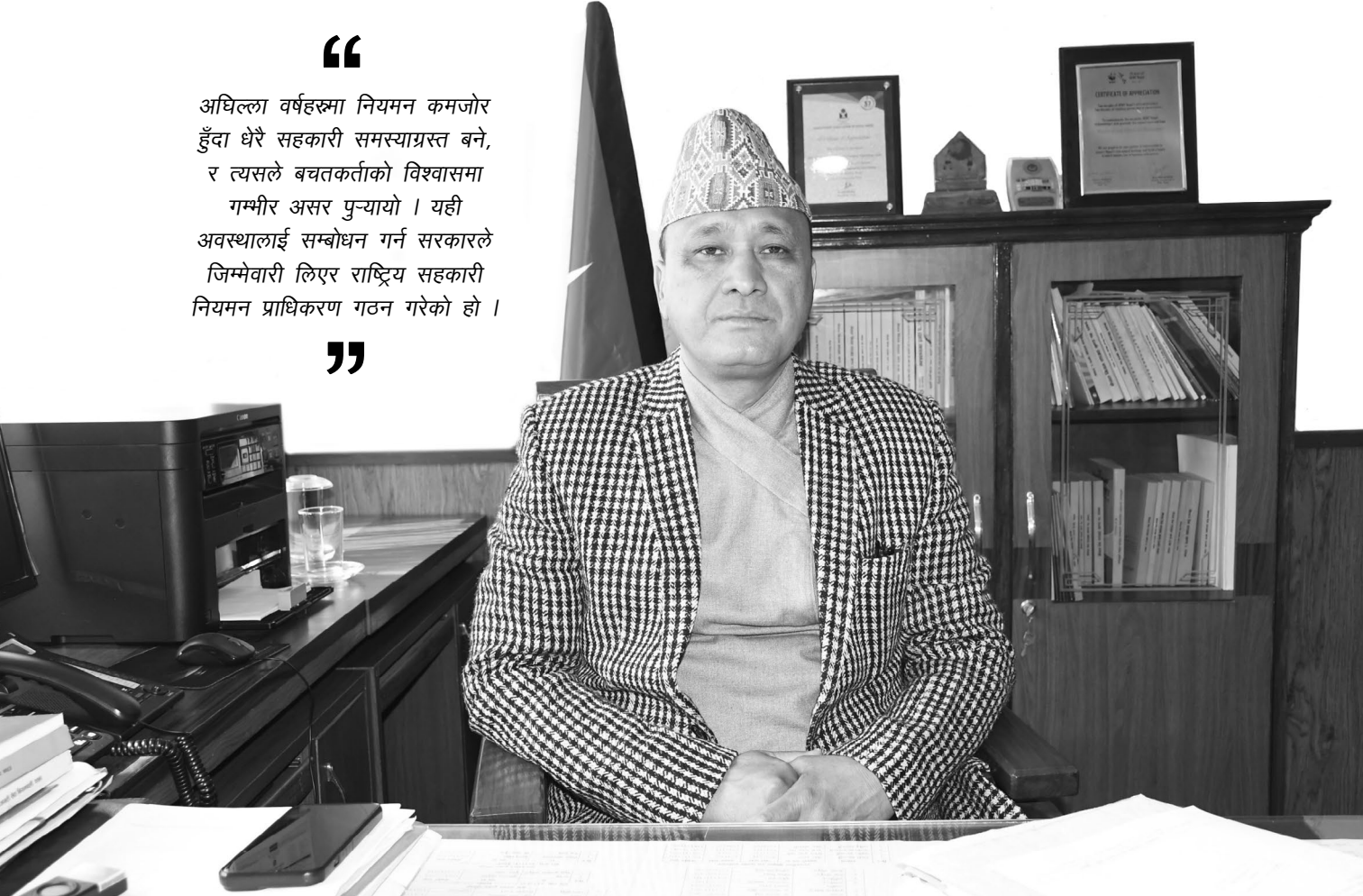
तालिममा बालबालिकालाई औद्योगिक शिक्षा, खाद्य विज्ञान, कार्यालय सञ्चालन, चित्रकला, गार्हस्थ्य विज्ञान, काष्ठकला, गृह विज्ञान आदिबाट वन्ने उद्यमहरूको विषयमा उदाहरण दिई अभ्यास गर्न लगाइनेछ । जसले भावि दिनमा उद्यमको विषयमा जानकारी हुनेछ । बचतको भावना, गर्ने विधि, सोचाई, र अभ्यास गराउने यो कार्यक्रम बालबालिकाको लागि उपयुक्त रहनेछ ।

सरकारको प्राथमिकता: सहकारी क्षेत्रको समग्र संरचनागत सुधार

“

अधिल्ला वर्षहरूमा नियमन कमजोर हुँदा धेरै सहकारी समस्याग्रस्त बने, र त्यसले बचतकर्ताको विश्वासमा गम्भीर असर पुऱ्यायो । यही अवस्थालाई सम्बोधन गर्न सरकारले जिम्मेवारी लिएर राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण गठन गरेको हो ।

”

नेपाल सरकार, भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका सचिव श्री मदन भूजेलसँग सहकारीको समसामयिक विषयमा साकोस आवाजका सम्वाददाताले गर्नुभएको कुराकानीका आधारमा तयार गरिएको अन्तर्वार्ता

सहकारीलाई आर्थिक विकासका तीन खम्बा मध्ये एक मानिन्छ, तर पछिल्लो समय सहकारी क्षेत्र कमजोर देखिएको छ । यसलाई मजबुत बनाउन मन्त्रालयको दीर्घकालीन रणनीति के छ ?

संविधानले नै सहकारीलाई निजी र सरकारी क्षेत्रसँगै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको तेस्रो खम्बा मानेको छ । सहकारीको

मूल मूल्य एकका लागि सबै, सबैका लागि एक हो । रोजगारी सिर्जना, पूँजी परिचालन तथा स्थानीय अर्थतन्त्रमा यसको भूमिका अत्यन्त महत्वपूर्ण छ । तर विगतका केही त्रुटि, कमजोरी र केही अव्यवस्थाका कारण सहकारीप्रति विश्वास कमजोर भएको हो । यही अवस्थालाई सुधार्न मन्त्रालय दीर्घकालीन रूपमा नियमन तथा नियन्त्रण सुदृढीकरण, पारदर्शिता

र उत्तरदायित्व विस्तार, जोखिम व्यवस्थापनमा सुधार, समस्याग्रस्त सहकारीको शीघ्र समाधान र दीगो तथा विश्वासिलो सहकारी संरचना निर्माणलाई प्राथमिकतामा राखेर अधि बढिरहेको छ । सहकारी अभियान असफल हुने अवस्था कुनै हालतमा स्वीकार्य छैन भन्ने स्पष्ट दृष्टिकोणका साथ मन्त्रालयले सुधारको प्रक्रिया निरन्तर अधि बढाइरहेको छ ।

सहकारी सम्बन्धी नीति, ऐन र मापदण्ड अद्यावधिक गर्नुपर्ने अवस्था देखिएको छ । यसका लागि मन्त्रालयमा लागि के कस्ता कामहरू भइरहेका छन् ?

समयानुसार नीति तथा कानून परिमार्जन नभए समस्या भन्ने बढ्ने जोखिम हुन्छ भन्ने कुरामा मन्त्रालय स्पष्ट छ । वित्तीय जोखिमका स्वस्महरूमा परिवर्तन भइरहेका छन् । प्रविधिको विकास तीव्र रूपमा बढिरहेको छ र सहकारी क्षेत्रको गतिविधि पनि थप जटिल बन्दै गएको छ । त्यसैले मन्त्रालयले राष्ट्रिय सहकारी नीतिको पुनरावलोकन, सहकारी ऐनमा आवश्यक संशोधन, सहकारी मापदण्ड तथा नियमावली अद्यावधिक गर्ने कार्य र नियमनकारी निकायका अधिकार तथा जिम्मेवारी स्पष्ट गर्ने जस्ता विषयमा निरन्तर काम गरिरहेको छ । कानुनी सुधार मन्त्रालयको मुख्य प्राथमिकता हो र यसले सहकारी क्षेत्रमा दीर्घकालीन रूपमा स्थायित्व र विश्वसनीयता कायम गर्न सहयोग गर्नेछ भन्ने अपेक्षा लिएका छौं ।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच सहकारी समन्वय कमजोर देखिन्छ । यसलाई कसरी मिलाउँदैछ ?

संघीयता लागू भएपछि सहकारीको नियमन तीन तहमा विभाजित भएका कारण समन्वयको चुनौती बढेको हो । अहिले करिब ८० प्रतिशत सहकारी स्थानीय तहअन्तर्गत, १९ प्रतिशत प्रदेशअन्तर्गत र १ प्रतिशत संघअन्तर्गत रहेको अवस्था छ । यसलाई व्यवस्थित गर्न संघीय सरकारले मूल कानून र नीति निर्माण गर्ने, प्रदेश र स्थानीय तहले त्यसको दायराभित्र बसेर आवश्यक नियम र कार्यविधि बनाउने, कानून निर्माण तथा कार्यान्वयनमा सूचनाको नियमित साभेदारी गर्ने र सबै तहमा एकस्मता कायम गर्न आवश्यक पर्ने मापदण्ड तथा प्रक्रिया लागू गर्ने प्रयास भइरहेको छ । सहकारी क्षेत्रलाई एउटै उद्देश्य, एउटै मापदण्ड र समान बुझाइमा सञ्चालन नगरेसम्म व्यवस्थापन दीगो हुन सक्दैन,

त्यसैले यस्तो बहुपक्षिय समन्वयलाई मन्त्रालयले अनिवार्य कार्यको रूपमा अघि बढाइरहेको छ ।

सहकारी नियमन प्राधिकरण गठनपछि नियमन प्रभावकारी भयो भनी आम सहकारीका सदस्यहरूले अपेक्षा गरेका छन् । मन्त्रालयले यसको मूल्यांकन कसरी गरेको छ ?

अघिल्ला वर्षहरूमा नियमन कमजोर हुँदा धेरै सहकारी समस्याग्रस्त बने, र त्यसले बचतकर्ताको विश्वासमा गम्भीर असर पुऱ्यायो । यही अवस्थालाई सम्बोधन गर्न सरकारले जिम्मेवारी लिएर राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण गठन गरेको हो । प्राधिकरणको आफ्नो मुख्य भूमिका अर्न्तगतका खास कार्यहरू बचत र ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने सहकारीहरूको एकीकृत नियमन, दर्ता, वर्गिकरण र अनुगमन, मापदण्ड तथा निर्देशिका निर्माण, जोखिम व्यवस्थापन र सुधार योजना कार्यान्वयनमा केन्द्रित छ । यद्यपि प्राधिकरणको संरचना नयाँ भएकाले आवश्यक स्रोत, साधन र जनशक्ति पर्याप्त नहुँदा यसको काम अपेक्षित गतिमा अघि बढ्न नसकेको अवस्था पनि छ । मन्त्रालयले यसलाई गम्भीर रूपमा लिँदै प्राधिकरणको क्षमता अभिवृद्धि, कार्यदक्षता सुधार र नियमनको प्रभावकारिता बढाउन स्पष्ट निर्देशन र आवश्यक सहजीकरण गरिरहेको छ ।

समस्याग्रस्त सहकारी, व्यवस्थापन समिति र बचतकर्तालाई रकम फिर्ता प्रक्रियामा आएको चुनौतीबारे के मन्त्र वाहनुहुन्छ ?

हालसम्म २३ वटा सहकारी समस्याग्रस्त घोषणा भएका छन्, जसमध्ये ३ वटा सहकारीको वित्तीय दायित्व सेटल भइसकेको छ, तर बाँकी सहकारीहरूमा चुनौती अझै धेरै छन् । समस्याग्रस्त सहकारीका केही पुराना पदाधिकारीले अभिलेख तथा विवरण फिर्ता नगर्ने, सम्पत्ति र दायित्व पहिचानमा कठिनाइ हुने, अनुभवी जनशक्तिको अभाव रहने, असुल-उपर प्रक्रिया जटिल र समय

लाग्ने खालको हुने र व्यवस्थापन समितिको गति अपेक्षाभन्दा सुस्त देखिँदा मानिसहरूमा आक्रोस बढ्ने जस्ता विषय अहिलेको मुख्य चुनौती हुन् । कतिपय अवस्थामा समस्याग्रस्त घोषणा भएकै भोलिपल्ट समाधान हुन्छ भन्ने अपेक्षा देखिन्छ, तर वास्तविकता त्यस्तो हुँदैन, किनकि सहकारीको सम्पत्ति, ऋण, दायित्व र कारोबारको तथ्यांक यकिन गरेर मात्रै समाधान प्रक्रिया अघि बढाउन सकिन्छ । यद्यपि केही सहकारीले स्वेच्छाले सुधार गर्ने इच्छा देखाएको अवस्थामा हतारमा समस्याग्रस्त घोषणा नगरी सुधारको अवसर दिने नीति पनि प्रभावकारी देखिएको छ र मन्त्रालयले यस्तो समाधानलाई व्यवहारिक र परिणाममुखी बनाउने दिशामा काम गरिरहेको छ ।

सहकारीका सञ्चालक र व्यवस्थापकको दक्षता अभावको दुलो समस्या मानिन्छ । यसमा मन्त्रालयको योजना के छ ?

हो, सहकारी क्षेत्रका धेरै समस्या सञ्चालक र व्यवस्थापकको योग्यता तथा दक्षता अभावबाट उत्पन्न भएका हुन् । सहकारी संस्था स्वायत्त र लोकतान्त्रिक भए पनि न्यूनतम योग्यता, वित्तीय अनुशासन र व्यवस्थापकीय क्षमता अनिवार्य हुनुपर्छ भन्नेमा मन्त्रालय स्पष्ट छ । त्यसैले मन्त्रालयले सञ्चालक तथा व्यवस्थापकका लागि न्यूनतम योग्यता निर्धारण गर्ने, आर्थिक, कानुनी र प्रविधि सम्बन्धि ज्ञान भएका व्यक्तिलाई सहकारी नेतृत्वमा प्रोत्साहन गर्ने, दुरुपयोग रोक्न कडा कानुनी व्यवस्था लागू गर्ने, गैरसदस्यबाट अनियन्त्रित निक्षेप संकलन रोक्ने, अत्यधिक ब्याजदरको प्रलोभन नियन्त्रण गर्ने र अवैध निक्षेप तथा गैरकानुनी लगानी जस्ता गतिविधिमा कडाइ गर्ने नीति लिएको छ । स्वार्थपूर्ण निर्णय, नियमविपरीत लगानी र संस्थागत अनुशासनहीनता अब सहनयोग्य छैन, त्यसैले सरकार सहकारी सुधारमा अझ कडाइपूर्वक र व्यवस्थित रूपमा अघि बढ्नेछ ।

नियामक निकायबाट सहकारी अनुगमन र पूर्व-चेतावनी प्रणालीलाई अझ प्रभावकारी बनाउन कस्ता योजनाहरू मन्त्रालयले अघि सारेको छ ?

अनुगमनलाई परम्परागत रूपमा कागजी र घटना भएपछि मात्रै हस्तक्षेप गर्ने शैलीबाट निकालेर जोखिममा आधारित र समयमै संकेत दिने प्रणालीतर्फ लैजान मन्त्रालय केन्द्रित छ । यसका लागि सहकारीहरूको वित्तीय सूचकहरू, तरलता अवस्था, निक्षेप-ऋण अनुपात, असुली अवस्था, ठूलो जोखिम भएका कर्जा तथा लगानी, आन्तरिक नियन्त्रणको अवस्था लगायतका मापदण्डका आधारमा जोखिम वर्गीकरण गर्ने र त्यही अनुसार अनुगमनको ढाँचा तथा गहिराइ निर्धारण गर्ने नीति अघि बढाइएको छ । साथै नियमित रिपोर्टिङलाई डिजिटल प्रणालीसँग जोड्ने, अनुगमन प्रतिवेदनलाई कार्यान्वयनमुखी बनाउने, कमजोर सहकारीमा सुधार योजना लागू गराउने, र प्रारम्भिक चरणमै समस्या देखिने सहकारीमा समयमै नियन्त्रणात्मक कदम चाल्ने गरी पूर्व-चेतावनी प्रणालीलाई संस्थागत बनाउने योजना मन्त्रालयको प्राथमिकतामा छ ।

सहकारीका बचतकर्ताहरूको रकम जोखिममा परेको अवस्थामा यसको निराकरणका लागि सरकारको तर्फबाट के कस्ता कदम तथा उपायहरू लगाउन सकिएला ?

बचतकर्ताको रकम जोखिममा परेको अवस्थामा सरकारको पहिलो जिम्मेवारी तथ्यमा आधारित छानबिन, कानुनी प्रक्रिया सुरु गर्ने र बचतकर्तालाई यथासक्य छिटो न्याय र राहत दिलाउने हो । यसका लागि सहकारीको सम्पत्ति, दायित्व, ऋण प्रवाह र लगानीको यकिन विवरण संकलन गर्ने, अवैध कारोबारको पहिचान गर्ने, दोषी पदाधिकारी तथा

व्यवस्थापकलाई कानुनी दायरामा ल्याउने, र सहकारीको सम्पत्ति जफत तथा व्यवस्थापनमार्फत बचत फिर्ता गर्ने प्रक्रियालाई गति दिने उपाय प्रभावकारी हुन्छ । साथै बचतकर्ताको हित संरक्षणका लागि एकीकृत समाधान संयन्त्र, उजुरी व्यवस्थापन प्रणाली र समस्याग्रस्त सहकारीको छिटो व्यवस्थापनका लागि आवश्यक जनशक्ति तथा प्राविधिक टोली परिचालन गर्ने कदमहरू पनि सरकारले लिन सक्छ । दीर्घकालीन रूपमा भने जोखिम रोकथामका लागि नियमन, लेखापरीक्षण, पारदर्शिता र डिजिटल रिपोर्टिङ अनिवार्य गर्ने संरचनागत सुधार अपरिहार्य हुन्छ ।

सहकारीमा सुशासन सुनिश्चित गर्न सञ्चालक र व्यवस्थापकका न्यूनतम योग्यता (फिट एण्ड प्रपर टेस्ट) तोक्ने योजना के छ ?

सहकारीमा सुशासन सुनिश्चित गर्न नेतृत्वको योग्यता र नैतिकता अत्यन्त निर्णायक हुन्छ, त्यसैले सञ्चालक र व्यवस्थापकका लागि न्यूनतम योग्यता तथा फिट एण्ड प्रपर मापदण्ड तोक्ने विषय मन्त्रालयको प्राथमिकतामा रहेको विषय हो । यसअन्तर्गत सञ्चालक तथा प्रमुख कार्यकारी तहका व्यक्तिहरूमा न्यूनतम शैक्षिक योग्यता, वित्तीय तथा कानुनी ज्ञान, सहकारी सिद्धान्तको बुझाइ, र दण्डित वा कालोसूचीमा परे वा नपरेको, नैतिक हैसियत जस्ता मापदण्डलाई संस्थागत गर्ने योजना अघि बढाइएको छ । यसको उद्देश्य सहकारीलाई थप लोकतान्त्रिक बनाउने नाममा अयोग्य र स्वार्थप्रेरित नेतृत्वलाई प्रवेश दिने अवस्थाको अन्त्य गर्नु हो ।

रेगटेक अर्थात रेगुलेटरी टेक्नोलोजीको आधारमा सरकारले अनुगमन तथा नियमन गर्ने प्रणालीलाई मन्त्रालयले कसरी समन्वय गर्ला ?

रेगटेकको प्रयोगले सहकारी नियमनलाई आधुनिक, छरितो र प्रभावकारी बनाउन ठूलो सहयोग पुग्ने कुरामा दुइमत छैन । यसको अर्थ सहकारीहरूको वित्तीय विवरण, निक्षेप र ऋणको स्थिति, तरलता, ठूलो कारोबार, असामान्य ब्याजदर, जोखिमयुक्त लगानी र डिफल्ट दर जस्ता सूचकहरू डिजिटल रूपमा नियमित रूपमा संकलन गरी स्वचालित विश्लेषण गर्ने प्रणाली विकास गर्नु हो । यसबाट समस्या ठूलो बन्नुअघि नै संकेत प्राप्त हुन्छ र नियामक निकायले तथ्यमा आधारित निर्णय लिन सक्छ । मन्त्रालयको लक्ष्य सहकारीहरूको रिपोर्टिङ प्रणालीलाई एकीकृत डिजिटल प्लेटफर्ममा ल्याउने, जोखिम सूचकहरूका आधारमा स्वचालित अलर्ट प्रणाली बनाउने, र अनुगमनलाई कागजी प्रक्रियाबाट हटाएर डेटा-ड्रिभन बनाउने हो । साथै यसका लागि आवश्यक साइबर सुरक्षा, डेटा गोपनीयता र प्राविधिक जनशक्ति व्यवस्थापन पनि समानान्तर रूपमा अघि बढाउनुपर्ने देखिएको छ ।

सहकारीप्रति युवापुस्ता र आम नागरिकको विश्वास पुनःस्थापना गर्न सरकार र सहकारी अभियानको कस्तो भूमिका हुनुपर्छ ? यसमा सरकारको रणनीति के हो ?

सहकारीप्रति युवापुस्ता र आम नागरिकको विश्वास पुनःस्थापना गर्न सबैभन्दा पहिला सहकारीलाई पारदर्शी, उत्तरदायी र परिणाममुखी बनाउनु आवश्यक छ । विश्वास केवल भाषणबाट होइन, व्यवहारबाट मात्रै प्राप्त हुन्छ र त्यसका लागि सरकार तथा सहकारी अभियान दुवैको भूमिका समान रूपमा महत्वपूर्ण हुन्छ । सरकारले नियमन कडा बनाउने, दोषीलाई कारबाही गर्ने, समस्याग्रस्त सहकारी समाधानलाई तीव्र बनाउने र सहकारीलाई

वित्तीय अनुशासनमा ल्याउने नीति लिनुपर्छ । सहकारी अभियानले भने स्वसुधार, नेतृत्व छनोटमा जिम्मेवारी, आचारसंहिताको कडा पालना, सदस्य केन्द्रित सेवा लगायत वास्तविक उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी बढाउने प्रतिबद्धता देखाउनुपर्छ । युवापुस्तालाई आकर्षित गर्न सहकारीलाई प्रविधिमैत्री, सेवा छरितो, डिजिटल पहुँचयुक्त, र उद्यमशीलता तथा रोजगारीसँग जोडिएको संस्थाको रूपमा रूपांतरण गर्नुपर्ने हुन्छ । सरकारको रणनीति यही विश्वास पुनःस्थापनालाई केन्द्रमा राखेर नियमन, सुशासन, प्रविधि र क्षमता विकासलाई एकसाथ अघि बढाउने हो ।

आगामी २-३ वर्षमा सहकारी क्षेत्रमा कस्ता ठोस सुधार देखिने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ?

आगामी २-३ वर्षमा सहकारी क्षेत्रमा ठोस सुधारको अपेक्षा गर्न सकिने मुख्य क्षेत्रहरू नियमन, पारदर्शिता, जोखिम व्यवस्थापन र नेतृत्व सुधार हुन् । पहिलो, कानुनी तथा नीतिगत सुधारमार्फत सहकारी सञ्चालनका स्पष्ट मापदण्ड, दायरा र जिम्मेवारी थप स्पष्ट हुनेछन् । दोस्रो, सहकारीहरूको वित्तीय रिपोर्टिङ र अनुगमन प्रणाली थप व्यवस्थित र डिजिटलतर्फ उन्मुख हुँदै जानेछ, जसले अनियमितता रोक्न र समयमै समस्या पहिचान गर्न मद्दत गर्नेछ,

अर्थात् केही हदसम्म रेगटेकको प्रयोगलाई शुरु गर्न सकिनेछ । तेस्रो, समस्याग्रस्त सहकारी समाधान प्रक्रियामा व्यवस्थापन समितिको क्षमता बढ्दै जाने, असुल-उपर र सम्पत्ति पहिचान प्रक्रिया व्यवस्थित हुने, र दोषीमाथि कारबाहीको गति बढ्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ । त्यस्तै सञ्चालक-व्यवस्थापकको न्यूनतम योग्यता, आन्तरिक नियन्त्रण, लेखापरीक्षण र सुशासनका विषयमा कडाइ बढ्दै जानेछ । समग्रमा, सहकारी क्षेत्रलाई पुनः विश्वासयोग्य, सदस्य केन्द्रित र दीगो बनाउने दिशामा परिणामहरू देखिने गरी क्रमशः सुधारका विभिन्न चरणहरू लागू हुँदै जाने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

• • •

Mastering Financial Components & Standards of Recent Legal Scenario **अनुशिक्षण सम्पन्न**

नफस्कूनद्वारा संघका व्यवसाय विभाग अन्तर्गत सदस्य सेवा कार्यालय प्रमुख र सहायक स्तरका कर्मचारीहरूका लागि Mastering Financial Components & standards of Recent Legal Scenario एक दिवशिय अनुशिक्षण सम्पन्न भएको छ ।

अनुशिक्षणले सहभागीहरू बीचमा राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणद्वारा जारी मापदण्ड २०८२ को साभा बुझाइ

बनाउने काम गरेको थियो । संघका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत: डा. शिवजी सापकोटाले संघको सफल कर्मचारीको निष्ठा, सीप र सकारात्मक सोचमा निर्भर हुन्छ र तालिमले कर्मचारीहरूमा व्यवसायिक दक्षता मात्र होइन, सदस्यप्रति उत्तरदायित्व र सेवा संस्कृतिको भावना पनि अभिवृद्धि गर्नका लागि संघका कर्मचारीहरूलाई विषय केन्द्रीत अनुशिक्षण कार्यक्रमको

आवश्यकता महशुस भएकोले योअनुशिक्षणको आयोजना गरिएको बताउनु भयो । बैज्ञानिकहरूले जसरी कोभिडको समयमा सबै मानिस त्रसित भईरहेको समयमा भ्याक्सिन पत्ता लगाए त्यसरी नै नेफस्कून सहकारी क्षेत्रको लागि समाधानको केन्द्र रहेको र यसको अफ प्रभावकारीताको लागि विषय छलफल गरिएको बताउनु भयो । संघका कर्मचारीहरू दैनिक प्रशासनिक कार्यमा मात्र केन्द्रीत नभई रणनीतिक क्रियाकलापहरूमा विशेष केन्द्रीत हुनुपर्नेमा जोड दिई आगामी दिनमा सम्पूर्ण कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि संघ पर्याप्त अवसर र लगानी गर्न तयार रहेको जानकारी गराउनु भएको थियो । अभिमुखीकरणको सहजीकरण सि.ए. विरेन्द्र घर्तीमगर, सि ए देवना खड्का र भुपेन ढकालले गर्नुभएको थियो ।

सहकारीहरूले लिन थाले कर्जा सूचना केन्द्रको सदस्यता

कर्जा सूचना केन्द्रले सञ्चालनमा ल्याएको संस्था दर्ता प्रणाली मार्फत बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरूले सदस्यता प्राप्त गर्न थालेका छन् ।

सोही क्रममा ललितपुरको लगनखेल स्थित मुख्य कार्यालय रहेको हाम्रो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, काभ्रेको ज्योति मिर्मिरे सामूहिक साकोस र विन्दवासिनी साकोस, मोरङको

मनकामना साकोस, रूपन्देहीको जनउत्थान साकोस र सुर्खेत स्थित विरेन्द्रनगर साकोसले कर्जा सूचना केन्द्रमा जोडिएका छन् भने थुप्रै प्राधिकरणबाट इजाजत पाएका संस्थाहरू जोडिने क्रममा छन् ।

कर्जा सूचना केन्द्रको सदस्यता प्राप्त गरेसँगै सहकारी क्षेत्रमा पारदर्शिता, कर्जा अनुशासन, जोखिम व्यवस्थापन तथा दोहोरो कर्जा न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

अनलाइन प्रणाली सदस्यता दर्ताका लागि मात्र प्रयोग हुने केन्द्रले स्पष्ट पारेको छ । कर्जा सूचना प्रतिवेदन उत्पादन, कालोसूचीकरण वा अन्य सेवा प्रयोजनका लागि यो प्रणाली प्रयोग नहुने केन्द्रले स्पष्ट पारेको छ । अनलाइन आवेदन पेश गर्दा कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडलाई सम्बोधन गरिएको आवेदन पत्र, सञ्चालक समितिको निर्णय र स्वीकृति पत्र, राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणको दर्ता पत्र, सहकारी दर्ता प्रमाणपत्र तथा पान दर्ता प्रमाणपत्र अनिवार्य रूपमा संलग्न गर्नुपर्ने केन्द्रले जनाएको छ ।

...

बागलुङ जिल्ला बचत तथा ऋण सहकारी संघ लि.को स्थलगत सुपरिवेक्षण

बागलुङ जिल्ला बचत तथा ऋण सहकारी संघ लि. बागलुङ, नेफ्स्कूनद्वारा संचालित नियमित निरीक्षण अनुगमन कार्यक्रमको स्थलगत सुपरिवेक्षण सम्पन्न भएको तथा स्क्यान कार्यक्रममा सम्भौता गरेको छ ।

नेफ्स्कूनद्वारा सहकारी संस्थाहरूको पारदर्शिता, उत्तरदायित्व, सदस्यहितको सुनिश्चितता, जोखिम न्यूनीकरण र सुशासन तथा दिगोपनामा अभिवृद्धिका लागि सहकारी संस्थाहरूमा स्थलगत अनुगमन प्रभावकारी रूपमा अघि बढाइएको हो ।

संघको स्तरीकरणका लागि बिभिन्न बिषयहरू जस्तै: बचत, ऋण, ब्याजदर, बार्षिक योजना, सम्पति शक्तिकरण निवारण नितिको पालना, नियामकिय निकायहरूबाट दिएको निर्देशनको परिपालना, संस्थाको भाखा नाघेको ऋण असुली लगायत समग्र आर्थिक अवस्था र सहकारीले उपलब्ध गराएको सेवा सुविधाको बिषयमा सुपरिवेक्षण गरीएको थियो । नेफ्स्कूनको तर्फबाट कार्यक्रम अधिकृत मनोज खड्काद्वारा स्थलगत रूपमा दिएको सुभाबलाई सुधारउन्मुख हुदै जाने प्रतिबद्धता व्यक्त भएको छ ।

स्थिरीकरण कोषको चौथो वार्षिक परामर्श बैठक सम्पन्न

साकोस अभियानको जगेडा कोष स्थिरीकरण कोषको चौथो वार्षिक परामर्श बैठक नेफस्कूनका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकालको अध्यक्षतामा अल्फा हाउस, नयाँ बानेश्वरमा पुस ५ गते सम्पन्न भएको छ । भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका महाशाखा प्रमुख तथा यस कार्यक्रमका प्रमुख व्यक्तित्व मदन कोइरालाले दिप प्रज्वलन साथै खुट्टोकैमा बचत गरेर कार्यक्रमको उदघाटन गर्नुभएको थियो ।

कार्यक्रममा सहकारी विभागका सहकारी रजिष्ट्रार उमेश ढुगाँना, स्थिरीकरण कोष सञ्चालन समितिका पूर्व अध्यक्ष परितोष पौडेल, स्थिरीकरण कोष सञ्चालन समितिका पुर्व अध्यक्ष डी.बी. बस्नेत, कोषको परिकल्पनाकार ऋषिराज घिमिरे, नेफस्कूनका सल्लाहकार मिनराज कंडेल, नेफस्कूनका बरिष्ठ उपाध्यक्ष दामोदर अधिकारी लगाएत कोष सञ्चालन समितिका सदस्यहरू, नेफस्कूनका

प्रमुख कार्यकारी अधिकृत डा. शिवजी सापकोटा, कोषमा योगदान गर्ने साकोसहरूका प्रतिनिधिहरू, नेफस्कून सञ्चालकहरू उच्च व्यवस्थापन लगायतको सहभागिता रहेको थियो ।

स्थिरीकरण कोषका सदस्य सचिव डा. शिवजी सापकोटाले बचत तथा ऋण सहकारी क्षेत्रको जोखिम व्यवस्थापनमा स्थिरीकरण कोषको भूमिका, विषयमा प्रकाश पाउँ आबद्ध सस्थाको तरलता कायम राख्न सहयोग गर्नु, समस्याग्रस्त सहकारीको बचाउको लागि सापटी प्रदान गर्नु, समस्याग्रस्त भएको अवस्थामा व्यवस्थापन खर्च व्यहोर्नु, अग्रिम जोखिम सुपरिवेक्षण गरी स्तरीय सञ्चालनको प्रत्याभुती दिनु र स्तरीय सञ्चालनका मानकहरू कार्यान्वयन गर्न अभियानलाई सहजीकरण गर्नु नै स्थिरीकरण कोषको उद्देश्य रहेको बताउनु भएको थियो ।

बैठकमा प्रगति समिक्षा, लेखापरीक्षण प्रतिवेदन, परामर्श बैठक, कोषको

प्रतिवेदन तथा अनुगमन ढाँचाहरूको संशोधन र कार्यविधि संशोधन सम्बन्धमा छलफल भएको थियो । बैठकमा प्रस्तुत गरिएको आर्थिक वर्षको प्रगति विवरणहरू समेटिएको अध्यक्षको प्रतिवेदन, चालु आर्थिक वर्षको नीति, कार्यक्रम र बजेट, लेखा परिक्षण प्रतिवेदन र बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि २०७६ को संशोधन प्रस्ताव पारित गरिएको थियो ।

बैठकमा कोषमा योगदान गर्ने सँगै सम्भावित योगदानकर्ताहरूको उपस्थिति थियो । साथै २१ वटा संस्थालाई सहभागीताको प्रमाणपत्र वितरण गरीएको थियो । स्थिरीकरण कोष सञ्चालन समिति सदस्य देवनारायण पौडेलले स्वागत मन्तव्य राख्नु भएको कार्यक्रमको सञ्चालन स्थिरीकरण कोषका सञ्चालन समिति सदस्य गोमा नेपालले गर्नु भएको थियो ।

हार्दिक बधाई

ACCESS

A-one Competitive Choice for Excellence in Service and Soundness

एसियाली ऋण महासंघद्वारा सन् २०२५ को एक्सेस अन्तिम परीक्षणमा
एक्सेस सिल्भर प्रतिकीकरण (Silver Brand) प्राप्त गर्न सफल
जनउत्थान बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि., तिलोत्तमा, रुपन्देही
लाई हार्दिक बधाई तथा शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

चन्द्र प्रसाद टकाल

अध्यक्ष एवं

नेफ्स्कून परिवार

नेफ्स्कून

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
Nepal Federation of Savings and Credit Cooperative Unions Ltd.

राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण दर्ता अभिलेखीकरण र स्वयान अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरू सम्पन्न

नेफ्स्कून पोखरा सदस्य सेवा कार्यालयको प्राविधिक सहयोग तथा स्याङ्जा जिल्ला सहकारी संघ व्यवस्थापन उप समिति को आयोजनामा, स्याङ्जा सहकारी संघ र स्याङ्जा बचत सहकारी संघ लि. को समन्वयमा राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणमा दर्ता, अभिलेखीकरण सम्बन्धी एक दिवसीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ ।

स्याङ्जा जिल्ला सहकारी संघ व्यवस्थापन उप समिति सदस्य शिव वाग्लेको अध्यक्षता, स्याङ्जा बचत ऋण सहकारी संघ लि. का अध्यक्ष लक्ष्मीपति पौडेलको प्रमुख आतिथ्यता तथा सहकारी म्यानेजर्स क्लब कास्कीका अध्यक्ष मोहन प्रसाद अधिकारी को आतिथ्यतामा सञ्चालित कार्यक्रममा स्याङ्जा जिल्लाका सहकारी संस्थाबाट ७५ भन्दा बढी अध्यक्ष, सञ्चालक, लेखा सुपरिवेक्षण समितिका सदस्य, व्यवस्थापक तथा प्रमुख जिम्मेवारीमा रहेका कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

नेफ्स्कून पोखरा सदस्य सेवा कार्यालयका ईन्चार्ज सुरज चालिसेले संशोधित सहकारी ऐनका नयाँ व्यवस्था र त्यसको असर, राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणमा दर्ता तथा अभिलेखीकरण सम्बन्धी प्रावधान, नियामक निर्देशन र मापदण्ड, जोखिम-भारित सम्पत्ति गणना गर्ने तरिका, पूँजीकोष तथा पूँजीकोष प्रयाप्तता अनुपात गणना विधि लगायतका विषयमा सहजीकरण गर्नुभएको थियो । कार्यक्रमबाट सहकारी संस्थाहरूलाई नियमनको दायराभित्र ल्याउन तथा सहकारी

क्षेत्रलाई सुदृढ बनाउन महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

साथै यसै कार्यक्रममा संघले यस आर्थिक वर्षदेखि सञ्चालनमा ल्याएको नियमित निरीक्षण तथा अनुगमन (स्वयान) कार्यक्रमको अभिमुखीकरण समेत संघका कार्यक्रम अधिकृत मनोज खड्का ले गर्नु भएको थियो । सहकारी संस्थालाई थप व्यवस्थित बनाउन नियमनकारी निकायबाट जारी गरिएका निर्देशिकाअनुसार साकोसले पालना गर्नुपर्ने नीति तथा नियमको अवस्थाको विश्लेषण गर्न नेफ्स्कूनले नियमित सुपरिवेक्षण, वित्तीय सूचकाङ्क मूल्यांकन तथा आन्तरिक नियन्त्रण परीक्षणलाई स्वयानका सूचकका आधारमा निरन्तर अनुगमन गर्ने जानकारी दिनुभएको थियो ।

नेफ्स्कूनले यस आ.व. मा प्राधिकरणमा दर्ता अभिलेखीकरणका लागि सहकारी संस्थाहरूलाई आवश्यक पर्ने प्राविधिक सहजीकरण गरिरहेको छ । हालसम्म संघले सबै प्रदेशमा गरी भौतिक र अभौतिक माध्यमबाट ११०० भन्दा बढी सदस्य संस्थाहरूलाई दर्ता अभिलेखीकरण सम्बन्धी प्रशिक्षण सम्पन्न गरेको छ ।

यसै गरी राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणबाट इजाजत प्राप्त गर्ने तरिका र जारी मापदण्डहरूको बारेमा नेफ्स्कूनले सातै प्रदेशहरूमा १११ वटा र बागमती प्रदेशमा दुईवटा अनुशिक्षणहरू आयोजना गरी सूसुचित गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

नेपालको सहकारी क्षेत्रमा बढ्दो नियामकीय प्रवन्ध र अपेक्षा

डा. रमेश चौलागाईं

विज्ञ सदस्य

राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण

नेपालमा सहकारी तथा सदस्यको संख्या तथा वित्तीय कारोवारको मात्रा विकसित र विस्तारित हुँदै गएता पनि त्यस अनुस्यको जोखिम व्यवस्थापन गर्नसक्ने गरी नियमन र सुपरिवेक्षण प्रणालीको विकासमा पर्याप्त ध्यान नदिईदा सहकारी क्षेत्रमा बचत फीर्ता लगायतका संकट बढेका हुन् ।

क रीव दुई दशकदेखिको प्रयासको परिणाम स्वस्य नेपालका बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारीहरूको नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी सहित २०८१ माघ १४ गते राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणको स्थापना भए पश्चात देशको बचत तथा ऋण सहकारी क्षेत्र नयाँ मोडबाट अघि बढेको छ । प्राधिकरणको स्थापनासंगै सहकारी क्षेत्रमा थप जिज्ञासा, प्रश्न, चासो, आरोप, अपेक्षा, अ/विश्वास र थप चुनौती देखा परेका छन् । पछिल्ला केही दशकदेखि सहकारी क्षेत्रमा देखा परेका समसामयिक चुनौती र मात्रात्मक रूपमा विस्तारित हुँदै गएको सहकारी क्षेत्रको कारणले भर्खरै स्थापनाको पहिलो बार्षिकोत्सव मनाएको प्राधिकरणका सामु थुप्रै अवसर र चुनौती देखिएका हुन् । भर्खर स्थापना भई नियमन सुपरिवेक्षण कार्यमा अघि बढ्दै गरेको प्राधिकरणप्रति लक्षित गरी सहकारीलाई बैंक बनाउन खोजेको, राष्ट्र बैंकलेभै नियामकीय कडाई गर्न खोजेको र यदाकदा सहकारी क्षेत्रलाई विसर्जनतिर लैजान खोजेको लगायत प्राधिकरणमा राष्ट्र बैंकको छायाँमा परेको जस्ता अपरिपक्व असन्तुष्टि समेत सार्वजनिक

हुन थालेका छन् ।

अर्कोतिर, बढ्दो वित्तीय कारोबार र लामो समयदेखि विवेकशील नियमन तथा प्रभावकारी सुपरिवेक्षणको अभावका कारणले कतिपयले यस क्षेत्रमा विभिन्न प्रकारका जोखिम रहेको महशुस गर्दै व्यवसायीक र प्रभावकारी नियामक तथा सुपरिवेक्षकीय निकायका रूपमा प्राधिकरणप्रति भरोशा व्यक्त गरेका प्रशस्त उदाहरण पनि रहेका छन् । प्रभावकारी नियामक निकायको अभावको परिस्थितीबाट मनोरञ्जन र लाभ लिईरहेका केही पक्षलाई सवल, सक्षम र प्रभावकारी नियामक तथा सुपरिवेक्षकीय निकाय स्थापना भई कार्य अघि बढेको परिस्थिती असहज लाग्नु सामान्य कुरा हो । मुलतः स्वनियमन र सहकारिताको लिक केही दशकयता छोड्दै गरेको वित्तीय सहकारी क्षेत्रमा प्रभावकारी नियामक तथा सुपरिवेक्षकीय निकाय अव छनौटको विषय रहेन । तसर्थ, प्राधिकरणको नियामकीय प्रवन्ध र यसप्रतिको जनअपेक्षाको चर्चा र वहस समयसान्दर्भिक रहेको छ ।

नियामकीय आवश्यकताको पृष्ठभूमि

कुनै पनि संस्थाले गर्ने वित्तीय कारोवार जोखिम व्यवस्थापन र नियामकीय

दायराबाट अलग रहनु वाञ्छनीय हुँदैन । यसरी नियामकीय दायराबाट अलग रहने वित्तीय कारोवारलाई छायाँ बैकिङ कृयाकलापका रूपमा पनि लिईने गरिन्छ । वित्तीय कारोवार बढ्दै गएको अवस्थामा बचतकर्ताको बचत रकमको सुरक्षा र वित्तीय कारोवार गर्ने संस्थाको दिगोपनको दृष्टिकोणले विवेकशील नियमन र प्रभावकारी सुपरिवेक्षणको आवश्यकता र महत्त्व भन्नु बढ्ने गर्दछ । नेपालमा सहकारी तथा सदस्यको संख्या तथा वित्तीय कारोवारको मात्रा विकसित र विस्तारित हुँदै गएता पनि त्यस अनुसूचको जोखिम व्यवस्थापन गर्नसक्ने गरी नियमन र सुपरिवेक्षण प्रणालीको विकासमा पर्याप्त ध्यान नदिईदा सहकारी क्षेत्रमा बचत फीर्ता लगायतका संकट बढेका हुन् । सहकारी विभागले २०५८ सालमा प्रस्तुत गरेको सहकारी सम्बन्धी जोखिमको अवस्थाले सहकारी क्षेत्रको चूनौतिको घनत्वको शुद्धाती संकेत गरेको थियो । तर विभागको यो संकेतको यथोचित मूल्यांकन हुन सकेन । विभागका अनुसार त्यतिवेले २० वटाभन्दा बढी सहकारीले १५ करोडभन्दा बढी बचत रकम हिनामिना गरी भागेको, गैरसदस्यसंग वित्तीय कारोवार गरेको र अवाञ्छित रूपमा कार्यक्षेत्र विस्तार गरेको खुलाशा गरेको थियो ।

यसप्रकारका समस्या निवारण गर्न आर्थिक वर्ष २०६१/६२ को बजेट तथा कार्यक्रमले सहकारीलाई नियमन तथा सुपरिवेक्षणको दायरामा ल्याउने नीतिगत व्यवस्था गरेको थियो । सहकारीमा बढ्दो समस्याको आयतन र कारण पत्ता लगाउने उद्देश्यले २०६६ सालको अन्त्यतिरबाट २०६९ कार्तिकसम्म नेपाल राष्ट्र बैंकको सहयोगमा सहकारी विभागले गरेको १३५ वटा सहकारीको स्थलगत अनुगमनले पनि सहकारी क्षेत्रमा जटिलता थपिएको प्रतिवेदन प्रस्तुत गरेको थियो । यद्यपी, यसरी प्रस्तुत

गरिएका प्रतिवेदन कार्यान्वयनमा जिम्मेवार नियामक निकाय र सरोकारवाला पक्ष उदाशीन रहेकाले सहकारी क्षेत्र समयमै सच्चिन सकेन । २०७० सालमा गठीत सहकारी सम्बन्धी जाँचबुझ आयोगले पनि १३० भन्दा बढी सहकारी संस्थाका करीव १२ अर्व बचत रकम संकटमा परेको प्रतिवेदन पेश गरेको थियो । त्यसैगरी, २०८१ सालमा गठन भएको सहकारी संस्था बचत रकम दुःप्रयोग सम्बन्धमा संसदीय छानवनि विशेष समितिले ४० वटा समस्याग्रस्त र संकटग्रस्त सहकारीको अध्ययन तथा छानवीन गरी ७१ अर्वभन्दा बढी बचत रकम संकटमा परेको प्रतिवेदन सार्वजनिक गरे पश्चात सहकारी क्षेत्रको संकट अझ व्यापक भएको व्यहोरा सार्वजनिक भएको हो ।

प्राधिकरणको नियामकीय तथा सुपरिवेक्षकीय प्रवन्ध

नियमन भन्नाले इजाजतपत्रप्राप्त संघसंस्थालाई तोकिएको काम कार्यवाही तथा कारोवार गर्न वा नगर्न वा तोकिए वमोजिम गर्न अधिकार प्रदत्त निकायवाट जारी हुने कानूनी प्रवन्ध भन्ने बुझिन्छ । सम्बन्धित संघसंस्थाले तोके वमोजिमका काम कार्यवाही तथा कारोवार गरे नगरेको सम्बन्धमा चेकजाँच, परिक्षण, अनुगमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने कार्यलाई सुपरिवेक्षण भन्ने गरिन्छ । प्राधिकरण एक स्वायत्त नियामकीय तथा सुपरिवेक्षकीय निकाय हो । प्राधिकरणलाई सहकारी ऐनले तोकेका काम कर्तव्य, उत्तरदायित्व र अधिकार नै यसका मूलभूत नियामकीय प्रवन्ध हुन् । नियमनका क्रममा प्राधिकरणले निर्देशन तथा मापदण्ड जारी गर्नसक्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैगरी, सहकारी ऐन र नियमावलीमा आवश्यक संशोधन तथा परिमार्जनका लागि पनि प्राधिकरणले यथोचित सुझाव तथा पृष्ठपोषण प्रदान गर्नसक्दछ ।

प्राधिकरणले वित्तीय कारोवार गर्ने

सहकारी र यसका सदस्यको वित्तीय सुरक्षा, दिगोपन र सुशासनको प्रत्याभूती हुनेगरी स्थलगत र गैरस्थलगत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण कार्य अघि बढाएको छ । त्यस्तै, पेचिलो बन्दै गएको सम्पत्ती शुद्धिकरणका प्रयास सहकारी मार्फत हुन नदिन आवश्यक मार्गदर्शन, निर्देशन र कार्यविधि जारी गरेको छ । सबै सहकारीले यसको पालना गर्न आवश्यक छ । सञ्चालनमा रहेका बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारीलाई कानूनले तोके वमोजिम दर्ता अभिलेखीकरण गर्ने र तिनको वर्गीकरण गर्ने कार्य प्राधिकरणको मुख्य कार्यजिम्मेवारीका रूपमा रहेको छ । यस प्रकृयाबाट प्राधिकरणको नियामकीय दायरा थप प्रष्ट हुने र थप नीति निर्माणमा सहजता आउने अपेक्षा गरिएको छ ।

त्यसैगरी, देशभर ६० भन्दा बढीको संख्यामा जिल्ला, प्रदेश र केन्द्रिय तहका सहकारी संघहरूले सदस्य संस्थावीच वित्तीय कारोवार सञ्चालन गर्दै आएको देखिन्छ । बचत तथा ऋण सहकारीसंग सम्बन्धित बाहेक केही विषयगत सहकारी संघहरूले समेत वित्तीय कारोवार गरिरहेको देखिएको छ । यसप्रकारका वित्तीय कारोवार समेत प्राधिकरणको नियामकीय दायरामा ल्याउन आवश्यक रहेको महशुस गरी यससम्बन्धी अध्ययन समिति समेत गठन भई कार्य प्रारम्भ भएको छ । त्यस्तै, बचत रकम दुःप्रयोग, हिनामिना, सञ्चालक सम्पर्कहीन, संस्था बन्द, साधारण सभा सञ्चालन लगायतका विभिन्न विषयमा प्राधिकरणमा आउने उजुरी व्यवस्थापन प्राधिकरणको नियमित कार्य बनेको छ ।

प्राधिकरणप्रतिको अपेक्षा

प्राधिकरण बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारीहट्टको नियामक तथा सुपरिवेक्षकीय निकाय

भएकाले व्यावसायिक नियमन तथा सुपरिवेक्षण मार्फत सहकारीका जोखिम व्यवस्थापन यसप्रतिको मूल अपेक्षा हो । वित्तीय कारोवारको आयतनका हिसावले सबै प्रकारका सहकारीलाई एकैप्रकारको नियमन र सुपरिवेक्षण व्यवहारिक नहुने भएकाले सहकारीको वर्गीकरण र वित्तीय कारोवारको आकार वमोजिमको नियमन तथा मापदण्ड निर्धारण प्राधिकरणबाट गरिने अर्को स्वभाविक अपेक्षा हो । त्यसैगरी, दिर्घकालमा सहकारी क्षेत्रको व्यवस्थापनका हिसावले सहकारीलाई स्वनियमनमै फर्काउन र सहकारितामै सञ्चालन गर्ने दिशामा प्राधिकरण अघि बढनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । किनकी, सहकारीको आधारभूत नियामक र सुपरिवेक्षक यसका सदस्य

नै हुन् । यसो हुने सके सदस्य केन्द्रित व्यवसायमा बाह्य नियमनको भार कम हुन जानेछ । यसका लागि सम्बन्धित सहकारीका सदस्य नै सचेत र सकृय हुन आवश्यक छ । सदस्य जिम्मेवारी वृद्धि गर्न सदस्यमा धैर्य, सहकारी शिक्षा, जिम्मेवारीमा वृद्धि र सबैखालका परिणामको जिम्मेवारी लिने अवस्थाका लागि तयार पार्न आवश्यक रहेको छ ।

अल्पकालका लागि नै भएपनि बहुनियामकीय अवस्थाबाट अघि बढेको सहकारी क्षेत्र प्राधिकरणको एकद्वार प्रणालीको नियामकीय तथा सुपरिवेक्षकीय प्रवन्धबाट अघि बढ्ने वातावरण बनाउन आवश्यक छ । बहुनियमनको लामो अभ्यास

यस क्षेत्रका लागि जटिलताको कारक पनि बन्नसक्छ । सहकारीका संघहरूको वित्तीय कारोवार सञ्चालनको दिर्घकालीन निकास प्राधिकरणबाट अपेक्षा गरिएको अर्को महत्वपूर्ण विषय हो । यसप्रकारको अभ्यासको यथोचित कारण, यसको निरन्तरताको औचित्य र यसप्रकारका कारोवारको वित्तीय सुरक्षा र निरन्तरताको उचित दीर्घकालीन मोडल खोज्न वा विकास गर्न आवश्यक भईसकेको छ । प्राधिकरणको अगुवाईमा सहकारीका सबै सरोकारवालाले अपेक्षा गरे वमोजिमको दिगो सहकारी क्षेत्र विकासका लागि सहकारीमा केही मात्रामा गुमेको शाख र जनविश्वास फिर्ता प्राप्त गर्नु समसामयिक प्रमुख अपेक्षा हो ।

• • •

साकोस सञ्चालकहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम

लुम्बिनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड रूपन्देहीद्वारा सञ्चालक तथा समिति सदस्यहरूको क्षमता विकास गर्ने उद्देश्यले कार्तिक २१ गतेदेखि २४ गतेसम्म "सञ्चालक क्षमता अभिवृद्धि तालिम" पाल्यामा सम्पन्न भएको छ ।

तालिममा कुल १४ जना सञ्चालक तथा समिति सदस्यहरू र कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो । तालिममा बचत तथा ऋण सहकारीको सुशासन, नीति तथा निर्णय प्रक्रिया, वित्तीय व्यवस्थापन, सदस्य सेवा, पारदर्शिता तथा सञ्चालकहरूको काम कर्तव्य र अधिकारहरू लगाएतका संस्था सञ्चालन

प्रक्रियाहरूको महत्वपूर्ण विषयहरू समेटिएको थियो । समापन समारोहका प्रमुख व्यक्तित्व तथा संस्थाका निवर्तमान अध्यक्ष एवम् संरक्षक महेश्वर प्रसाद श्रेष्ठले सहकारी संस्थाको दिगो विकासका लागि सक्षम नेतृत्व, पारदर्शिता र उत्तरदायित्वपूर्ण कार्यशैली आवश्यक रहेको उल्लेख गर्दै तालिमबाट सिकेका ज्ञान र सीपलाई व्यवहारमा उतार्न आग्रह गर्नुभयो । संस्थाका अध्यक्ष त्रिविक्रम श्रेष्ठले तालिम सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न सहयोग गर्ने सबैमा धन्यवाद व्यक्त गर्दै सहकारीलाई सदस्यमैत्री, सेवा उन्मुख र सुदृढ बनाउन संस्थाले निरन्तर क्षमता विकासका गतिविधिहरू अगाडि बढाइरहने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै तालिममा सिकेका विषयहरू र कार्य योजना संस्थामा लागु गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्नुभएको थियो । तालिम कार्यक्रमको सहजीकरण नेफ्स्कूनका विभागीय प्रमुख दुर्गा प्रसाद ढकाल र तालिम अधिकृत उमेश कोइरालाले गर्नुभएको थियो ।

संघले सदस्य संस्थाहरूको मागको आधारमा विभिन्न प्रकारका आवासीय एवं गैर आवासीय तालिमहरू सञ्चालन गर्दै आईरहेको छ ।

साकोस अभियानको अबको मार्गदिशा

परितोष पौड्याल

निवर्तमान अध्यक्ष
नेफ्स्कून

यो कुनै राजनीतिक दलको एजेण्डा होइन नेपालको १५ औं पन्ध्र वर्षिय योजनाको लक्ष्यले समृद्धि र सुखका आधारमा टेक्न अगाडि सारेको जगमा हामीले निर्माण, परिवर्तन र समृद्धिको विचार र चिन्तनधाराको नेतृत्व लिनु छ । १६ औं योजनाले पनि राष्ट्रिय सोचको रूपमा निरन्तरता दिएको छ । सामाजिक र एकताको अर्थतन्त्रलाई नेपालको अर्थराजनीतिक प्रणालीको रूपमा स्वीकार गर्दा यसको महत्वपूर्ण हिस्सा सहकारी हो । सहकारीमा पनि वित्तीय सहकारीको स्थान गहन र बहुमुखी छ ।

सारांश : संयुक्त राष्ट्र संघले सन २०२३ मा नयाँ आर्थिक प्रणालीको रूपमा सामाजिक र एकताको अर्थव्यवस्था प्रणाली संकल्प प्रस्ताव पारित गर्दै स्वीकार गरेको छ । यसको मुख्य पक्षको रूपमा सहकारी अभियानलाई संवोधन गरेको छ । साकोस अभियान नागरिकहरूको वित्तीय पहुँच र वित्तीय अवसर सिर्जना गर्ने महत्त्वपूर्ण औजार हो । नेपालको सहकारी अभियानको अवको मार्गदिशा सुशासन, आत्मनियमन, वित्तीय अनुशासन र वित्तीय सहकारीको सिद्धान्तमा आधारित हुनुपर्दछ । जोखिममा आधारित नियमन, सक्षम र नैतिक नेतृत्व, डिजिटल प्रणालीको प्रयोग तथा कमजोर सहकारीको पुनसंरचना अपरिहार्य छन । वित्तीय सहकारीलाई सदस्य केन्द्रीत र सामाजिक एकतामा आधारित वैकल्पिक वित्तीय संस्थाको रूपमा विकास गर्दै विश्वसनीयता पुनःस्थापना गर्नु, जोखिमपूर्ण कर्जा न्यून गर्नु, सुशासनलाई प्रभावकारी बनाउनु र बहुपक्षिय नियमनलाई अन्त्य गर्नु नै साकोस अभियानको अवको मुख्य कार्यदिशा हो ।

मुख्य शब्दावली : सामाजिक र एकताको अर्थव्यवस्था, सम्पुर्ण वित्तीय समाधान, अर्थराजनीति, एकीकृत

साकोस प्रणाली, विद्युतिय प्रविधि, आत्मनियमन ।

विषय प्रवेश :

युक्त राष्ट्र संघले २०२३ मा संकल्प प्रस्ताव पारित गर्दै सामाजिक र एकताको अर्थतन्त्रको

विषयमा संकल्प प्रस्ताव पास गरेको छ । सोही संकल्प प्रस्तावलाई आत्मसात गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघ र विश्व ऋण परिषदले विश्वव्यापी रूपमा सामाजिक र एकताको अर्थतन्त्रको विषयमा सहकारी अभियानको निर्णायक भूमिकाको विषयमा विचार र धारणा राख्दै आएको छ । राज्यव्यवस्था सञ्चालनका आधारभूत र अनिवार्य प्रणालीहरूमा राजनीतिक प्रणाली, कानुनी प्रणाली, सुरक्षा प्रणाली र सामाजिक प्रणालीको चालक पक्ष आर्थिक प्रणाली हो । यसले राज्यव्यवस्था प्रणालीको प्रभावकारिता र स्थिरतालाई मार्गनिर्देश गर्दछ । अर्थराजनीतिले परिवर्तन र विकासको गतिलाई तिव्रता दिँदै छोटे समयमा अधिकतम उपलब्धिहरू हासिल गर्नुपर्दछ । मुलुकले छोटे समयमा आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणलाई दिगो बनाउन समृद्ध नेपाल र सुखी

नेपालीको निश्चित लक्ष्य र उद्देश्य राखेको छ । यो कुनै राजनीतिक दलको एजेण्डा होइन नेपालको १५ औं पन्ध्र वर्षिय योजनाको लक्ष्यले समृद्धि र सुखका आधारमा टेक्न अगाडि सारेको जगमा हामीले निर्माण, परिवर्तन र समृद्धिको विचार र चिन्तनधाराको नेतृत्व लिनु छ । १६ औं योजनाले पनि राष्ट्रिय सोचको रूपमा निरन्तरता दिएको छ । सामाजिक र एकताको अर्थतन्त्रलाई नेपालको अर्थराजनीतिक प्रणालीको रूपमा स्वीकार गर्दा यसको महत्वपूर्ण हिस्सा सहकारी हो । सहकारीमा पनि वित्तीय सहकारीको स्थान गहन र बहुमुखी छ । वित्तीय सहकारी अभियानको सिंगो शक्ति श्रम र सिर्जनामा निरन्तर लाग्ने, उत्पादन कार्यमा संलग्न हुने, आफ्नो खुट्टामा आफैँ उभिने, उत्पादन र अनुसन्धानको नयाँनयाँ क्षेत्र खोज गर्ने र नीति र प्रविधिको नेतृत्व गर्न सक्ने, राष्ट्रलाई योगदान दिन सक्ने सवल, सक्षम र स्वावलम्बी सहकारीकर्मी विकास गर्नु छ । त्यसको लागि कल्याणकारी अर्थशास्त्रको भूमिकालाई संवोधन गर्दै सामाजिक एकताको अर्थतन्त्र (सार्वजनिक, निजी र सहकारी) कै जगमा आर्थिक सामाजिक रूपान्तरण र समाजवादको आधार तयार गर्नु पर्दछ । विद्यमान अवस्थामा मुलुकको हरेक क्षेत्रमा देखिएको दृष्टिकोणमा आएको विचलन, संगठनात्मक पद्धतिमा विचलन र केही सहकारी अभियानको सञ्चालकहरूमा देखिएको जीवनशैलीमा आएको विचलनका विरुद्ध सहकारी अभियानलाई दृढतापूर्वक उभ्याउनु आजको आवश्यकता हो । सामाजिक एकताको अर्थतन्त्रमा टेकेर वर्तमान संविधानको आलोकमा अधिकतम कार्यक्रम समाजवाद प्राप्त गर्नु सहकारी अभियानको ध्येय हो । यो सहकारी अभियानले सहकारी सिद्धान्त र संविधानसभाबाट निर्माण भएको संविधानको रक्षा, प्रयोग र विकास गर्न; सहकारी संघीयतालाई संस्थागत गर्न; राष्ट्रिय पुँजीको विकासका

साथै सामाजिक न्याय र समानतामा आधारित सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरण गर्न, समाजवादको आधार निर्माण गर्न र समाजवाद स्थापना गर्न प्रतिबद्ध छ । समाजवाद स्थापनाको लागि सामाजिक एकताको अर्थतन्त्र तीनखम्बे अर्थनीति सार्वजनिक क्षेत्र, निजी क्षेत्र र सहकारी क्षेत्रको समानुपातिक वृद्धि र विकास गर्दै शोषण रहित समाजको निर्माण गर्ने नेफ्स्कूनको कार्यक्रम रहेको छ ।

नेफ्स्कूनले स्पष्ट सहकारी नीति अंगीकार गरेको छ- सामाजिक एकताको अर्थतन्त्र तीनखम्बे अर्थव्यवस्था प्रणालीको हाम्रो नीति हो । २०६३ सालको संविधानमा तीनखम्बे अर्थनीतिलाई संविधानमा सहकारी अभियानको अगुवाईमा स्थापित गर्यौं र २०७२ सालको संविधानमा तीन खम्बे

अर्थतन्त्रको विकास गरि राष्ट्रिय पुँजीको विकासको विषय नेफ्स्कूनको रणनीतिको अभिन्न अङ्गका रूपमा छ ।

सामाजिक एकताको अर्थतन्त्र :

अर्थव्यवस्था प्रणालीको ध्रुविकरणले विश्व अर्थ व्यवस्थामा साधन र स्रोत माथिको नियन्त्रणको प्रक्रिया आरम्भ भयो जसको कारणले राष्ट्र, राष्ट्र र राष्ट्रहरूबीच युद्ध, शितयुद्ध, आर्थिक युद्ध, शोषण र निजी स्वामित्वको होडले विश्वव्यापी रूपमा उत्पादन, सेवा र व्यापारमा चरम प्रतिस्पर्धा देखापर्न थाल्यो । यही सन्दर्भमा वितरणतात्मक न्याय, स्वच्छ व्यापार, सामाजिक पुँजीको निर्माण, समुदायमा आधारित व्यवसाय, नाफा उन्मुख

अर्थनीतिलाई अंगिकार गर्दै यसमा टेकेर सामाजिक आर्थिक रूपान्तरण गर्ने समाजवादको आधार तयार गर्ने विषय उखलेख गरि जनताको

भन्दा पनि सेवा प्रदायक संगठनहरूको निर्माणमा राज्यको चाख र अभिरूची वढ्दै गयो । यसलाई विविधिकरण गरि सामाजिक र एकताको विविधता

अर्थव्यवस्थामा विभिन्न भाष्यहरूको प्रयोग गरिदै आइएको छ, जस्तै सहयोग, ऐक्यबद्धता, पारस्परिकता र लोकतन्त्र यी चार फरक दृष्टिकोणको सन्दर्भमा मानव सभ्यताले विकसित गर्दै र अभ्यास गर्दै गएको पाइन्छ । यी चार आयामलाई सामाजिक उद्यमशीलता, सामाजिक अर्थव्यवस्था: ऐक्यवद्ध अर्थव्यवस्था र सामाजिक एकता अर्थतन्त्रको रूपमा विश्व अभ्यासमा चर्चा गरिदै आएको छ । नेफस्कूनले राष्ट्रिय पूँजीको निर्माण र समुदायमा आधारित आर्थिक लोकतन्त्रको जगको रूपमा तीन खन्ने अर्थव्यवस्थालाई संविधान मार्फत संस्थागत गरेको छ । यो उपलब्धिलाई रक्षा गर्नु वित्तीय क्षेत्रमा रहेका सवैखाले विकृति र विसंगतिको विपक्षमा अभियानलाई उभ्याउदै न्यायीक रूपान्तरणको वाटोमा हाम्रा प्रयासहरू जारी छन् । पछिल्लो समयमा सहकारीमा देखिदै गएको कमजोरिले हामीले अगाडि सारेको अर्थराजनीति प्रहारको निसाना र आक्रमणको केन्द्र वनिरहेको छ । त्यसैले सहकारी क्षेत्रलाई यसको सिद्धान्त, मुल्य र मान्यता र निष्ठा अनुसार पुनरुत्थान गर्नुपर्ने दायित्व पनि हामी अभियान्ताको नै हो । यसको लागि हामीले नीतिगत हस्तक्षेप गर्नु वान्छनिय हुन्छ र सहकारी क्षेत्रमा देखा परेको दृष्टिकोणको विचलन, सञ्चालक कर्मचारीमा देखिएको जीवनशैलिको विचलन र सहकारी अभियानमा देखिएको संगठनात्मक पद्धतिमा आएको विचलन विरुद्ध ठोस मार्गदर्शन र नीतिगत हस्तक्षेप आवश्यक छ ।

नेफस्कूनले सहकारी क्षेत्रको नियमनका नीतिगत हस्तक्षेपका लागि उठाएका सवालहरू :

- सहकारी क्षेत्रको नियमन संघीय सरकारको एकल अधिकार भएता पनि कार्य जिम्मेवारीमा नियमनको जिम्मेवारी सबै तहमा रहँदा नियमन

कमजोर भई सहकारीको प्रवर्द्धन र विकासमा तीनै तहको सरकार जीम्मेवार नदेखिएको ।

- सहकारी क्षेत्रको नियमन, प्रतिवेदन र तथ्यांक एकरूपता नभएको, स्थानीय तह र प्रदेशमा सहकारी नियमनको क्षमता र प्रभावकारिता नभएको
- सहकारीको नियमनको क्षेत्रमा राज्यको दृष्टिकोण अस्पष्ट र अदुरदर्शी रहेकाले वहुनियामक निकायको अन्त्य गरि नियमन प्रणालीमा एकद्वार प्रणाली बनाउनु पर्दछ ।
- संघीय नियमनकारी निकायको संस्थागत क्षमता, सवलता र कानूनी सवलता,
 - सहकारी नियमनमा सहकारी अभियान र सरकारको दृष्टिकोण र सहकार्य कमजोर रहेको
 - नियमनकारी प्रवन्ध र नीति, विधी र प्रविधिको प्रयोगमा आधुनिकीकरण र प्रभावकारीतामा न्यूनता,
 - सहकारीको कारोवारको प्रकृतिको आधारमा हुने नियमनको विषय, दण्डहिनता,
 - सहकारी नियमन सवैको प्रतिवद्धता र व्यवहारमा कायम रहेको भिन्नता
 - सदस्य केन्द्रित र सामुहिकता आधारित नभई कम व्यावसायिकताको वाहुल्यताको कारण सहकारी संस्कृति र संस्कारमा हास,
- सञ्चालक केन्द्रीत सहकारी सञ्चालन पद्धती र प्रवृत्ति, सदस्यको भूमिका गौण, सहकारीमा सामुहिक नेतृत्व र व्यक्तिगत जिम्मेवारी प्रभावकारी वनाउन सुशासन र आत्मनियमनलाई प्रभावकारी वनाउनु पर्दछ ।
 - बचत, उद्यमशीलता तथा

उत्पादकत्वलाई भन्दा नाफामा केन्द्रीत दृष्टिकोण,

- व्यक्तिको प्रधानताका कारण वैधानिकता र विधिको सर्वोच्चताको अवज्ञा,
- साधारण सभा नीति, कार्यक्रम वजेट केन्द्रित भई सामुहिक स्वामित्व र लोकतान्त्रिक स्वनियमन हुनुपर्नेमा प्राविधिक र औपचारिकतामा सिमित रहने गरेको ।
- नियामक निकायको पहुँच र जागरुकता कम भएको,
- नियामक कर्मचारीहरू नै अवाञ्छित दोहन, शोषण र भ्रष्ट आचरणको अभ्यासमा संलग्न रहेको
- सञ्चालक र व्यवस्थापनका लागि योग्यता, नैतिकता र क्षमता परिक्षणको अभ्यास गर्नुपर्दछ ।
- उत्पादन र सेवा व्यवसायमा कमजोर उपस्थिति र मध्यस्थता व्यवसाय (वित्तीय क्षेत्रमा) वढी केन्द्रीत रहेको र सदस्यले पनि धन सिर्जना, पूँजी निर्माणको क्षेत्रमा ऋणको उपयोग नगरेको,
- अनावश्यक र अनुत्पादक खर्चमा जोड, सहकारीताको आधारभूत चरित्र र मान्यताको प्रचार प्रसार र उपयोगमा न्यूनता, संस्थाका सञ्चालक तथा कर्मचारीको अनियन्त्रित र असान्दर्भिक कार्यशैली, सहकारीताको सिद्धान्त र मान्यताको कमजोर व्यवहारिक रूपान्तरण,
- सहकारीप्रतिको आम दृष्टिकोणमा नकारात्मक पक्षको पोषणले गर्दा राम्रा सहकारीहरूमा पनि विश्वासको कमी भई संस्थाहरूको सञ्चालनमा जोखिम बढ्दै गएको,
- नियमनको दोहोरो मापदण्ड (स्वनियमन र वाह्य नियमन) दुवै कमजोर, सहकारी संस्थामा देखिएको समस्याको सम्बन्धमा आत्मवोध र जिम्मेवारीको न्यूनता,

- समस्या समाधानमा भन्दा दोषारोपण गर्ने प्रवृत्ति कायम रहेको एकीकृत साकोस प्रणालीको कार्यान्वयन गरि स्रोतको परिचालनमा साकोस अभियान जवाफदेही हुनु,
- सहकारी संघ, संस्थाबाट पिडितको विषय गम्भीर भएको कानूनी अपर्याप्तताका कारण वदनीयत र बदमासी गर्ने सहकारी संस्थाका सञ्चालक कारवाहीको दायराबाट बाहिर रहेको,
- सहकारी ऐनले व्यवस्था गरेको सहकारी ऋण असुली न्यायाधिकरण, कर्जा सूचना केन्द्र, बचत तथा ऋण सुरक्षण कोषको अवधारणा कार्यान्वयनमा ढिलाइ,
- सहकारी क्षेत्रको क्रियाकलाप र कारोवार विस्तारित हुँदा तत् अनुरूपको व्यवसायिक समाधानको लागि संस्थाहरू तथा नियामक निकाय उत्तरदायि नदेखिएको
- सहकारी ऐनको प्रवर्द्धनात्मक व्यवस्थाको स्वविवेकी र स्वेच्छाचारी प्रवृत्ति वढेको, उत्पादकत्व वढाउने लक्षित लगानीका क्षेत्रमा ध्यान दिनुको सट्टासजिलो क्षेत्र घरजग्गा, शेयर बजार जस्ता क्षेत्रमा पुँजी परिचालन भएको अनियन्त्रित भई जोखिमको मात्रामा वृद्धि भएको ।
- सहकारी क्षेत्र कमजोर न्यून नियमनकारी क्षेत्रको रूपमा रहेको धारणा वढ्दै जाँदा यसको गरिमा र छविमै आँच आउने स्थितिको सिर्जना भएको ।
- सहकारीमा देखिएको असहजताका कारण सहकारीमा बचत गर्ने सदस्यको बचत फिर्तामा समस्या वढ्दै गएको ।
- सहकारीको वृत्तमा देखिएको समस्याले संस्थाको सञ्चालक तथा लेखा समितिको जिम्मेवारी लिन नचाहने स्थिति सिर्जना भई सहकारीमा प्रभावकारी नेतृत्व स्थापित नहुने खतरा बढ्दै गएको ।

- वर्तमान सरकारले सहकारी क्षेत्रलाई संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकास होइन प्रहारको निसाना र आक्रमणको केन्द्र बनाउँदै आएको छ ।

नेफ्स्कूनको सहकारी क्षेत्रमा नीतिगत हस्तक्षेप गरेन भने के हुन्छ ?

- नागरिकहरूको गुणस्तरिय जीवन र आर्थिक विकासको लागि आधार तयार गर्न नेफ्स्कूनले गरेको लामो संघर्ष, वहस पैरवी, राजनीतिक वैचारिक दृष्टिकोण र सामाजिक एकताको अर्थतन्त्र, राष्ट्रिय पूँजीको निर्माण ध्वस्त भई सामाजिक आर्थिक प्रणाली दलान पुँजीपतिको हातमा जानेछ र संविधानले परिकल्पना गरेको समाजवादको आधार कमजोर हुन्छ,
- लामो इतिहास र अमूल्य योगदान गर्ने क्षेत्रको भविष्यमाथी प्रश्न उठ्नेछ र वित्तीय प्रणालीको समस्याको कारक सहकारी भएको भाष्य स्थापित हुन्छ,
- सहकारी प्रतिको नागरिक विश्वास खण्डित हुनेछ र सहकारी मार्फत सञ्चालन हुने सम्भाव्य आर्थिक विकासका आधार कमजोर हुन्छ, सहकारिताको आधारभूत मूल्य र मान्यता कमजोर हुनेछ र सहकारी आन्दोलनले प्राप्त गरेको सामाजिक पूँजीको आधार भत्कन्छ । ग्रामिण तथा शहरी अर्थतन्त्रमा निष्ठावान सहकारीले पुऱ्याएको योगदानको अवमूल्यन भई धराशायी हुनेछ र सहकारी क्षेत्रको संभावना संकृचित भई संविधानले गरेको तीनखम्बे अर्थव्यवस्था प्रणाली असफल हुन्छ । हामीले कल्पना गरेको तीन खम्बे अर्थनीति समाजवादको आधार भन्ने अर्थराजनीतिको भाष्य कमजोर भई राज्यले समृद्धि र सामाजिक न्याय स्थापना नभई संविधान सभाबाट प्राप्त उपलब्धि भत्कन्छ ।

साकोस अभियानको अतको मार्गदिशा :

- सहकारी क्षेत्रको नियमनको लागि संघीय, प्रदेश र पालिकाको स्पष्ट कार्यक्षेत्र परिभाषित गरि सरकारको संवैधानिक जिम्मेवारी निर्वाह गर्दै सवल र सक्षम वित्तीय संस्था, जनशक्ति तथा एकीकृत सूचना प्रणाली विकास गरि वित्तीय सहकारीको छुट्टै ऐनबाट वित्तीय सहकारीको वृद्धि, विकास र नियमन गर्नुपर्ने,
- वित्तीय सहकारीको सञ्चालन सिद्धान्त अनुसार सञ्जाल व्यवस्थापन गरि साकोस अभियानलाई अर्न्तसम्बन्धित सञ्जाल बनाई सम्पूर्ण विद्युतिय प्रविधिको समाधान दिन आधुनिक प्रविधिसँग जोडनु पर्ने,
- राज्यले संवोधन गर्नुपर्ने नागरिकहरूको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय मौलिक अधिकारको सम्मान, सुरक्षा र परिपुर्ति सहकारीको माध्यमबाट हुने भएकाले सहकारी क्षेत्र कर उन्मुक्ति र कर सुविधाको क्षेत्रको स्थापीत गर्नुपर्ने,
- सहकारी क्षेत्रको नियमनका नेफ्स्कूनको भूमिका र जिम्मेवारी यकिन गरी क्रियाशील बनाई तत् तहमा संघ र संस्थाहरूको प्रवर्द्धन, शिक्षा तालिम र नियमनको प्रभावकारीताको लागि सहकारी अभियान र सरकारसँग सहकार्य र पुनसंरचना गर्नुपर्ने ।
- सहकारी क्षेत्रलाई निश्चित क्षेत्रमा उत्पादन, सेवा, वित्त व्यवस्था र बजारीकरणका लागि परिचालन गर्ने नीति अवलम्बन गर्नुपर्ने ।
- सहकारी संघ संस्थाको सुरक्षामा राज्य जिम्मेवार हुनुपर्ने वास्तविक दोशीमाथि कार्वाही गर्न प्रभावकारी नियमन, मौजुदा कानूनमा दण्ड र जरिवाना सम्बन्धी प्रभावकारी

व्यवस्था अवलम्बन गर्ने ।

- कारोवारको प्रकृति, सीमा तथा भौगोलिक क्षेत्रका आधारमा सहकारी संस्थाको नियमन सम्वन्धी व्यवस्थामा परिमार्जन गरि उत्पादन र सेवा सहकारीलाई प्रवर्द्धन, परिपुर्ति, विकास गर्नुपर्छ भने वित्तीय सहकारीको प्रभावकारी नियमन गर्नुपर्ने
- सहकारी क्षेत्रको नियमनमा नेपाल राष्ट्र बैंक लगायत अन्य सार्वजनिक निकायको प्राविधिक सहयोग परिचालन, तथा विद्युतिय भुक्तानी प्रणालीको सुविधा सहकारीलाई दिनुपर्ने,
- सहकारी क्षेत्रको सञ्चालन र स्तरिकरणको आधारभूत मानदण्ड, मापदण्डको विकास र विस्तार मार्फत सुशासन कायम गर्नु पर्ने ।
- सहकारीको एकिकरण कार्यक्षेत्र व्यवस्थापन गरि सञ्जाल व्यवस्थापनको आधारमा वित्तीय सहकारीको पुनर्संरचनाको आवधिक रणनीति तर्जुमा गर्नुपर्ने,
- सहकारी क्षेत्रको स्वनियमनका लागि सहकारी संघ, संस्था लागि निश्चित मानदण्ड र मापदण्ड बनाई दिगो विकासको संस्थागत आधार तयार गर्नुपर्ने र सोको कार्यान्वयनको विषयलाई कानूनी पक्षसँगको आवद्धता,
- सरकारका तीनै तहको सहकारी सम्वन्धी खण्डिकृत र एकीकृत तथ्यांक प्रणालीको सवलीकरण र सञ्चालन गर्न प्राविधिको विकास गर्नु पर्ने, अन्तरसम्वन्धीत सफ्टवेयर मार्फत संस्था रहेको कारोवारको प्रत्येक सुचना प्रणालीको विकास गरि डिजिटल अनुगमन प्रणालीको व्यवस्था, सम्भार र विकास गर्नुपर्ने,
- सहकारी क्षेत्रको नियमनमा जोखिम सुपरिवेक्षण तथा वित्तीय विश्लेषण प्रणालीको विकास, उत्पादकत्व व्यवस्थापन र सिर्जनशिलता

व्यवस्थापनको क्षमता विकास गर्नु पर्ने ।

- सहकारी क्षेत्रको नियमन, प्रवर्द्धन र विकासका मुद्दामा स्थानीय राजनीतिक नेतृत्वको क्षमता विकास, सञ्चालक तथा कर्मचारीको अनिवार्य तालिमको प्रावधानको विकास गर्नुपर्ने,
- संविधानले सुनिश्चित गरेको अर्थव्यवस्था प्रणालीलाई भरोसायोग्य बनाउन सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन र नियमनमा साभा राजनीतिक प्रतिवद्धता,
- सहकारीको समस्या र मुद्दामा विभाजित तटस्थताको स्थितिको अन्त्य गरि वित्तीय सहकारीको प्रभावकारी सञ्चालनको लागि स्थिरीकरण कोषको प्रभावकारीता, प्रवर्द्धन कोषको योगदानको आधारमा वितरण र केन्द्रिय तरलता कोषको सञ्चालन,
- जारी कार्यविस्तृतिकरण परिमार्जन प्रक्रियामा सहकारीको नियमनको सम्वन्धमा तहगत जिम्मेवारी, भूमिका र दायित्वको स्पष्टता,
- आम नागरिकका माभ्रमा सूचना तथा जानकारीको विस्तार, वित्तीय शिक्षा र धन सिर्जनाका आयाममा व्यवसाय प्रवर्द्धन केन्द्र र व्यवसायीक शीप र सेवा विकास केन्द्र सञ्चालन,
- बचत तथा ऋण सहकारी सहित बचत तथा ऋण सम्वन्धी कारोवार गर्ने बहुउद्देश्यीय सहकारीको नियमनका लागि संस्थागत व्यवस्थाका लागि सहकारी ऐनमा संशोधन ।

नेपालको वित्तीय सहकारी अभियान अहिले निर्णायक मोडमा पुगेको छ । विगतका कमजोरी, सुशासन र जोखिमपूर्ण अभ्यासलाई सच्याउँदै अब वित्तीय सहकारीलाई सुशासित, पारदर्शी र उत्तरदायी

वित्तीय संस्थाका रूपमा पुनर्संरचना गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । एकीकृत तथा जोखिम-आधारित नियमन, बलियो आत्मनियमन, दक्ष र नैतिक नेतृत्व, तथा डिजिटल प्रणालीको प्रभावकारी प्रयोगबाट मात्र सहकारी क्षेत्रको विश्वसनीयता पुनःस्थापना हुन सक्छ । अन्तरसम्वन्धित साकोस अभियानको स्थापना र छुट्टै वित्तीय सहकारी ऐन आजको आवश्यकता हो । विद्युतिय प्राविधिको उच्च प्रयोग र साकोस र नेफ्स्कूनको सम्वन्धमा विश्वास र नेतृत्वको आचरणमा सुधार अपरिहार्य छ । अन्ततः सदस्य-केन्द्रित र सामाजिक एकतामा आधारित दिगो आर्थिक विकासको आधार भएकाले समुदायमा सम्पुर्ण वित्तीय समाधान दिन वित्तीय सहकारीको सिद्धान्तको रक्षा र प्रयोगमा नेफ्स्कूनको प्रतिवद्धता र एकद्वारमा नियमन प्रणालीमा आधारित भई राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणको ऐक्यवद्धता नै नेपालको वित्तीय सहकारी अभियानको स्थायी समाधान र भविष्यको सही मार्ग हो ।

• • •

क्रेडिट युनियन डेभलपमेन्ट फाउण्डेशन अफ नेपाल (कड्फन) को वार्षिक साधारणसभा सम्पन्न

बचत तथा ऋण सहकारीहरूको प्रवर्द्धन र विकासमा टेवा पुऱ्याउन २०६८ सालमा स्थापित गैर सरकारी संस्था क्रेडिट युनियन डेभलपमेन्ट फाउण्डेशन अफ नेपाल (कड्फन) ले आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को वार्षिक साधारणसभा कार्तिक २८ गते सम्पन्न गरेको छ । राष्ट्रियस्तरको गैरनाफामूलक संस्थाका रूपमा क्रियाशील कड्फनले सभा मार्फत संस्थागत सुदृढीकरण, दायरा विस्तार तथा सहकारी अभियानको प्रभावकारिता अभिवृद्धि सम्बन्धी महत्वपूर्ण निर्णयहरू गरेको छ ।

कड्फनका अध्यक्ष डी.बी. बस्नेतको अध्यक्षतामा सम्पन्न सभाको उद्घाटन संस्थाका संस्थापक अध्यक्ष मिनराज कँडेलले प्रमुख अतिथिका रूपमा गर्नुभएको थियो । सभामा कड्फनका

पदाधिकारी, आजीवन सदस्य तथा सरोकारवाला व्यक्तिहरूको उल्लेख्य उपस्थिति रहेको थियो ।

सभामा उपाध्यक्ष श्यामबहादुर श्रेष्ठले स्वागत मन्तव्य प्रस्तुत गर्नुभएको थियो भने कोषाध्यक्ष शिव अधिकारीले आर्थिक प्रतिवेदन र सचिव दीपक पनेरुले संस्थाको वार्षिक समग्र प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । प्रस्तुत प्रतिवेदनहरूले कड्फनको विगत एक वर्षको गतिविधि, उपलब्धि तथा आगामी कार्यदिशालाई स्पष्ट पार्नुभएको थियो ।

कड्फन, नेपालको बचत तथा ऋण सहकारी (क्रेडिट युनियन) अभियानको सशक्तिकरण र सबलीकरण गर्ने उद्देश्यका साथ गठन गरिएको राष्ट्रिय स्तरको गैरनाफामूलक

संस्था हो । हाल कड्फनमा ३० जना आजीवन सदस्य रहेका छन् । साधारणसभाले हाल ७ सदस्यीय रहेको कार्यसमितिलाई विस्तार गरी ९ सदस्यीय बनाउने सञ्चालक समितिको प्रस्ताव सर्वसम्मत रूपमा अनुमोदन गरेको छ । साथै, नेफ्स्कूनका पूर्व तथा वर्तमान सञ्चालक समिति र लेखा सुपरिवेक्षण समितिका ७५ वर्ष उमेर पूरा गरेका व्यक्तिहरूलाई मानार्थ सदस्यता प्रदान गर्ने निर्णय गरिएको छ ।

संस्थालाई थप जीवन्त र समावेशी बनाउने उद्देश्यले साधारणसभाले कड्फनको आजीवन सदस्यता नीति संशोधन गर्ने ऐतिहासिक निर्णय गरेको छ । यसअनुसार नेपालको बचत तथा ऋण सहकारी अभियानभित्र कार्यरत सदस्य तथा कर्मचारीहरूलाई आजीवन सदस्यता खुला गरिएको छ । यसअघि नेफ्स्कूनका सञ्चालक, लेखा सुपरिवेक्षण समितिका पदाधिकारी, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत तथा पूर्व पदाधिकारीहरूलाई मात्र सदस्यता दिने व्यवस्था रहेकोमा अब सम्पूर्ण सहकारी अभियानलाई समेट्ने गरी दायरा विस्तार गरिएको हो ।

• • •

ऋण उपसमितिको क्षमता विकास तालिम काठमाडौंमा सम्पन्न

नेफ्स्कूनको आयोजनामा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूका "ऋण उपसमितिको क्षमता विकास तालिम" पौष २४ गते बिहीबार काठमाडौंको नयाँ बानेश्वरमा सम्पन्न भएको छ ।

सहकारी संघ-संस्थामा कार्यरत ऋण उपसमितिका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले आयोजना गरिएको तालिममा ऋण नीति तथा प्रक्रिया, कानुनी व्यवस्था, ऋण लगानीका आधारभूत सिद्धान्त, ऋण जोखिम व्यवस्थापन, ऋण वर्गीकरण, पोर्टफोलियो व्यवस्थापन, ऋण सदुपयोगिता अनुगमन तथा धितो मूल्यांकनसम्बन्धी विषयहरूमा प्रशिक्षण भएको थियो ।

तीनवटा सत्रमा सञ्चालन भएको तालिमको पहिलो सत्रमा नेफ्स्कूनका कानुनी परामर्शकर्ता शिव अधिकारीले ऋण नीति, प्रक्रिया, कागजात, र प्रतिवेदनका बारेमा ऋण, ऋणी, साक्षी र जमानी सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था, ऋण लगानीका आधारभूत सिद्धान्त, ऋण

लगानी प्रक्रिया र कागजात, ऋण उपसमितिको भुमिका र प्रतिवेदनका बारेमा प्रशिक्षण गर्नु भएको थियो । नेफ्स्कून प्राचार्य बल्लभ तिमल्सिनाले ऋणको पुर्व विश्लेषणका बारेमा 5c को विश्लेषण गर्नुभएको थियो भने धितो मूल्यांकनकर्ता तथा प्रशिक्षक रण माकले धितो मुल्यांकन तर्फ धितो मुल्यांकनका आधारहरू तथा विधि, धितो मुल्यांकनमा हेर्नु पर्ने आवश्यक कागजातका बारेमा सकजीकरण गर्नु भएको थियो ।

५० भन्दा बढी सहभागी रहेको तालिमप्रति सहभागीहरूले प्रस्तुत विषयवस्तु अत्यन्त उपयोगी र व्यावहारिक रहेको प्रतिक्रिया दिएका छन्। सहभागीहरूका अनुसार तालिमले सहकारी क्षेत्रमा ऋण प्रवाह तथा व्यवस्थापन प्रक्रियालाई अझ प्रभावकारी, पारदर्शी र सुरक्षित बनाउन महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने विश्वास व्यक्त गरेका छन् ।

नेपालको सहकारी आन्दोलन: संवैधानिक मार्गदर्शन, सुशासन सुधार र अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवको तुलनात्मक अध्ययन

शशि कुमार लामसाल

उपरजिष्ट्रार
सहकारी विभाग

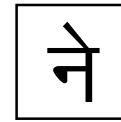
सारांश

नेपालको सहकारी आन्दोलनले विगत केही दशकमा वित्तीय समावेशिकरण, सामाजिक पूँजी निर्माण र स्थानीय आर्थिक सुदृढीकरणमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । तर पछिल्ला वर्षहरूमा बचत फिर्ता संकट, ऋण असुली समस्या, संस्थागत कमजोरी तथा सुशासनमा त्रुटिका कारण सहकारी क्षेत्र संकटमा रहेको देखिन्छ । नेपालको संविधान २०७२ ले सहकारीलाई राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको एक महत्त्वपूर्ण स्तम्भको रूपमा मान्यता दिएको छ । यस लेखमा नेपालको सहकारी आन्दोलनको पृष्ठभूमि, कानुनी संरचना, संकटका कारण, अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवहरू तथा भविष्यमुखी नीतिगत सुधारका उपायहरूको विस्तृत विश्लेषण गर्ने प्रयास गरिएको छ । नेपालको अबको सहकारी अभियान उत्पादनमुखी मोडेल, जोखिम-आधारित अनुगमन, सुशासन र डिजिटल स्मान्तरणलाई केन्द्रमा राख्दै दीगो आर्थिक विकासमा सहकारीको योगदानलाई सुदृढ बनाउनुपर्ने तर्फ केन्द्रीत हुनुपर्ने देखिन्छ । सहकारी विभागमा रहेको एकीकृत तथ्यांक प्रणाली (कोपोमिस)

नेपालमा सहकारी अभियानको दशकौं लामो यात्रा नागरिक आबद्धता तथा सुधार प्रयासले सहकारी क्षेत्र एक सशक्त आर्थिक स्तम्भको रूपमा स्थापित हुनु पर्नेमा भन्नु गतिहीन तथा दिशाहीनताको अबस्थामा पुगेको अबस्था छ ।

को सबलीकरण र सोको आधारमा प्रभावकारी नियमन गरिनुपर्दछ ।

१. परिचय

पालमा सहकारी आन्दोलन औपचारिक रूपमा २०१३ सालदेखि प्रारम्भ भए

तापनि यसको तीव्र विस्तार विगत ३० वर्षमा देखिएको छ । सहकारी संस्थाहरूले ग्रामीण तथा शहरी दुबै क्षेत्रमा वित्तीय पहुँच, बचत प्रवर्द्धन, सुलभ ऋण, सामाजिक पूँजी निर्माण तथा सामाजिक समावेशनमा योगदान पुऱ्याएका छन् । सहकारीको द्रुत विस्तारले सदस्यहरूको संख्या, निक्षेप र कारोबारमा उल्लेखनीय वृद्धि ल्याएको छ । केही सहकारी संस्थाहरूमा गम्भिर बिकृति अपचालन तथा समस्याहरूलाई देखिएका छन् । यस क्षेत्रमा देखिएको विश्वास संकट, वित्तीय अस्थिरता तथा सुशासन सम्बन्धी समस्याहरू ले देशको अर्थतन्त्रमा नै नकारात्मक असर परेको छ ।

सहकारी क्षेत्रको सुधारको लागि नेपाल सरकारले समय समयमा नीतिगत कानुनी तथा संस्थागत सुधारका प्रयास

गरेको छ । नियमित रूपमा नियमन प्रबर्द्धन तथा प्रशिक्षणका कामहरू पनि भएका छन् । नेपालमा सहकारी अभियानको दशकौं लामो यात्रा नागरिक आबद्धता तथा सुधार प्रयासले सहकारी क्षेत्र एक सशक्त आर्थिक स्तम्भको रूपमा स्थापित हुनु पर्नेमा भन्नु गतिहीन तथा दिशाहीनताको अबस्थामा पुगेको अबस्था छ । यस क्षेत्रका समस्याहरू भन्नु पेचिला गहिरो र अनुत्तरित देखिएका छन् । यसका कारणहरू बुझ्न संविधान, ऐन, नियमावली सम्बन्धी व्यवस्था र अन्तराष्ट्रिय अभ्यासका अनुभवहरूको गहिरो विश्लेषण आवश्यक छ ।

२. सहकारी आन्दोलनका वैचारिक र कानुनी आधार

२.१ सहकारी सिद्धान्त र दर्शन

सहकारी संस्थाहरू समाजमा छरिएर रहेको जनशक्ति सिप पुँजि प्रविधिलाई एकतृत गरि समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक साँस्कृतिक रूपान्तरण गर्ने विकासको मौलिक मोडल हो । यसले सदस्यहरूको साभा आवश्यकताहरू र आकांक्षाहरूलाई सामूहिक रूपमा सम्बोधन गर्छ । साभा बन्धन सदस्य केन्द्रियता तथा समुदायमा आधारित सहकारी व्यवसायले मुल रूपमा बिचौलियाको अन्त्य गरी उत्पादक र उपभोक्ताको हित अभिवृद्धि गर्दछ । सहकारी आन्दोलनका मूल आधारका रूपमा निम्न सिद्धान्तहरू रहेका छन्

- स्वैच्छिक तथा खुला सदस्यता
- लोकतान्त्रिक नियन्त्रण
- सदस्यको आर्थिक सहभागिता
- शिक्षा तालिम र सूचना
- अन्तर सरकारी सम्बन्ध
- समुदायप्रति चासो

यी सिद्धान्तहरू तथा सहकारीका आधार मूल्य तथा नैतिक मूल्यहरूले सहकारी आन्दोलनलाई मार्ग निर्देश गरेका छन् । सिद्धान्त एवं मूल्यमा आएको विचलन नै सहकारी संस्थामा

देखिएको समस्याको मुख्य कारण हो ।

२.२ संविधानले दिएको मार्गदर्शन

नेपालको संविधान २०७२ ले सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको विकास र प्रबर्द्धन मार्फत् राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको विकास र विस्तार गर्ने उद्देश्य लिएको छ । यस व्यवस्थाले सहकारीलाई वित्तीय संस्थाको रूपमा मात्र नभई राष्ट्रिय विकास रणनीतिको मुख्य अंगको रूपमा अंगिकार गरेको देखिन्छ । यसको साथै संविधानले राज्यलाई सहकारी क्षेत्रलाई प्रबर्द्धन, संरक्षण र नियमन गर्ने दायित्व पनि प्रदान गरेको छ । संविधानको धारा ५० राज्यका निर्देशक सिद्धान्त अन्तर्गत धारा ५० (३) मा

सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता र विकासमार्फत समाजवाद उन्मुख स्वतन्त्र र समृद्ध अर्थतन्त्रको विकास गर्ने भनी सहकारीको सैद्धान्तिक आधार प्रदान गरिएको छ । त्यस्तै धारा ५१ को राज्यका नीतिहरू अन्तर्गत धारा ५१ (घ) (३) को कृषि तथा भूमि सुधार सम्बन्धी नीतिमा कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने तथा किसानको हित संरक्षण गर्दै कृषि सहकारीलाई प्रोत्साहन गर्ने बिषय समावेश गरिएको छ । धारा ५१ (छ) को सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिमा आर्थिक रूपमा विपन्न, सीमान्तकृत र पिछडिएका वर्गलाई आत्मनिर्भर र सशक्त बनाउन सहकारीमार्फत रोजगारी तथा स्वरोजगारका अवसर सिर्जना गर्ने भनी उल्लेख गरिएको छ । धारा ५९ को आर्थिक अधिकार अन्तर्गत ५९ (४) मा सहकारी, सार्वजनिक र निजी क्षेत्रको माध्यमबाट देशको आर्थिक विकासलाई अगाडि बढाउने विषय समावेश गरिएको छ । त्यस्तै संविधानको अनुसूची ५, ६ र ८ मा संघीय संरचना अनुसार सहकारी सम्बन्धी अधिकार बाँडफाँड गरिएको छ जसमा

● अनुसूची ५ (संघको अधिकार सूची) सहकारी सम्बन्धी केन्द्रीय नीति, मापदण्ड र नियमन ।

● अनुसूची ६ (प्रदेशको अधिकार सूची) प्रदेशस्तरीय सहकारी सञ्चालन र व्यवस्थापन ।

● अनुसूची ८ (स्थानीय तहको अधिकार सूची) स्थानीय सहकारी दर्ता, सञ्चालन र अनुगमन ।

उल्लेखित व्यवस्थाहरूलाई हेर्दा नेपालको संविधान २०७२ ले सहकारीलाई अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण क्षेत्रको रूपमा स्वीकार गरेको देखिन्छ । सहकारी मार्फत कृषि क्षेत्रको आधुनिकरण गर्ने लक्षित बर्गको समावेशीकरण गरी सामाजिक न्याय कायम गर्ने उद्देश्य राखेको देखिन्छ । साथै यस क्षेत्रलाई समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको विकासको आधारको रूपमा लिएको देखिन्छ । तीन तहको अधिकार सूचीमा सहकारी क्षेत्रलाई समावेश गरी समन्वयात्मक रूपमा सहकारी क्षेत्रको विकास गर्ने कार्य जिम्मेवारी ३ तहको सरकारलाई प्रदान गरेको देखिन्छ । तथापि संबैधानिक अपेक्षा एवं मार्गदर्शन अनुसार सहकारी क्षेत्र सवल खम्बा बन्न सकेको छैन । राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा सहकारी क्षेत्रको योगदानको मापन कार्य बल्ल शुरुवात हुन गैरहेको छ । कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण र वित्तीय समावेशीकरणमा मिश्रित प्रगति छ । कुनै पनि क्षेत्रमा प्रदर्शनीयरूपमा सहकारी मोडलको विकास ढाँचा देखिन सकेको छैन ।

३ कानुनी संरचना: ऐन र नियमावली

नेपालमा सहकारीको नियमन र सञ्चालन सहकारी ऐन २०७४ र त्यसको कार्यान्वयनका लागि सहकारी नियमावली २०७५ मार्फत व्यवस्थित

गरिएको छ । यी कानुनहरूले सहकारीको दर्ता, सञ्चालन, लेखापरीक्षण, अनुगमन र समस्याग्रस्त घोषणा सम्बन्धी स्पष्ट प्रावधानहरू रहेका छन् । यस ऐन अन्तर्गत रहेर भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय सहकारी विभाग नेपाल राष्ट्र बैंक तथा राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणले समय समयमा विभिन्न निर्देशिका मापदण्ड कार्यविधि जारी गरेका छन् । उल्लिखित कानुनहरूको कार्यान्वयन गर्ने गराउने कार्य प्रभावकारीरूपमा हुन सकेको छैन । केही सकारात्मक सुधार प्रयास गरिएको भएता पनि कार्यान्वयनको प्रभावकारिता, अनुगमन क्षमता तथा नीतिगत समन्वय कमजोरीका कारण वास्तविक सुधार ढिलो भएको अबस्था छ । सहकारी संस्था सदस्यहरूको हो संस्थाका मालिक सदस्यहरू नै हुन् संस्थाको नाफा घाटा उनीहरूले नै व्यहोर्नुपर्ने र दर्ता संचालन वा विघटनका मुख्य निर्णायक नै सदस्य हुन् भन्ने यथार्थतालाई बुझाउन सकिएको छैन ।

४. वर्तमान सहकारी संकटः

संरचनात्मक कारण र अवरोध

सहकारी क्षेत्रको हालको अबस्था हेर्दा मिश्रित परिणाम देखिएको छ । एकातर्फ सहकारीमा आवद्ध सदस्य संख्या पुगेको छ । बचत परिचालन ऋण लगानी शेयर पुँजी पुगेको अबस्था छ । तर केही संस्थाहरूमा संचालक तथा व्यवस्थापकद्वारा बचत रकमको दुरुपयोग गर्ने ऋण लगानीमा लापरबाही गर्ने सम्पत्ति शुद्धिकरणसम्बन्धी कानुनको पालना नगर्ने जस्ता गम्भिर समस्या देखा परेको अबस्था छ । जसको कारणले सहकारी क्षेत्रमा आर्थिक समस्याको साथै सामाजिक समस्याहरू देखिएका छन् । बचत रकम समयमा फर्ता नपाउँदा पारिवारिक विशण्डन भएका उपचारको अभावमा मृत्यु भएका

आत्महत्या गरेका कैयन उदाहरणहरू छन् । जसले गर्दा सहकारीमा आर्थिक सामाजिक मनोबैज्ञानिक समस्याको साथै सहकारी प्रति आम नागरिकको विश्वासको संकट पैदा गरेको छ ।

४.१ नियमनको कमजोरी

नेपालको नियामक संरचना अस्पष्ट, स्थानीय, प्रदेश र संघीय तहबीच समन्वयको कमी र जोखिम-आधारित अनुगमन प्रणाली प्रभावकारी हुन नसक्दा समस्याहरूलाई समाधान गर्न सकिएको छैन । सहकारीमा स्वनियमन कि कडा नियमन बिचको लडाईं जारी छ । पंचायतकालीन कडा नियमनमा चलेका साभा संस्थाहरूको हालत बेहाल थियो । २०४८ सालपछि उदारीकरणको नीति अनुरूप आएको सहकारी ऐनले स्वनियमनलाई जोड दियो । तदअनुरूप सहकारीको संख्या र कारोबार बढायो तर गुणस्तर दिन सकेन । नेपालको संविधान जारी भएपछि स्वनियमन र सरकारी नियमनको उचित समिश्रणसहित जारी भएको सहकारी ऐन २०७५ तथा नियमावली २०७५ का प्रावधान राम्रा भएपनि ती व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनमा ढिलाई भयो । बचत तथा कर्जा सुरक्षण कोष ऋण असुली न्याधिकरण कर्जा सूचना केन्द्र जस्ता संरचना स्थापना र संचालनमा ढिलाई हुँदा सहकारी संस्थाहरू समस्या परे । संस्थाहरू स्वनियमनमा बाँधिन सकेनन् । ३ तहकै सरकारको नियमन फितलो भयो । सदस्यहरू सचेत हुन नसक्दा संस्थामाथिको नियन्त्रण कमजोर भयो । स्वार्थको द्वन्दको कारणले आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कमजोर भयो । राजनीतिक लुछाचुडीले गर्दा छाता संगठनहरूको भूमिका रचनात्मक हुन सकेन ।

४.२ वित्तीय अस्थिरता र तरलता समस्या

राम्रा संस्थाहरूमा नियमित बचत तथा निक्षेप संकलन हुने तर ऋणको माग नहुने कारणले अधिक तरलताको समस्या छ । त्यस्तै सदस्यको विश्वास

गुमाएका सहकारी संस्थाहरूमा बचत जम्मा गर्न नआउने ऋण असुली नहुने तर बचत रकम फिर्ता माग हुने प्रवृत्ति छ । लगानी गरेको रकम पनि उत्पादनमुखी व्यवसाय वा दिगो लगानीका विकल्पहरूमा लगानी नभई घरजग्गा कारोवार केन्द्रीत हुँदा ऋणी सदस्य ऋणको पासोमा परेको अबस्था छ । जसको कारणले समयमा ऋण हुन सकेको छैन । अधिकांश संस्थामा वित्तीय सन्तुलन विग्रिएको छ । तरलताको अभाव छ ।

४.३ सुशासन र आन्तरिक नियन्त्रणको अभाव

सहकारी संस्थाहरूले न्यूनतम आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली र सञ्चालकीय योग्यता मापदण्ड पालन नगर्दा वित्तीय अपचलन, ऋण दुरुपयोग र व्यावसायिक त्रुटिहरूमा वृद्धि भएको देखिन्छ । सदस्यहरूको उजुरी तथा गुनासोहरू बढिरहेका छन् । कतिपय संस्थाका लेखा सुपरीवेक्षण समितिको भूमिका प्रभावकारी देखिएका छैनन् । साधारणसभा बिधिसम्मत सम्पन्न नहुने बन्दसत्र प्रभावकारी नहुने तथा लेखापरीक्षण प्रतिवेदनले संस्थाको वास्तविक अबस्थाको उजागर नगर्ने जस्ता समस्या रहेको देखिन्छ ।

४.४ सम्पत्ति र दायित्व बीचको असन्तुलन

कतिपय संस्थाहरूले सम्पत्ति र दायित्वको वास्तविक चित्रण गर्न सकेको देखिँदैन । सहकारी संस्थाहरूले पालन गर्नुपर्ने पल्ल सूचक तथा सदस्य केन्द्रीयतामा कमजोर हुँदा संस्थाको वास्तविक धरातल कमजोर हुन पुग्दछ । तर प्रयाप्त प्रोभिजन नागरिकन काल्पनिक नाफाका आधारमा लाभांस वितरण गरेर वा स्पष्ट रूपमा घाटामा हुँदाहुँदै लामो समयसम्म संस्था संचालन गर्दा संस्थाको दायित्व बढ्दै जाने तर वास्तविक सम्पत्ति कम हुने अबस्था आउँदछ । समस्याग्रस्त भएका सहकारी संस्थाको सम्पत्ति र दायित्वको अनुपातले यस बिषयलाई थप उजागर गरेको छ ।

५. सहकारीको आर्थिक-सामाजिक योगदान: नेपाल र विश्व

५.१ नेपालमा आर्थिक योगदान

नेपालमा पहिलो पटक सहकारी क्षेत्रको योगदान मापन सहकारी विभाग र राष्ट्रिय तथ्यांक कार्यालयबाट संयुक्तरूपमा मापन गरिँदैछ । मापनको नतिजाबाट सहकारी संस्थाहरूले संस्थागत रूपमा गरेको लगानीबाट जिडिपीमा पुगेको योगदानको हिस्सा अबगत हुनेछ । यस गणनाबाट विभिन्न प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरूको आ आफ्नो क्षेत्रगत हिस्सा समेत देखिनेछ । नतिजाले नीतिगत तथा कानुनी सुधारको मार्ग प्रशस्त गर्नेछ ।

५.२ विश्वका उदाहरणहरू

विश्वको समग्र योगदान

विश्वभर लगभग ३ मिलियन सहकारी संस्था छन् जसले १२% भन्दा बढी मान्छेहरूलाई सदस्यको रूपमा समेट्छन् र प्रत्यक्ष रूपमा १०% रोजगारी सिर्जना गर्छन् । (ICA)

भारतका सहकारी मोडेल

भारतमा सहकारी बैंकिङ, कृषि सहकारी, डेरी मोडल र अन्य सेवा क्षेत्रहरू अत्यन्त बलियो छन् । मिसालका लागि Amul र IFFCO जस्ता सहकारीहरू विश्वका शीर्ष सहकारी संस्थाहरूको सूचीमा छन्, जसले न्यून र सामाजिक समावेशनमा ठूलो भूमिका खेलेका छन् । (Maharashtra Times)

सहकारीले भारतमा कृषि कर्जा, उर्वरक वितरण, डेरी उत्पादन, गेहु प्रसोधन र खाद्यान्न खरीदमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुऱ्याइरहेका छन्, जसले समग्र अर्थतन्त्रमा प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष प्रभाव पार्छ । (The Financial Express)

विश्वका अन्य देशहरू

अध्ययन अनुसार, केन्यामा सहकारीले न्यून को लगभग ४५% योगदान पुऱ्याउने अनुमान छ भने न्यूजील्यान्डमा २२% सम्म योगदान

देखिएको छ ।

(youngdayschool.edu.uy)

यो तथ्यले देखाउँछ कि जब सहकारी सुशासित, उत्पादनमुखी, सामाजिक र आर्थिक दृष्टिले सुदृढ हुन्छन् तब उनीहरूको योगदान अनेकौँ क्षेत्रहरूमा महत्त्वपूर्ण हुन्छ ।

६. अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासहरूबाट सिकाइ

६.१ जोखिम-आधारित अनुगमन र डिजिटल अपनत्व

बाह्य देशहरूमा सहकारीहरूको नियमनमा डिजिटल रिपोर्टिङ, जोखिम-आधारित सुपरिवेक्षण प्रणाली र केन्द्रीय तथ्यांक संरचना प्रयोगले अनुगमनको क्षमतामा उल्लेखनीय सुधार गरेको देखिन्छ ।

६.२ उत्पादनशीलता र उत्पादनमुखी मोडेल

अस्टेलिया अफ्रिका वा यूरोपका केही देशहरूमा सहकारीहरूले कृषि, डेरी, प्रोसेसिङ, वित्तीय सेवा, इनसुरेन्स र उत्पादन व्यवसायहरूसँग संयोजन गरेर दीगो व्यापार मोडेल निर्माण गरेका छन्, जसले रोजगार र न्यून दुवैमा योगदान बढाएको छ ।

७. नीतिगत सुधार र सिफारिस

नेपालको सहकारी क्षेत्रलाई दीगो, पारदर्शी, उत्तरदायी र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिस्पर्धी बनाउने लक्ष्यका लागि निम्न सुधार आवश्यक छन्:

- नीतिगत तथा कानुनी स्पष्टता संचालक समिति सदस्यहरूको न्यूनतम शैक्षिक तथा पेशागत योग्यता, हित-संघर्ष नीति र आन्तरिक लेखापरीक्षणको अनिवार्यता ।
- जोखिम-आधारित नियमन र डिजिटल अनुगमन सहकारी कारोबारको आकार, तरलता,

सदस्य संख्या तथा जोखिम प्रोफाइल अनुसार वर्गीकरण र अनुगमन । डिजिटल अनुगमन तथा रिपोर्टिङ प्रणालीको स्थापना ।

- उत्पादन-आधारित विस्तार

कृषि, उद्योग, सेवा र उत्पादनलाई केन्द्रमा राखेर सहकारीहरूको सञ्जाल विस्तार ।

- सदस्य सशक्तीकरण र वित्तीय साक्षरता

सदस्यहरूलाई वित्तीय साक्षरता, जोखिम व्यवस्थापन र प्रविधिमैत्री सेवा उपयोगमा तालिम ।

- बचत सुरक्षा र बीमा संयन्त्र

सदस्यको बचत सुरक्षित राख्न बचत बीमा कोष तथा सुरक्षात्मक कानुनी व्यवस्थाको विस्तार ।

- सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण कानुनको परिपालना

निष्कर्ष

राष्ट्रिय विकास, रोजगारी सिर्जना, सामाजिक समावेशीकरण र संविधानले निर्देशित अर्थतन्त्रको लक्ष्य प्राप्तिका लागि सहकारी क्षेत्रको विकास र प्रबर्द्धन अपरिहार्य छ । संविधानले दिएको तीन-खम्बे अर्थनीतिको मूल भावलाई आत्मसात् गर्दै सुशासन, जोखिम-आधारित अनुगमन, उत्पादनमुखी विस्तार र डिजिटल रूपान्तरणमार्फत सहकारीलाई दीगो बनाउनु पर्नेछ ।

सुशासित, पारदर्शी र उत्पादनमुखी सहकारीहरूले मात्र समाजमा शान्ति, समृद्धि र आर्थिक न्याय ल्याउन सक्छन् भन्ने विश्व अनुभवले पुष्टि गरेको छ । नेपालको सन्दर्भमा यी सुधारहरूको कार्यान्वयनले सहकारी आन्दोलनलाई विश्वासको पुनर्निर्माण, दीगो आर्थिक विकास र राष्ट्रिय कूल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ठोस योगदान गर्ने मार्गमा लैजान सक्छ । नियामक

निकाय छाता संगठन संचालक तथा सदस्यहरूको सामुहिक प्रयासबाट मात्र सहकारी क्षेत्र दिगो विकास गर्न सकिन्छ । सबल नियमन सहितको प्रबर्द्धन तथा प्रशिक्षण नै सहकारी क्षेत्र सुधारको गन्तव्य हो ।

References (APA)

International Cooperative Alliance. (2025). World Cooperative Monitor 2025. (ICA)

International Cooperative Alliance. (n.d.). Facts and figures. (ICA)

"Cooperatives contribute 10pc GDP." (2026). MyRepublica. (myRepublica)

Prosperity through cooperation. (n.d.). Financial Express. (The Financial Express)

Cooperative sector contribution statistics. (2025). Impressive Times Report. (The Impressive Times)

Global Cooperative data & GDP contribution figures. (n.d.). Cooperative Reports. (youngdayschool.edu.uy)

...

सहकारिता तिर्थाटनको अभ्यासमा आधारशिला कार्यक्रमसँग मैवाखोला गाउँपालिका, ताप्लेजुङको यात्रा

तिनजुरे मिल्के जलजले क्षेत्रमा अवस्थित रमणीय पर्यटकीय स्थलमा सहकारीलाई सहकारिताको तिर्थाटनको रूपमा अनुकरणीय अभ्यास मार्फत सदस्यहरूलाई स्वरोजगारी र उद्यमी बनाउने यात्रामा "आधारशिलामा साभेदारी, वित्तीय पहुँच र स्व-रोजगारी" को मूलमर्मका साथ सङ्गले आफुले सिकेका सीप, ज्ञान, विद्वता, अनुभवलाई देशका कुना कन्तरामा पुर्याई रहेको छ । स्थानीय तहसँग साभेदारी गरी सहकारी क्षेत्र सुधार तथा सुदृढीकरणका लागि आधारशिला कार्यक्रमको अपनत्व मैवाखोला गाउँपालिका, ताप्लेजुङमा पालिका अध्यक्ष विजय प्रकाश वनेमले आर्थिक बर्ष २०८२।०८३ मा आधारशिला कार्यक्रमको कार्यान्वयनका लागि सम्झौता गरि कार्यक्रम निरन्तर कार्यान्वयन भइरहेको छ ।

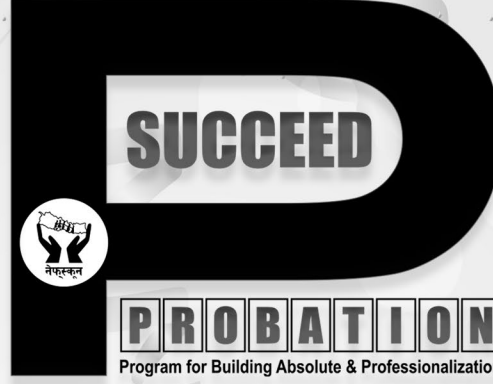
सङ्गले पालिकामा सहकारी संस्थाको घरदैलोमा गई सहकारिताको अभ्यासको अनुशिक्षण दिने, सकृय रहेका सहकारीको सुदृढीकरणको लागि प्राविधिक सहयोग निरन्तर

गर्ने, भएका सहकारीको एक वडा एक सहकारीको अवधारणा अनुस्र्ण एकीकरणमा सहजीकरण गर्ने, सहकारीमा भएका सदस्यहरूलाई उद्यमी देखि उद्योगी सम्मको श्रृंखलामा प्राविधिक सहजीकरण गर्ने र सहकारीलाई कानूनी परिपालनामा अन्तरनिहित महसुशीकरण गराउने काम गर्नेछ ।

यस कार्यक्रमले स्थलगत रूपमा सहकारीको घरदैलो र गुन्द्रीमा वसेर सहकारीलाई सहकारीको सिद्धान्त र सहकारिताको संस्कार बसाल्न कोचिड र मेन्टोरिड गर्ने काम गर्दछ । यस पालिकाका अध्यक्षबाट कार्यक्रमबाट पालिकामा सहकारीले गर्नुपर्ने कानूनी निर्माणको कार्यमा नेफ्सकूनले संघीय सहकारी विभागसँग सहकार्य गरी प्राविधिक सहजीकरण गर्न सहयोग गरिरहेको छ ।

पालिकाका सहकारी शाखाका प्रमुख, वडाका अध्यक्षहरू, प्रमुख प्रसाशकीय अधिकृत र पालिका अध्यक्ष समेतको उपस्थितीमा पालिकामा सहकारी ऐन संशाधन र नियमावली निर्माणको विषयमा घनिभूत छलफल भयो । यस क्षेत्रमा सहकारीलाई रोजगार र उत्पादनसँग जोड्न सङ्घको प्राविधिक सहयोग निरन्तर हुने र पालिकाले यस आधारशिला कार्यक्रम मार्फत पालिकाको सम्मृद्धिमा नयाँ आयाम थप हुने विषयमा पालिका अध्यक्ष र व्यवस्थापन प्रष्ट भएको सन्दर्भ जोड्नु भएको थियो । पालिका सहकारी शाखाका प्रमुख सुरेन्द्र राई, सङ्घका बरिष्ठ अधिकृत नविन राज दाहाल, अधिकृत रिता सुवेदी लगायतका सहभागीहरूको पनि उपस्थिती थियो ।

हार्दिक बधाई

ग्रामीण बचत तथा
ऋण सहकारी संस्था लि.
सल्यान

ज्ञानज्योती महिला उत्थान बचत
तथा ऋण सहकारी संस्था लि.
काठमाडौं

जनसेवा बचत तथा ऋण सहकारी
संस्था लि.
कास्की

लोक कल्याणकारी बचत तथा
ऋण सहकारी संस्था लि.
चितवन

स्वस्तिक बचत तथा ऋण सहकारी
संस्था लि.
सर्लाही

टेचो महिला जागरण
बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.
ललितपुर

बिजय फुलबारी बचत तथा ऋण
सहकारी संस्था लि.
प्युठान

शिवजी सापकोटा, पीएचडी
प्रमुख कार्यकारी अधिकृत

चन्द्रप्रसाद ढकाल
अध्यक्ष

नेफ्स्कून

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
Nepal Federation of Savings and Credit Cooperative Unions Ltd.

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष

दुर्गा प्रसाद ढकाल

विभागीय प्रमुख, नेफ्स्कून

यो कोषको अवधारणा संस्थाको बीमाको रूपमा पनि लिएको पाइन्छ । बचत बीमा कोषले व्यक्तिगत सदस्यको बचतलाई निश्चित सीमासम्म ग्यारेन्टी गर्छ भने स्थिरीकरण कोषले संस्थागत स्थायित्वमा केन्द्रित हुन्छ । स्थिरीकरण कोषको मूल दर्शन 'एकको समस्या सबैको समस्या' भन्ने सहकारी सिद्धान्तमा आधारित हुन्छ ।

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू नेपाली वित्तीय प्रणालीको आधारभूत स्तम्भका रूपमा विकास भएका छन् । ग्रामीण तथा शहरी दुवै क्षेत्रमा वित्तीय पहुँच विस्तार, साना बचत परिचालन, सस्तो ऋण प्रवाह, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन तथा सामाजिक-आर्थिक समावेशीकरणमा बचत तथा ऋण सहकारीहरूको भूमिका अत्यन्त महत्वपूर्ण रहँदै आएको छ । पछिल्ला वर्षहरूमा सहकारी क्षेत्रमा देखिएका वित्तीय अनुशासनहीनता, तरलता संकट, व्यवस्थापकीय कमजोरी, राजनीतिक हस्तक्षेप, नियामक क्षमताको सीमितता र केही संस्थामा देखिएका ठगी तथा दुरुपयोगका घटनाले सहकारी प्रणालीप्रति सदस्यहरूको आमविश्वास कमजोर बनाएको छ । यही पृष्ठभूमिमा बचत तथा ऋण सहकारी (वित्तीय सहकारी) क्षेत्रलाई दीगो, सुरक्षित र स्थिर बनाउन 'स्थिरीकरण कोष' (Stabilization Fund) को अवधारणा नीतिगत रूपमा अधि सारिएको हो । स्थिरीकरण कोष भनेको सहकारी संस्थाहरूमा आकस्मिक रूपमा देखिन सक्ने तरलता अभाव, प्रणालीगत जोखिम, सदस्यको बचतको सुरक्षा तथा संकटग्रस्त संस्थाको संरचनात्मक सुधारका लागि स्थापना

गरिने सामूहिक रूपमा खडा भएको वित्तीय संयन्त्र हो । बचत तथा ऋण सहकारीहरू आपसमा मिलि खडा भएको अभियानको जगेडा कोष हो ।

बचत तथा ऋण सहकारीता र जोखिम

सहकारी संस्था सदस्य-केन्द्रित, स्वशासित र लोकतान्त्रिक व्यवस्थापनमा आधारित हुन्छन् तर यिनमा पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाजस्तै विभिन्न जोखिमहरू विद्यमान हुन्छन् । प्रमुख जोखिमहरूमा तरलता जोखिम, ऋण जोखिम, ब्याजदर जोखिम, सञ्चालन जोखिम, सुशासन जोखिम र प्रतिष्ठा जोखिमहरू हुन् । नेपालको सन्दर्भमा धेरैजसो बचत तथा ऋण सहकारीहरू सानो पूँजी, सीमित प्रविधि, कमजोर आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली र अपर्याप्त जोखिम व्यवस्थापनका कारण संवेदनशील अवस्थामा रहेको बिषय अध्ययन कार्यदल, समिति तथा आयोगहरूको निष्कर्ष रहको छ । कुनै एक सहकारी संस्थामा समस्या उत्पन्न हुँदा त्यसको असर अन्य सहकारीहरूमा पनि पर्न सक्ने प्रणालीगत जोखिमको सम्भावना वित्तीय सहकारीहरूमा रहेको हुन्छ । यस्तो अवस्थामा एउटा मात्र

सहकारीको प्रयासले समस्या समाधान गर्न कठिन हुन्छ । त्यसैले सामूहिक सुरक्षा संयन्त्रको रूपमा स्थिरीकरण कोषको आवश्यकता महसुस गरी नीतिगत व्यवस्था गरिएको हो ।

स्थिरीकरण कोष

स्थिरीकरण कोष बचत तथा ऋण सहकारीहरू नै आपसमा मिलि कारोवारमा बिद्यमान जोखिम व्यवस्थापन गर्न वित्तीय सहकारी क्षेत्रभित्रैबाट योगदान संकलन गरी स्थापना गरिएको कोष हो । जसको प्रयोग योगदान गर्ने बचत तथा ऋण सहकारीहरूको जोखिम व्यवस्थापन गर्न सहयोग, संरचनात्मक सुधार, सदस्यको बचतको आंशिक सुरक्षा तथा प्रणालीगत स्थिरता कायम गर्न गरिन्छ । यो कोषको अवधारणा संस्थाको बीमाको रूपमा पनि लिएको पाइन्छ । बचत बीमा कोषले व्यक्तिगत सदस्यको बचतलाई निश्चित सीमासम्म ग्यारेन्टी गर्छ भने स्थिरीकरण कोषले संस्थागत स्थायित्वमा केन्द्रित हुन्छ । स्थिरीकरण कोषको मूल दर्शन 'एकको समस्या सबैको समस्या' भन्ने सहकारी सिद्धान्तमा आधारित हुन्छ । अर्थात् कुनै एक सहकारी संस्था संकटमा पर्दा त्यसले सम्पूर्ण सहकारी प्रणालीलाई असर पार्न सक्छ, त्यसैले सबै सहकारीहरूले मिलेर जोखिम व्यवस्थापनको जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्ने व्यवस्थामा आधारित छ ।

स्थिरीकरण कोषको आवश्यकता

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोषको आवश्यकता देहाय बमोजिम कारणले भएको हो ।

- **सदस्यको बचतको सुरक्षा:** संस्था सुरक्षित हुन सकेन भने सदस्यहरूको बचत पनि सुरक्षित हुन सक्दैन । सहकारीमा संकलित बचत प्रायः मध्यम तथा निम्न आय वर्गका

सदस्यहरूको जीवनभरको मेहनतको परिणाम हुन्छ । बचत दुब्ले जोखिम न्यूनीकरण गर्न संस्थालाई दिगो संरक्षणको आवश्यकता पर्दछ त्यो काम स्थिरीकरण कोषले गर्ने भएकोले बचत तथा ऋण सहकारी अभियानमा स्थिरीकरण कोष आवश्यक हुन्छ ।

- **तरलता संकट व्यवस्थापन:** आकस्मिक रूपमा धेरै सदस्यले बचत फिर्ता माग्दा सहकारीमा तरलता संकट उत्पन्न हुन सक्छ । स्थिरीकरण कोषले यस्तो अवस्थामा अस्थायी तरलता सहयोग प्रदान गर्न सक्छ । विना व्याज संस्थालाई तरल सापटी प्राप्त गर्न सक्ने माध्यम हुने भएकोले अभियानका लागि स्थिरीकरण कोष आवश्यक छ ।
- **प्रणालीगत स्थिरता:** एक सहकारीको संकटले अन्य सहकारीहरूमा पनि अविश्वास फैलन्छ । सहकारी ऐनको दफा १०३ ले बचत तथा ऋण सहकारीहरूको कारोवारमा बिद्यमान जोखिम व्यवस्थापन आपसमा मिलि स्थापना हुने स्थिरीकरण कोषले गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेकोले प्रणालीगत संकट रोक्न सबै बचत तथा ऋण सहकारीहरू

स्थिरीकरण कोषमा आबद्ध हुन आवश्यक छ ।

- **नियामक विश्वसनीयता:** सहकारी क्षेत्रमा जोखिम व्यवस्थापनको प्रभावकारी औजारको रूपमा कोषले काम गर्दा नियामकहरूको सहकारी क्षेत्र प्रतिको विश्वास बढ्छ जसका कारण बचत तथा ऋण सहकारीहरू प्रति थप जनविश्वास बढाउन सकिन्छ ।
- **सहकारी आन्दोलनको दीगो विकास:** दीर्घकालीन रूपमा सहकारी क्षेत्रलाई व्यावसायिक, पारदर्शी र उत्तरदायी बनाउन स्थिरीकरण कोष आवश्यक हुन्छ ।
- **अभियानको जोखिम व्यवस्थापनका लागि अभियानलाई नै जिम्मेवार बनाउन:** बचत तथा ऋण सहकारीहरूको कारोवारमा बिद्यमान जोखिम व्यवस्थापन गर्न अभियानलाई नै जिम्मेवार बनाउन पनि स्थिरीकरण कोषको आवश्यकता हुन्छ ।

स्थिरीकरण कोषका उद्देश्य

स्थिरीकरण कोषको सामान्य उद्देश्य भनेको बचत तथा ऋण

सहकारीहरूको कारोवारमा आउने जोखिमको आपसमा मिलि व्यवस्थापन गर्नु नै हो र यसका लागि अभियानमैत्री समाधानहरूको विकास र कार्यान्वयन गर्नु नै हो ।

- जोखिम उन्मुख सहकारी संस्थालाई अस्थायी वित्तीय सहयोग प्रदान गर्नु ।
- सदस्यको बचतको संरक्षण गर्नु ।
- सहकारी क्षेत्रमा फैलिन सक्ने प्रणालीगत जोखिम न्यूनीकरण गर्नु ।
- कमजोर सहकारी संस्थाको संरचनात्मक सुधार र पुनःसंरचनामा सहयोग गर्नु ।
- सहकारी प्रणालीप्रति जनविश्वास अभिवृद्धि गर्नु ।

स्थिरीकरण कोषको स्रोत र योगदान संरचना

सहकारी ऐन २०७४ को दफा १०३ ले स्थिरीकरण कोष सञ्चालनका लागि स्रोत र योगदानको संरचना परिभाषित गरेको छ । जस अनुसार कोषको सेवा प्राप्त गर्न सहकारी संस्थाको अनिवार्य योगदानको कल्पना गरिएको छ । प्रत्येक बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाले आफ्नो खुद बचत वा मुनाफाको निश्चित प्रतिशत स्थिरीकरण कोषमा योगदान गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । केन्द्रीय, प्रदेश र जिल्ला संघहरूको योगदान पनि कोषमा रहन सक्ने व्यवस्था ऐनमा गरिएको छ । सरकारी अनुदान वा सहयोग पनि स्थिरीकरण कोषले लिन सक्छ । प्रारम्भिक पूँजी व्यवस्थाका लागि सरकारबाट सीमित सहयोग प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था नीतिगत रूपमा गरिएको छ । कोष परिचालनबाट प्राप्त आम्दानी पनि कोषको स्रोत हो । योगदान संरचना न्यायोचित, जोखिम-आधारित र पारदर्शी हुनुपर्छ यसका लागि अभै नीतिगत सुधारको आवश्यकता छ । ठूलो जोखिम बोकेका सहकारीहरूले बढी योगदान गर्न

व्यवस्था पनि गर्न अपरिहार्य छ ।

सञ्चालन र व्यवस्थापन संरचना

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालनका लागि भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयले २०७६ मा कार्यविधि विकास गरी कार्यान्वयन गर्न केन्द्रीय विषयगत संघलाई निर्देशन गरेको छ । कार्यविधिले कोष खाड गरी सञ्चालन गर्न आवश्यक व्यवस्था गरिएको छ । स्थिरीकरण कोष सहकारी ऐन २०७४ बमोजिम केन्द्रीय विषयगत संघमा रहने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ । कोष सञ्चालन तथा नियन्त्रण स्वयत्त रूपमा गरिदै आएको छ । स्थिरीकरण कोषको सफलताका लागि यसको सञ्चालन र व्यवस्थापन अत्यन्तै महत्वपूर्ण हुन्छ । यसका लागि स्वतन्त्र र व्यावसायिक सञ्चालन समिति गठन गरिनु पर्छ हाल ११ सदस्यीय सञ्चालन समितिको आकार घटाउन पनि आवश्यक छ । हाल कार्यविधि बमोजिम कोष खडा भई पच्चिसवटा संस्थाहरूलाई सहभागिताको प्रमाण उपलब्ध गराई सञ्चालनमा रहेको छ ।

स्थिरीकरण कोषको असल अभ्यासहरू

विश्वका विभिन्न देशहरूमा सहकारी स्थिरीकरण कोष वा समान प्रकृतिका संयन्त्रहरू सञ्चालनमा छन्। क्यानडा, जर्मनी, अमेरिका, केन्या जस्ता देशहरूमा क्रेडिट युनियन स्थिरीकरण कोषले सहकारी क्षेत्रलाई संकटबाट जोगाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका छन् । ती देशहरूको अनुभवले देखाउँछ कि समयमै हस्तक्षेप, कडा मापदण्ड र व्यावसायिक व्यवस्थापन भएमा स्थिरीकरण कोष अत्यन्त प्रभावकारी हुन सक्छ । नेपालमा सहकारी ऐन तथा नियमावलीमा स्थिरीकरण कोषसम्बन्धी अवधारणा आंशिक रूपमा समेटिएको भए पनि यसको प्रभावकारी

कार्यान्वयन अभै चुनौतीपूर्ण छ । सहकारी संघहरूले आन्तरिक रूपमा जगेडा कोष स्थापना गरे पनि राष्ट्रिय स्तरको बलियो स्थिरीकरण कोषको अभाव देखिन्छ । हाल देखिएका सहकारी संकटहरूले यस्तो कोषको आवश्यकता भन्ने स्पष्ट पारेका छन् । जोखिम व्यवस्थापनको एक मात्र समाधान स्थिरीकरण कोष हो ।

स्थिरीकरण कोषका चुनौतिहरू

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोषको प्रभावकारी कार्यान्वयनका चुनौतिहरू विद्यमान रहेका छन् ।

- योगदान जोखिममा आधारित नहुनु,
- न्यून स्रोत संकलन हुनु
- योगदान अनिवार्य नहुनु,
- सुपरिवेक्षण प्रभावकारी नहुनु,
- जोखिमको वारेमा अभियान सचेत नहुनु,
- सरोकारवाला निकायहरूसँगको समन्वय
- सुशासन र पारदर्शिता

निष्कर्ष

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष नेपाली सहकारी क्षेत्रको दीगो विकासका लागि अपरिहार्य उपकरण हो । यसले सहकारी प्रणालीलाई मात्र होइन, समग्र वित्तीय प्रणालीलाई स्थिर, सुरक्षित र विश्वसनीय बनाउन सहयोग गर्दछ । सही नीति, सक्षम व्यवस्थापन र सबै सरोकारवालाको प्रतिबद्धतासहित स्थिरीकरण कोष कार्यान्वयन गर्न सकिएमा सहकारी आन्दोलन पुनः विश्वासयोग्य र सबल बन्न सकिन्छ । दीर्घकालीन रूपमा यो कोष सहकारी क्षेत्रको 'सुरक्षा कवच' का रूपमा स्थापित हुनेछ र अभियानको जगेडा कोषको रूपमा रहने छ ।

● ● ●

सहकारीका समसामयिक विषय सम्बन्धी उच्च स्तरीय पहल

सहकारी क्षेत्रमा बदलिँदो कानूनी संरचना र व्यवस्थाले विशेष गरी संघका कारोबारहरूलाई गम्भीर समस्यामा पारेकोले राष्ट्रिय सहकारी महासंघको नेतृत्वमा विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूमा संघहरूका धारणा र विशेष गरी केन्द्रीय संघको भूमिकालाई अझ स्पष्ट पार्न वहस र पैरवी गरेकोछ ।

विशेष गरी सहकारी विभाग, सहकारी मन्त्रालय, राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणमा सहकारी क्षेत्रलाई विभिन्न निकायहरूबाट जारी हुने मापदण्ड र निर्देशनहरूले पारेको अन्धौल, जसकालागि मापदण्ड र निर्देशन जारी गर्दा एकद्वार प्रणालीमा जारी गर्नुपर्ने, नेपालको संविधानको सहकारी नियमन सम्बन्धी मर्म र अनुसुची ५ को संघीय नियमन अधिकार समेतलाई दृष्टिगत गरी उक्त निर्देशनहरू सबै तहका सबै सहकारीहरूले पालना गर्नुपर्ने गरी जारी गर्नुपर्ने विषयमा छलफल केन्द्रित रहेको थियो ।

बचत तथा ऋण सहकारीहरूले आफु आवद्ध संघहरू मार्फत वित्तीय कारोबार गरी वित्तीय समाधान गर्नका लागि स्थापित अन्तरलगानी सेवालाई सघन अनुगमनमा राखी तरलता गणना र अन्तरलगानी सेवालाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने, वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरूको उचित व्यवस्थापनका लागि संघहरूको भूमिका सम्बन्धमा सहकारी ऐन २०७४ को दफा ३०, ३३, ५० र ६३ का प्रावधानहरूको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने, संघहरूले आफ्ना संस्थाहरूको निरीक्षण, अनुगमन गरी सम्बन्धीत निकायमा प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्थालाई अनिवार्य गराउनु पर्ने, आवद्ध बचत तथा ऋण सहकारी सञ्जाल व्यवस्थापनका लागि पैरवी, तालिम शिक्षा, प्रविधि, वित्तीय समाधान र असलअभ्यासको आन्तरिकीकरणको प्रत्याभूति सहितको सञ्जाल केन्द्रीय संघले निर्माण गर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्नुपर्ने, बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूमा आवश्यक पर्ने तरलता केन्द्रीय बैंकको

सघन सुपरिवेक्षणमा केन्द्रीय संघमा रहने कोषको रूपमा केन्द्रीय तरलता कोष (Central Liquidity Fund-CLF) को सञ्चालन र व्यवस्थापनको विश्वव्यापी अवधारणालाई नेपालमा शुरुवात गर्न नीतिगत आधार तयार गरी अघि बढाउनु पर्ने र सहकारी संघ/संस्थाहरूले ऋण असुलीको क्रममा अचल सम्पत्ति धितो सकार गरिल्याएको गैर बैकिङ सम्पत्तिलाई सोही मिति देखि सतप्रतिशत नोकसानी व्यवस्था लेख्नुपर्ने प्रावधानलाई सहकारी नियमावलीको नियम ३६ बमोजिम सम्बन्धीत धनीले फिर्ता लिन चाहेमा ६ महिना भित्रमा फिर्ता दिनुपर्ने व्यवस्था बमोजिम सकार गरेको सम्पत्ति तत्कालै अन्यत्र विक्री वितरण गर्न नसक्ने र संस्थाको नाममा सम्पत्ती नामसारी भई ऋण जोखिम न्यून वा सुरक्षित भईसकेको अवस्था भएकोले त्यस्ता गैर बैकिङ सम्पत्तीहरूको जोखिम व्यवस्थालाई स्वेच्छिक र क्रमशः अनिवार्य गराउने व्यवस्था हुनुपर्ने विषयहरूमा छलफल केन्द्रित रहेको संघका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत सापकोटाले जानकारी गराउनु भयो ।

• • •

२९औं CCULB-NEFSCUN आपसी अध्ययन तथा अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम २०२५ सम्पन्न

नेफ्स्कूनको सहकार्यमा सहकारी विभाग, केन्द्रीय संघ, जिल्ला संघ र साकोसका प्रतिनिधिहरू सहभागी १९ सदस्यीय टोली कार्तिक १६ गतेदेखि बंगलादेशको सहकारी अवलोकन गरेको छ ।

टोली "२९औं CCULB-NEFSCUN आपसी अध्ययन तथा अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम २०२५" अन्तर्गत बंगलादेशमा आयोजना हुने सहकारी अध्ययन भ्रमणमा सहभागी हुन गइरहेको हो । कार्यक्रम बंगलादेशको Co-operative Credit Union League of Bangladesh Ltd (CCULB) र नेफ्स्कूनबीचको आपसी सहकार्यमा नोभेम्बर २ देखि ८, २०२५ ढाकासहित विभिन्न स्थानमा सञ्चालन हुनेछ ।

भ्रमणको उद्देश्य नेपाल र बंगलादेशका सहकारी अभियानबीच अनुभव आदान-प्रदान, सुशासन अभ्यास, सदस्य-केन्द्रित सेवाको प्रवर्द्धन र सहकारी व्यवसायमा नीतिगत तथा व्यवस्थापकीय सुधारका सम्भावनाहरू पहिचान गर्नु रहेको

छ । अध्ययन भ्रमणले सहकारी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरूलाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सहकारी प्रणाली, कानुनी ढाँचा, सञ्चालनका अभ्यास र सदस्य सेवाका नवीनतम मोडेलहरू बुझ्ने अवसर प्रदान गर्नेछ ।

भ्रमण टोलीलाई कार्तिक १६ गते बिहान नेफ्स्कूनको नव-निर्मित भवन, मिनभवनमा आयोजित अवलोकन भ्रमण बारे अभिमुखिकरण कार्यक्रममा संघको तर्फबाट औपचारिक बिदाइ गरिएको थियो । कार्यक्रममा संघका वरिष्ठ उपाध्यक्ष दामोदर अधिकारी, सञ्चालक सदस्य गोपाल गौतम, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत डा. शिवजी सापकोटा र प्राचार्य बल्लभ तिमल्सिनाले भ्रमणको

उद्देश्य, अध्ययनको औचित्य र उपलब्धिलाई स्पष्ट पार्दै सहभागी प्रतिनिधिहरूलाई अनुशासन, प्रतिनिधित्व र सिकाइको भावनासहित अधि बढ्न प्रेरित गर्नुभयो । वक्ताहरूले सहकारी क्षेत्रको दिगो विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्य र अनुभव आदान-प्रदान अपरिहार्य रहेको र यस भ्रमणले नेपाली सहकारीको अन्तर्राष्ट्रिय सञ्जाल सुदृढ बनाउने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो ।

भ्रमण अवधिभर टोलीले बंगलादेशका सहकारी संस्थाहरू, सहकारी नियामक निकाय, प्रशिक्षण प्रतिष्ठान तथा क्रेडिट युनियनहरूको अवलोकन गर्नेछ । साथै, बंगलादेशी सहकारी मोडेलमा अपनाइएका नवप्रवर्तन, सदस्य वित्तीय समावेशीकरण, डिजिटलाइजेसन र आन्तरिक सुशासनका अभ्यासहरूबारे प्रत्यक्ष अध्ययन र अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरूमा सहभागी हुनेछ । भ्रमणबाट प्राप्त ज्ञान, अनुभव र विचारहरू नेपालमा सहकारी नीति निर्माण, व्यवस्थापन र सशक्तिकरणमा उपयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

पूँजीकोष पर्याप्तता: सहकारीको सुदृढता र सदस्यको बचतको सुरक्षाको आधार

बलराम तिमलिसना

प्राचार्य, नेफस्कून

बैंकिङ क्षेत्रको जस्तै, बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको लागि पूँजीकोष पर्याप्तता अत्यावश्यक छ । यसले सहकारीको दीर्घकालीन वित्तीय स्वास्थ्य र स्थायित्व सुनिश्चित गर्दछ । केन्या लगायत विभिन्न देशका सहकारी क्षेत्रको अध्ययनले यसको महत्व भल्काउँछन् ।

वित्तीय क्षेत्रको स्थिरता र वित्तीय संस्थाप्रतिको विश्वासको जग नै पूँजीकोष पर्याप्तता (Capital Adequacy) हो । कुनै पनि वित्तीय संस्था, चाहे त्यो बैंक होस् वा बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारी संस्था विशेषतः साकोस (SACCOS), आफ्नो जोखिम अनुसार पर्याप्त पूँजी कायम गर्न आवश्यक छ । यसले संस्थालाई सम्भावित वित्तीय घाटा व्यहोर्ने क्षमता र सदस्यको बचत सुरक्षित राख्न सक्षम बनाउँछ । यसले सहकारीको दीर्घकालीन स्थायित्व, विश्वसनीयता तथा सुशासनलाई बलियो बनाउँछ । यो लेख पूँजीकोष पर्याप्तताको अवधारणाको विकास र बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूमा यसको अपरिहार्य महत्व केन्द्रित छ ।

पूँजीकोष पर्याप्तताको अवधारणाको विकासक्रम

पूँजीकोष पर्याप्तताको अवधारणा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका वित्तीय संकटहरूको प्रतिक्रियास्वरूप विकसित भएको हो । सन् १९७४ मा बेल्जियमको बासल शहरमा रहेको बैंक फर इन्टरनेशनल सेटलमेन्ट्स (BIS) अन्तर्गत बासल समिति

(Basel Committee on Banking Supervision) गठन भएपछि यसले विश्वव्यापी रूप पायो । यस समितिले समय-समयमा पूँजी सम्बन्धी मापदण्डहरू विकास गर्दै आएको छ ।

बासल-१ (सन् १९८८): यो पूँजीकोष पर्याप्तताको पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि थियो । यसले मुख्यतया ऋण जोखिम (Credit Risk) मा केन्द्रित रही बैंकहरूले आफ्नो जोखिमयुक्त सम्पत्तिको न्यूनतम ८% पूँजी कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्यो । यसले पूँजी मापनको एउटा साभा ढाँचा प्रस्तुत गर्यो ।

बासल-२ (सन् २००४): वित्तीय बजारको जटिलता बढ्दै गएपछि बासल-२ ले तीन स्तम्भहरूको अवधारणा अघि सान्यो । पहिलो, न्यूनतम पूँजी आवश्यकता (जसमा सञ्चालन जोखिम र बजार जोखिमलाई पनि समावेश गरियो); दोस्रो, सुपरिवेक्षण समीक्षा; र तेस्रो, बजार अनुशासन (पारदर्शिता) ।

बासल-३ (सन् २०१०): सन् २००८ को विश्वव्यापी वित्तीय संकटको पाठ सिक्दै बासल-३ ले पूँजीको गुणस्तरमा जोड दियो । यसले कोर

पूँजी (Common Equity Tier 1) को मात्रा बढायो, पूँजी संरक्षण बफर (Capital Conservation Buffer) र प्रतिचक्रीय बफर (Countercyclical Buffer) जस्ता नयाँ अवधारणाहरू थप्यो, साथै तरलता सम्बन्धी मापदण्ड पनि ल्यायो । यसले संस्थालाई आपतकालीन अवस्थामा समेत सञ्चालन गर्न सक्ने क्षमता प्रदान गर्दछ ।

यसरी पूँजीकोष पर्याप्तताको मापन एउटा साधारण अनुपातबाट विकसित भई जोखिम-संवेदनशील, बहुआयामिक र गतिशील प्रणालीको रूपमा स्थापित भएको छ ।

बचत तथा ऋण सहकारी (SACCOS) मा पूँजीकोष पर्याप्तताको महत्त्व

बैंकिङ क्षेत्रको जस्तै, बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको लागि पूँजीकोष पर्याप्तता अत्यावश्यक छ । यसले सहकारीको दीर्घकालीन वित्तीय स्वास्थ्य र स्थायित्व सुनिश्चित गर्दछ । केन्या लगायत विभिन्न देशका सहकारी क्षेत्रको अध्ययनले यसको महत्त्व भल्काउँछन् ।

१. सदस्यको बचतको सुरक्षा: पूँजीकोष पर्याप्तताको प्रमुख उद्देश्य नै सदस्यहरूको निक्षेप (बचत) को सुरक्षा गर्नु हो । यदि कुनै सहकारीले ठूलो मात्रामा ऋण नोक्सानी (Non-Performing Loans - NPLs) बेहोर्नु पर्यो भने, पर्याप्त पूँजीले कुशनको काम गर्छ । यसले सदस्यहरूको बचत डुब्नबाट जोगाउँछ र संस्था दिवालिया हुनबाट बचाउँछ । एक अध्ययनले पूँजीकोष पर्याप्तता र गैर-बैंकिङ सम्पत्ति (NPL) बीच नकारात्मक सम्बन्ध रहेको देखाएको छ, अर्थात् पूँजी बलियो हुँदा खराब ऋणको जोखिम कम हुन्छ ।

२. वित्तीय स्थायित्व र कार्यसम्पादन: बलियो पूँजी आधार भएका सहकारीहरूले आर्थिक मन्दी वा

अप्रत्याशित घटनाको सामना गर्न सक्छन् । केन्याको (SASRA -Sacco Societies Regulatory Authority) का अनुसार पूँजीकोष पर्याप्तता अनुपात (Capital Adequacy Ratio - CAR) ले सहकारीको वित्तीय शक्ति मापन गर्छ र यसले ऋण तथा अन्य सम्पत्तिबाट सिर्जित जोखिमको तुलनामा कति पूँजी छ भन्ने संकेत गर्छ । यसबाहेक, अनुसन्धानले पूँजीकोष पर्याप्तता नियमनले सहकारीको सम्पत्तिमा प्रतिफल (Return on Assets - ROA) मा सकारात्मक प्रभाव पार्ने देखाएको छ, जसले गर्दा संस्थाको वित्तीय कार्यसम्पादन राम्रो हुन्छ ।

३. जोखिम व्यवस्थापन क्षमता: पूँजीकोष पर्याप्तताको मापन गर्न सहकारीले आफ्नो ऋण जोखिम, परिचालन जोखिम र बजार जोखिम (लागू भएमा) को मूल्यांकन गर्नुपर्छ । यस प्रक्रियाले संस्थालाई आफ्नो जोखिम उठान क्षमता पहिचान गर्न र त्यसअनुसार पूँजी छुट्याउन बाध्य बनाउँछ । यसले जोखिम नियन्त्रणमा अनुशासन कायम गर्छ र अत्यधिक जोखिमपूर्ण क्रियाकलापमा लाग्नबाट रोक्छ ।

४. नियामकीय अनुपालन र सदस्यको विश्वास: नियामक निकायहरू (जस्तै नेपालमा राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरण) ले सहकारीहरूको लागि न्यूनतम पूँजीकोष कायम गर्नुपर्ने मापदण्ड तोकेको छ । यो मापदण्ड पूरा गर्नु अनिवार्य मात्र होइन, यसले सदस्य, लगानीकर्ता र सरोकारवालाहरूमा संस्थाप्रतिको विश्वास अभिवृद्धि गर्छ । उच्च पूँजीकोष अनुपातले संस्था सञ्चालनमा राम्रो सुशासन र पारदर्शिता रहेको सन्देश पनि दिन्छ ।

५. दीर्घकालीन स्थायित्व (Sustainability): सहकारीले आफ्नो मुनाफा/बचतलाई पुनः पूँजीकरण गर्दै जाँदा पूँजी आधार बलियो बनाउन सक्छ । केन्याको हालैको अभ्यासमा

देखिए अनुसार धेरै सहकारीहरूले लाभांश कटौती गरी पूँजीकोष बलियो बनाएका छन्, जसले दीर्घकालमा उनीहरूलाई थप स्थायित्व प्रदान गरेको छ । सञ्चालक समितिको भूमिका यहाँ महत्त्वपूर्ण हुन्छ, किनकि नियामकीय अनुपालनलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सक्षम र सक्रिय समितिको आवश्यकता पर्छ ।

चुनौती र सुझाव

साना तथा मझौला सहकारीहरूको लागि उच्च पूँजीकोष कायम गर्न चुनौतीपूर्ण हुन सक्छ । उनीहरूले सदस्यहरूलाई आकर्षक प्रतिफल दिने र पूँजी बलियो बनाउनेबीच सन्तुलन मिलाउनु पर्ने हुन्छ ।

जोखिम मारित सम्पत्ति र पूँजीकोष गणना प्रक्रिया:

वित्तीय कारोबार गर्ने सहकारीहरूको कुल बचत वा ऋण लगानी २५ करोड रूपैयाँसम्म भए सानो संस्था र सो भन्दा माथिको हकमा ठूलो कारोबार गर्ने संस्थाको रूपमा वर्गीकरण गर्नुपर्छ । पूँजीकोष पर्याप्तताको व्यवस्था राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणले २०८२ जेठ ९ गते जारी गरेको नियमाकीय मापदण्डसँगै सुस्वात भएको पाईन्छ यद्यपी नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि. (नेफस्कून) को गुणस्तर सुनिश्चितताको कार्यक्रमहरू एक्सेस र प्रोवेशनमा आवद्ध संस्थाहरूको हकमा यसको प्रयोग सम्बन्धी छलफल मापदण्ड जारी हुनु अगावै सुस्वात भै सकेको थियो र प्रारम्भिक चरणमा यसको कार्यान्वयन हुँदै आएको थियो । प्राधिकरणको मापदण्डमा पर्याप्त पूँजीकोष मापन र त्यसको नियमाकमा प्रतिवेदन त्रयमास समाप्त भएको एक महिना भित्र पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था भएता पनि गणना प्रक्रियामा स्पष्टता गर्न जरूरी रहेको छ । मापदण्डमा भएको व्यवस्थाको विषयमा थोरै चर्चा गर्न चाहन्छु ।

बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाको हकमा सम्पत्तिलाई जोखिमको आधारमा शुन्य प्रतिशत देखि १५० प्रतिशत सम्म जोखिम भार निर्धारण गरिएको छ । जसमा नगद, सरकारी ऋणपत्रमा गरिएको लगानी र सदस्यहरूको बचत जमानीको आधारमा लगानी गरिएको ऋणको जोखिम भार ० प्रतिशत, नेपाल राष्ट्रबैंकबाट इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था, इजाजतप्राप्त सहकारी बैंकमा भएको मौज्जातमा २० प्रतिशत, सदस्यहरूको वा एकाघरका परिवार भित्र रहेको धितो सुरक्षण, विना धितो ऋणलाई १०० प्रतिशत, सहकारी ऐन बमोजिमको अन्य लगानी, स्थिर सम्पत्ति, अन्य सम्पत्तिको पनि १०० प्रतिशत र तेश्रो पक्ष धितोमा प्रवाह भएको ऋणमा १५० प्रतिशत जोखिम भार तोकिएको पाइन्छ । साथै उक्त जोखिम भारित सम्पत्तिमा सक्रिय ऋणको लागि गरिएको नोक्सानी व्यवस्था र सम्पत्तिको लागि गरिएको व्यवस्थाको रकमलाई घटाउन मिल्ने व्यवस्था मापदण्डमा गरिएको छ । यो जोखिम भारित सम्पत्ति पूँजीकोष गणनाको लागि आधार हो ।

बचत ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारीको हकमा पूँजीलाई २ प्रकारमा विभाजन गरिएको छ । प्राथमिक पूँजी र पूरक पूँजी जसको जोड पूरक पूँजीकोष । प्राथमिक पूँजीकोषमा जगेडा कोष, घाटापूर्तिकोष, शेयर पूँजी र सञ्चित नाफा/नोक्सानीको जोड पर्दछन् । तर यसमा केहि कुरा हामीले प्राथमिक पूँजी गणना गर्दा समायोजन गर्न जरूरी हुन्छ । पहिलो त नपुग ऋण नोक्सानी व्यवस्था, अन्य सम्पत्तिको लागि गर्नुपर्ने नपुग व्यवस्थाको रकम समायोजन गर्न जरूरी हुन्छ । साथै मापदण्ड विपरित संस्थाले संस्थागत प्रयोजनका लागि घरजग्गा खरिदमा अधिक लगानी गरिएको छ भने सो पनि समायोजन गर्न आवश्यक हुन्छ । अर्को कुरा नेपाल राष्ट्रबैंकको अनुसार सञ्चालकहरूमा मापदण्ड विपरित ऋण लगानी गरिएको अवस्थामा सो रकम प्राथमिक पूँजीकोषमा सिधै घटाउनु पर्दछ । यी समायोजनको कुराहरू मापदण्डमा स्पष्ट रूपमा आएको पाइँदैन तर जोखिम न्यूनीकरणका लागि पूँजीकोष गणना गर्दा यी कुराहरू समायोजन गरेर पर्याप्तता कायम गर्दा संस्था अर्भ

सुरक्षित हुन्छ ।

पूरक पूँजी: मापण्ड बमोजिम पूरक पूँजीमा सक्रिय ऋणको लागि गरिएको व्यवस्था र अतिरिक्त ऋण नोक्सानी व्यवस्थाको रकम समावेश गर्न पाइन्छ तर सो रकम अधिकतम जोखिम भारित सम्पत्तिको १.५ प्रतिशत भन्दा अधिक हुने गरि समावेश गर्न पाइँदैन । साथै सम्पत्ति पूर्वमूल्यांकन कोषको रकम पनि पूरक पूँजीमा समावेश गरिन्छ तर कूल पूरक पूँजीको २ प्रतिशत भन्दा अधिक गणना गर्न पाइँदैन । साथै स्वतन्त्र जगेडाकोष (प्रयोजन किटान नभएको अन्य कोष) को रकम समावेश गरि पूरक पूँजी गणना गरिन्छ । यसरी गणना गरिसकेपछि कूल पूरक पूँजीको अधिकतम प्राथमिक पूँजीको शत-प्रतिशत सम्म मात्र पूँजीकोष गणनामा जोड्न मिल्छ ।

यी पक्रिया पालना गर्दै कूल जोखिम भारित सम्पत्तिको अनुपातमा कम्तिमा ४ प्रतिशत प्राथमिक पूँजी पुऱ्याउनु अनिवार्य रहन्छ ठूला कारोवार गर्ने संस्थाको हकमा भने पूरक पूँजी सहित न्यूनतम ८ प्रतिशत पूँजीकोष पुऱ्याउनु अनिवार्य छ ।

पूँजी पर्याप्तता गणना सहज छ, कसरी गर्ने ?

पहिलो चरण

वासलातमा रहेको सम्पत्ति शिर्षकहरूलाई जोखिम भारले गुणा गरेर कूल जोखिम भारित सम्पत्ति गणना गर्ने ।

..... बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.,			
सम्पत्ति	रकम	जोखिम भार प्रतिशत	जोखिम भारित रकम
नगद मौज्जात		०%	०.००
सरकारी ऋण पत्रमा गरिएको लगानी		०%	०.००
सदस्यहरूको खातामा रहेको बचत धितो राखि प्रवाह गरेको ऋण		०%	०.००
नेपाल राष्ट्रबैंकबाट इजाजतप्राप्त वित्तीय संस्थामा रहेको मौज्जात		२०%	०.००
इजाजतप्राप्त सहकारी बैंकमा रहेको मौज्जात		२०%	०.००
सहकारी संघहरूमा रहेको मौज्जात		१००%	०.००
धितोमा आधारित ऋण (तेश्रो पक्ष धितो ऋण बाहेक)		१००%	०.००
बिना धितो प्रवाह भएको ऋण		१००%	०.००
स्थिर सम्पत्ति		१००%	०.००
अन्य सम्पत्ति		१००%	०.००

गैर बैकिङ सम्पत्ति		१००%	०.००
ऐनले तोके बमोजिमको अन्य लगानी		१००%	०.००
तेश्रो पक्षको धितोमा प्रवाह भएको सापटी/ऋण		१५०%	०.००
कूल जोखिम भारत सम्पत्ति			०.००

दोस्रो चरण:

कूल जोखिम भारत सम्पत्तिको अनुपातमा प्राथमिक पुँजीको गणना गर्ने

प्राथमिक पुँजी: शेयरपुँजी, जगेडा कोष, घाटापूर्ति कोष र नाफा वा नोक्सानीको योग

प्राथमिक पुँजीकोषको अनुपातको सूत्र:

प्राथमिक पुँजी

x १००

कूल जोखिम भारत सम्पत्ति

यसको अनुपात सबै संस्थाको हकमा न्यूनतम ४ प्रतिशत हुनुपर्छ ।

तेस्रो चरण:

कूल जोखिम भारत सम्पत्तिको अनुपातमा कूल पुँजीकोषको गणना गर्ने

प्राथमिक पुँजी + पुरक पुँजी

x १००

कूल जोखिम भारत सम्पत्ति

ठूलो कारोवार गर्ने संस्थाले न्यूनतम ४% प्राथमिक पुँजी र पुरक पुँजी सहित जोखिम भारत सम्पत्तिको ८% पुँजीकोषको अनुपात कायम गर्नुपर्ने

निष्कर्ष

पुँजीकोष पर्याप्तता केवल नियामकीय बाध्यता मात्र नभई बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको आधारभूत आवश्यकता हो । बासल मापदण्डले देखाएको विकासक्रम र केन्या तथा युगाण्डाजस्ता देशका सहकारी क्षेत्रको अनुभवले यस तथ्यलाई पुष्टि गर्छ कि बलियो पुँजी आधार भएका संस्थाहरू मात्र दिगो हुन सक्छन् र सदस्यको बचतको रक्षा गर्न सक्छन् । नेपालको सहकारी क्षेत्रले पनि आत्म-मूल्यांकन गर्दै यस अवधारणालाई आत्मसात् गर्न सकेमा मात्र भविष्यमा आउन सक्ने वित्तीय चुनौतीहरूको सामना गर्न र सदस्यको अथाह विश्वासलाई कायम राख्न सफल हुनेछ ।

...

CICTAB मा वर्षेनी नेफ्स्कून्को तर्फबाट २०० भन्दा बढी सहकारीकर्मीहरूको सहभागिता

अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्य तथा कृषि बैकिङ तालिम केन्द्र (CICTAB) भारतमा वर्षेनी नेफ्स्कून् मार्फत नेपालका सहकारी संस्थाहरू नेतृत्वमा रहेका

सञ्चालक समिति, उपसमिति सदस्य तथा कर्मचारीहरू संघको तर्फबाट प्रत्येक वर्ष विभिन्न प्रकारका तालिममा सहभागि हुने गरेका छन् । विशेषगरी कृषि बैकिङ, बचत तथा ऋण सहकारीको व्यवस्थापन, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन, सहकारी सुशासन, वित्तीय व्यवस्थापन तथा अवलोकन भ्रमणजस्ता विषयवस्तुमा केन्द्रित हुने गर्दछन् ।

उक्त कार्यक्रम भारत सरकार अन्तर्गत सञ्चालन हुने भएकाले सहभागीहरूका लागि तालिम पूर्ण रूपमा निःशुल्क हुने गरेको छ ।

यी तालिमहरू केवल सार्क क्षेत्रभित्र सीमित नभई अन्य अफ्रिकी मुलुकका प्रतिनिधिहरूलाई समेत आमन्त्रण गरेर सञ्चालन गरिन्छ, जसले अन्तर्राष्ट्रिय अनुभव आदान-प्रदान, ज्ञान विस्तार तथा सहकारी क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धिमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएको छ । नेपालबाट प्रत्येक वर्ष २०० भन्दा बढी सहकारीकर्मीहरूले यस अवसरको लाभ लिई आएका छन्, जसले नेपालको सहकारी क्षेत्रको संस्थागत विकास र नेतृत्व सुदृढीकरणमा सकारात्मकता ल्याएको छ ।

नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लब नेतृत्व हस्तान्तरण

नेफ्स्कूनले २०६७ बाट शुरु गरेको साकोसको उत्कृष्ट ब्यवस्थापन प्रमुख छनोट गरी साकोस म्यानेजर्स क्लबको नेतृत्व चयन गर्ने र वार्षिक रूपमा नेतृत्व हस्तान्तरण गर्ने अभ्यासको निरन्तरता स्वरूप यस वर्षको नेतृत्व हस्तान्तरणको औपचारिक कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

नेतृत्व हस्तान्तरण कार्यक्रममा नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लब गठन गर्दा ताकाको उद्देश्य, गठन प्रक्रिया, अपेक्षा एवं उपलब्धीहरूलाई समेटि डा. शिवजी सापकोटाले साकोस म्यानेजर्स क्लबको

क्रियाशीलताको आवश्यकता बारे धारणा राख्नुभएको थियो । कार्यक्रममा क्युरी संयोजक के.वि. लामाज्यूले शुभकामना मन्तव्य राख्नुभएको थियो भने विगत एक वर्षको उपलब्धिहरूको समिक्षा एवं नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लबको भूमिका एवं अपेक्षाहरू विषयमा म्यानेजर्स क्लबका संयोजक भिम गुरुडले आफ्ना धारणाहरू राख्नुभएको थियो ।

कार्यशालाको औपचारिक कार्यक्रमका बिचमा गत आर्थिक वर्षका संयोजक भिम गुरुडले यस वर्षका

संयोजक देवराज ज्ञवालीलाई उक्त पद हस्तान्तरण गर्नुभएको थियो भने गत वर्षका क्युरी संयोजक के.बी. लामाले यस वर्षका क्युरी संयोजक कृष्णकुमार श्रेष्ठलाई पद हस्तान्तरण गर्नुभएको थियो । त्यसैगरी सातै प्रदेशका क्लब संयोजकहरू समेत पद हस्तान्तरण गरिएको थियो । पद हस्तान्तरण पश्चात संयोजक देवराज ज्ञवालीज्यूले क्लबको यस वर्षको कार्ययोजना सहित आफ्ना धारणाहरू राख्नुभएको थियो ।

औपचारिक समापन कार्यक्रममा सम्बोधन गर्दै कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि एवं संघका वरिष्ठ उपाध्यक्ष दामोदर अधिकारीले साकोस अभियानलाई सुदृढ बनाउनका लागि क्लबको जिम्मेवारी रहेको स्मरण गराउनुभयो । पद हस्तान्तरणद्वारा प्राप्त जिम्मेवारीलाई निर्धक्क निर्वाह गर्न अनुरोध गर्दै संघको मात्रै नभई समग्र अभियानको सुदृढिकरणका लागि समेत उपयोगी हुने विश्वास गर्नुभयो । त्यसैगरी राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणले नियमन सँगसँगै सहकारी अभियानलाई सहयोग समेत गर्नुपर्ने धारणा राख्नुभएको थियो ।

Fast-Tracking BDS Agreements: From Entrepreneurs to Industrialists and Financial Cooperatives

The Business Development Service Program jointly launched by the NEFSCUN has been becoming an exemplary initiative within financial cooperatives. Within three years, it has refined its loan services, and within five years, financial cooperatives have shown significant progress in transforming entrepreneurs into industrialists through continuous practice.

Through NEFSCUN's Super Business Development Service Desk, established in financial cooperatives, this program aims to provide business counseling that fosters entrepreneurship among members, while continuously supporting them in business technology, capital mobilization, and market access. Over the next 5 to 7 years, this program will work towards transforming entrepreneurs into full-fledged industrialists.

The services under this program will operate uniquely compared to existing practices in the country. Potential enterprises will first be identified within the financial cooperatives, and

relevant share members will be matched to those enterprise models. Thereafter, continuous business development support will be provided to those potential entrepreneurs. The program will emphasize developing professional skills, promoting markets for local production, and encouraging the consumption of nutritious and healthy products. Additionally, each enterprise will be supported to ensure technology, capital, and market access.

Activities conducted through BDS will emphasize the protection of water, land, forest, and animals/livestock and the establishment of environment friendly and community-beneficial enterprises, with technical and marketing assistance provided as needed.

This program aims to create employment, increase production and income, and ensure the productive use of idle time. It aligns with the spirit of the government'

s 16th Five-Year Plan and seeks to continue its implementation in accordance with national policies and directives.

Achievements under the Business Development Service Program so far:

1. Preparation and submission (to the Cooperative Research and Training Center of the Government of Nepal) of guidelines and training manuals covering:

- o Business Development Service (BDS) program concept and operations,
- o Training for BDS desk operations,
- o Capacity development for BDS counselors and staff,
- o Entrepreneurial capacity enhancement,
- o Enterprise market chain management, and
- o Product sales and pre-marketing management.

2. Completion of orientation and awareness sessions on the concept, rationale, objectives, functions, expected outcomes, and processes of the BDS program in the following saving and credit cooperative society limited (SACCOS):

- o Letang Community SACCOS – Morang
- o Mahila SACCOS – Sunsari
- o Kisan Kalyan SACCOS – Sunsari
- o Sahayogi SACCOS – Udayapur
- o Sakriya Mahila SACCOS – Makwanpur
- o Mahila Milan SACCOS – Makwanpur
- o Pewa SACCOS – Ratnanagar
- o Jhuwani Mahila SACCOS – Sauraha
- o Bachhauri Nari SACCOS – Sauraha
- o Panchatara Mahila SACCOS – Sauraha
- o Himali Brahmi Mahila SACCOS – Bharatpur
- o Prabhat Didi-Bahini SACCOS – Bharatpur
- o Vyccu SACCOS – Gaindakot
- o Kishan SACCOS – Gaindakot
- o Jan Utthan SACCOS – Tilottama
- o Hamro Super SACCOS – Bardaghat

3. Formal signing of written agreements for the BDS program with:

- o Kihsan Kalyan SACCOS – Sunsari
- o Sahayogi SACCOS – Udayapur
- o Prabhat Didi-Bahini SACCOS – Chitwan
- o Sakriya Mahila SACCOS – Makwanpur
- o Pewa SACCOS – Chitwan
- o Mahila Milan SACCOS – Makwanpur

To further energize this program, a DSIK Germany (An apex organization of Saving Bank in Germany) has also been providing technical assistance. In

addition, the NEFSCUN has been coordinating and cooperating with the relevant multilateral and bilateral international organizations for further support. To ensure effective implementation of this program, coordination and facilitation are being carried out through the NEFSCUN's central office and member service offices by Senior Officer, Mr. Navin Raj Dahal, Officers Ms. Rita Subedi and Ms. Radha Poudel and Member Service Offices Mr. Rishav Regmi (Sunsari), Ms. Yamkala Subedi (Chitwan) & Mr. Pawan Jung Malla (Rupandehi).

वित्तीय साक्षरता मार्फत विद्यार्थीहरूमा सहकारी एवम् बचत शिक्षा कार्यक्रम : एक परिचय

नविन राज दाहाल

बरिष्ठ अधिकृत, नेफ्स्कून

पृष्ठभूमि :

वित्तीय साक्षरतालाई २१औं शताब्दीको एक आधारभूत जीवन-सीपका रूपमा विश्वव्यापी मान्यता

प्राप्त भएको थियो । जुन व्यक्तिको सशक्तिकरण र व्यक्तिगत तथा सामाजिक आर्थिक समृद्धिका लागि अत्यन्त आवश्यक मानिन्छ (OECD, २०२३) । वित्तीय साक्षरताले व्यक्तिको आधारभूत वित्तीय अवधारणाहरू बुझ्ने र त्यस ज्ञानलाई व्यवहारमा प्रयोग गरी उचित निर्णय लिनु सक्ने क्षमतालाई जनाउँछ । यसअन्तर्गत बजेट बनाउने, बचत गर्ने, लगानी गर्ने, वित्तीय साधनहरूको प्रयोग बुझ्ने तथा ऋण व्यवस्थापन गर्ने जस्ता पक्षहरू समावेश हुने गर्दछ ।

जब व्यक्तिमा पर्याप्त वित्तीय ज्ञान हुन्छ उनीहरूले आफ्नो व्यक्तिगत तथा पारिवारिक आम्दानीलाई प्रभावकारी रूपमा मात्र व्यवस्थापन गर्न सक्छन् । भविष्यका लागि योजना बनाउन सक्छन् र आर्थिक गतिविधिहरूमा सक्रिय सहभागिता जनाउन सक्षम हुन्छन् । विश्वव्यापीकरण, जटिल अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सम्बन्ध, क्षेत्रीय एकीकरण तथा अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक संस्थाहरूको

उदयसँगै वित्तीय समावेशीकरण र वित्तीय साक्षरताको महत्व दिनप्रतिदिन बढ्दो क्रममा छ । मुद्रा, बैंकिङ, वित्त तथा लगानीका साधनहरूमा आएको विविधीकरणले यस आवश्यकतालाई अझ स्पष्ट पार्छ । व्यक्तिको वित्तीय सचेतना समय, सन्दर्भ, देशको वित्तीय विकासको स्तर तथा जनताको आवश्यकतामा निर्भर गर्छ । तथापि, न्यूनतम स्तरको वित्तीय ज्ञान र सीप प्रत्येक व्यक्तिका लागि अनिवार्य जान्नु पर्ने विषय हो जुन कार्यात्मक शिक्षाअन्तर्गत पर्छ (Chaulagain, २०१९) । विभिन्न देशहरूमा वित्तीय साक्षरताको स्तर फरक-फरक रूपमा देखिन्छ ।

दैनिक जीवनमा मानिसहरूले बचत, लगानी तथा ऋणसम्बन्धी विभिन्न निर्णयहरू गर्नुपर्छ । विश्व बजार दिनप्रतिदिन जटिल र जोखिमपूर्ण बन्दै गइरहेको छ । वस्तु तथा सेवाको मूल्यवृद्धिले व्यक्तिलाई न्यायोचित वित्तीय निर्णय गर्न अझ सक्षम हुनुपर्ने आवश्यकता बढाएको छ (Lusardi & Mitchell, २०११) । यस अवस्थाले व्यक्तिलाई व्यक्तिगत वित्त व्यवस्थापनसम्बन्धी ज्ञान र सीप-अर्थात वित्तीय साक्षरताबाट सुसज्जित हुनु आवश्यक छ । शैक्षिक दृष्टिकोणबाट हेर्दा, वित्तीय साक्षरता

यसले विद्यार्थीहरूलाई औपचारिक बैंकिङ प्रणालीप्रति आकर्षित गर्न र सुरक्षित बचत अभ्यासमा जोड दिन सहयोग पुऱ्याउँछ । १६औं पञ्चवर्षीय योजनाले समावेशी आर्थिक विकास, वित्तीय पहुँच विस्तार तथा मानव पूँजी विकासलाई प्राथमिकतामा राखेको छ ।

भनेको "वित्तीय अवधारणाहरूको ज्ञान र बुझाइ" हो (Lee, २००५; Hogarth & Hilgert, २००२) । वित्तीय साक्षरताले व्यक्तिको वित्तीय व्यवहारमा महत्त्वपूर्ण प्रभाव पारेको हुन्छ । न्यून वित्तीय साक्षरता भएका व्यक्तिहरू ऋणसम्बन्धी समस्यामा पर्ने सम्भावना बढी हुन्छ (Lusardi & Tufano, २००९), शेयर बजारमा सहभागी हुने सम्भावना कम हुन्छ (Van Rooij et al., २००७), कम शुल्क भएका म्युचुअल फन्ड छनोट गर्ने सम्भावना कम हुन्छ, प्रभावकारी रूपमा सम्पत्ति संकलन तथा व्यवस्थापन गर्न नसक्ने सम्भावना बढी हुन्छ र सेवा निवृत्तिको योजना कम बनाउने गर्छन् (Lusardi & Mitchell, २००६) । हालका वर्षहरूमा समाजमा वित्तीय साक्षरताको स्तरप्रति चिन्ता उल्लेखनीय रूपमा बढेको छ र भविष्यमा यसको महत्त्व अझ बढ्ने अपेक्षा गरिएको छ (Fox et al., २००५) । Mahdzan/Tabiani (२०१३) का अनुसार वित्तीय साक्षरता र क्षमता वृद्धिले राम्रो वित्तीय निर्णय-प्रक्रियालाई प्रोत्साहन गर्छ, जसले शिक्षा, सम्पत्ति खरिद वा सेवा निवृत्ति जस्ता जीवनका महत्त्वपूर्ण घटनाहरूको योजना र व्यवस्थापन गर्न सकिने बनाउँछ ।

यो सन्दर्भ विशेषगरी कलेज तथा विश्वविद्यालयका विद्यार्थीहरूका लागि अझ सान्दर्भिक विषय हो । Peng et al. (२००७) का अनुसार विश्वविद्यालयका विद्यार्थीहरूले उच्च स्तरको व्यक्तिगत वित्तीय जिम्मेवारी वहन गर्नुपर्छ । उनीहरूले बिल भुक्तानी, क्रेडिट कार्डको प्रयोग, रोजगारी, बचत, मासिक बजेट निर्माण तथा ऋण व्यवस्थापन जस्ता चुनौतीहरू सामना जस्ता विषयमा वल्ल प्रवेश गरेका हुन्छन् । त्यसैले कलेज विद्यार्थीहरूमा वित्तीय साक्षरताको आवश्यकता अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छ । हालको अवस्था हेर्दा विश्वभरका नीति-निर्माताहरूबीच वित्तीय शिक्षाको महत्त्वबारे चेतना बढ्दै गएको

छ । युवा पुस्तालाई वित्तीय विषयहरू बुझ्न सहयोग गर्नु अत्यावश्यक छ । किनकी उनीहरूले भन्नु जटिल वित्तीय उत्पादन तथा सेवाहरूको सामना गर्नुपर्ने देखिन्छ । उनीहरूले बचत, सेवा निवृत्ति योजना तथा स्वास्थ्य खर्च व्यवस्थापनमा आफ्ना अभिभावक भन्दा बढी वित्तीय जोखिम वहन गर्नुपर्ने सम्भावना देखिन्छ (OECD, २०११) । वित्तीय बजारको उदारीकरण, ऋणमा सहज पहुँच, क्रेडिट कार्डको तीव्र प्रयोग तथा वित्तीय उत्पादनहरूको आक्रामक बजार प्रवर्द्धनका कारण वित्तीय साक्षरताको आवश्यकता भन्नु बढेको छ । यस महत्त्वलाई स्वीकार गर्दै धेरै देशहरूले आफ्ना नागरिक, विशेषगरी युवा पुस्ताको वित्तीय साक्षरता सुधार गर्न राष्ट्रिय वित्तीय शिक्षा रणनीति विकास तथा कार्यान्वयन गरेका छन् (Grifoni & Messy, २०१२) ।

नेपालमा पनि विद्यालय तथा कलेजका विद्यार्थीहरूलाई केन्द्रमा राखेर विभिन्न अध्ययन तथा कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका छन् । वित्तीय साक्षरता प्रवर्द्धन गर्न नेपाल सरकार, गैर-सरकारी संस्था (NGO) तथा निजी क्षेत्रले विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएका छन् । Nepal Rastra Bank ले विद्यार्थीहरूमा वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि गर्न 'NRB with Students' कार्यक्रम सञ्चालन गरेको छ (NRB, २०१४) । तसर्थ सहकारीमा यसको प्रभाव बढ्नु स्वभाविक हो । सहकारीका सदस्यहरूमा वित्तीय साक्षरता (Financial Literacy) भन्नाले व्यक्तिले आफ्नो आय-व्यय, बचत, लगानी, ऋण, बीमा, बैकिङ सेवा तथा वित्तीय जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी आधारभूत ज्ञान र सीप हासिल गर्नु हो । विद्यालयस्तरबाटै वित्तीय शिक्षा प्रदान गरिनु दीर्घकालीन आर्थिक सुदृढीकरणको आधार मानिन्छ । नेपालमा विद्यार्थीहरूमा सहकारी र

बचत संस्कृतिको विकास गर्न वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइँदै आएको छ । यस कार्यमा नेपाल राष्ट्र बैंक, नेपाल सरकार, सहकारी संस्थाहरू तथा विभिन्न वित्तीय संस्थाहरू सक्रिय छन् । वित्तीय साक्षरता व्यक्तिको आर्थिक ज्ञान, सीप र व्यवहारसँग सम्बन्धित विषय हो । विद्यार्थी अवस्थाबाटै बचत, सहकार्य र जिम्मेवार आर्थिक निर्णय गर्ने बानी बसाल्नु दीर्घकालीन आर्थिक स्थायित्वको आधार हो । यस सन्दर्भमा नेपाल सरकार तथा सहकारी अभियानले विद्यालय तहमा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिएका छन् । नेपाल सरकार ले वित्तीय समावेशीकरण, सहकारी सुदृढीकरण र युवामुखी आर्थिक विकासलाई राष्ट्रिय रणनीतिमा समेटेको छ ।

प्रमुख पक्षहरू :

१. विद्यालय पाठ्यक्रममा वित्तीय शिक्षा समावेश गर्ने नीति,
२. सहकारी ऐन र नियमावलीमार्फत सहकारी संस्थाको सुदृढीकरण,
३. ग्रामीण तथा पिछडिएका क्षेत्रमा बैंक तथा वित्तीय सेवा विस्तार,
४. डिजिटल भुक्तानी र औपचारिक बैकिङ प्रणालीमा पहुँच विस्तार,
५. युवा तथा विद्यार्थी लक्षित उद्यमशीलता कार्यक्रम सञ्चालन,
६. सरकारको उद्देश्य विद्यार्थीलाई आर्थिक रूपमा सचेत, अनुशासित र आत्मनिर्भर नागरिक बनाउनु हो ।

कार्यक्रमको उद्देश्य :

वित्तीय साक्षरता मार्फत विद्यार्थीहरूमा सहकारी एवम् बचत शिक्षा कार्यक्रमका मुख्य उद्देश्यहरू :

१. बचत संस्कृतिको विकास गरी सानो रकमबाट नियमित बचत गर्ने बानी बसाल्नु,
२. सहकारी चेतनाको विस्तार गरी सहकार्य, सहभागिता र सामूहिक

- उत्तरदायित्वको भावना विकास गर्नु,
३. आर्थिक अनुशासनको अभ्यास गरी आय-व्यय योजना बनाउने सीप विकास गर्नु,
४. उद्यमशीलता अभिवृद्धि गरी भविष्यमा आत्मनिर्भर र उत्पादनमुखी नागरिक तयार गर्नु,
५. औपचारिक वित्तीय प्रणालीमा पहुँच विस्तार गरी बैंक तथा सहकारी संस्थासँग प्रारम्भिक परिचय गराउनु ।

औचित्यतता :

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लिमिटेड (नेफ्स्कून) र अफलातुन अन्तर्राष्ट्रिय नेदरल्याण्डसँग वित्तीय सामाजिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकले वित्तीय पहुँच विस्तार र वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि गर्न विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । विशेष गरी: वित्तीय साक्षरता अभियान सञ्चालन, विद्यालय लक्षित कार्यक्रम तथा सचेतना कार्यक्रम, बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत वित्तीय शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन, टाडा (Targeted and Directed Activities) जस्ता लक्षित कार्यक्रममार्फत वित्तीय पहुँच नपुगेका क्षेत्र र समूहमा सचेतना विस्तार जस्ता कार्य गर्दै आइरहेको छ । यसले विद्यार्थीहरूलाई औपचारिक बैंकिङ प्रणालीप्रति आकर्षित गर्न र सुरक्षित बचत अभ्यासमा जोड दिन सहयोग पुऱ्याउँछ । १६औँ पञ्चवर्षीय योजनाले समावेशी आर्थिक विकास, वित्तीय पहुँच विस्तार तथा मानव पूँजी विकासलाई प्राथमिकतामा राखेको छ । यस योजनाअन्तर्गत : वित्तीय साक्षरता विस्तार कार्यक्रमलाई राष्ट्रिय प्राथमिकता, सहकारी क्षेत्रको सुदृढीकरण, युवामा उद्यमशीलता विकास, डिजिटल वित्तीय सेवाको पहुँच विस्तार र विद्यार्थी लक्षित बचत तथा सहकारी शिक्षा कार्यक्रमले

यी लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँछ । नेपाल सरकारको रणनीतिले वित्तीय समावेशीकरण, सहकारी प्रवर्द्धन तथा युवामुखी आर्थिक कार्यक्रमलाई रणनीतिक रूपमा अधि बढाएको छ । मुख्य रणनीतिहरूमा विद्यालय पाठ्यक्रममा वित्तीय शिक्षा समावेश गर्ने प्रयास, सहकारी ऐन तथा नियमनमार्फत सहकारी संस्थाको सुदृढीकरण, ग्रामीण तथा पिछडिएका क्षेत्रमा बैंकिङ सेवा विस्तार, डिजिटल भुक्तानी प्रणालीको प्रवर्द्धन र यसले विद्यार्थीहरूलाई भविष्यमा जिम्मेवार आर्थिक निर्णयकर्ता बनाउन सहयोग गर्दछ ।

वित्तीय साक्षरता मार्फत विद्यार्थीमा विकास हुने गुणहरू :

१. नियमित बचत गर्ने बानी
२. आय-व्यय व्यवस्थापन सीप
३. सहकार्य र सामूहिक उत्तरदायित्व
४. उद्यमशील सोच
५. भविष्यका लागि वित्तीय योजना बनाउने क्षमता

कार्यक्रमका प्रमुख गतिविधिहरू :

१. विद्यालयमा बचत क्लब गठन,
२. विद्यार्थी सहकारी स्थापना,
३. मासिक बचत सङ्कलन कार्यक्रम,
४. वित्तीय सचेतना तालिम, अन्तरक्रिया तथा कार्यशाला,
५. बैंक तथा सहकारी संस्थाको शैक्षिक भ्रमण,
६. साना उद्यम सम्बन्धी अभ्यासात्मक परियोजना ।

अपेक्षित उपलब्धि

१. विद्यार्थीहरूमा नियमित बचत गर्ने बानीको विकास,
२. सहकार्य र नेतृत्व सीपको अभिवृद्धि,
३. वित्तीय अनुशासन र जिम्मेवारी बोध,
४. दीर्घकालीन आर्थिक स्थायित्वको आधार निर्माण,
५. बचत संस्कृतिको संस्थागत विकास,

६. सहकारीप्रति सकारात्मक धारणा,
७. वित्तीय समावेशीकरणमा वृद्धि,
८. जिम्मेवार र आत्मनिर्भर भावी नागरिकको निर्माण ।

निष्कर्ष

नेफ्स्कूनले वित्तीय सामाजिक शिक्षा कार्यक्रम मार्फत पढ्दै कमाउँदै अभ्यासलाई वित्तीय सहकारी मार्फत विद्यालयका बालबालिकामा अभ्यास शुरु गरेको छ । वित्तीय साक्षरता मार्फत विद्यार्थीहरूमा सहकारी एवम् बचत शिक्षा कार्यक्रम राष्ट्रको समग्र आर्थिक विकाससँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित छ । नेपाल राष्ट्र बैंक को नीतिगत पहल, नेपाल सरकार को रणनीति तथा १६औँ पञ्चवर्षीय योजनाको लक्ष्यसँग समन्वय गर्दै सञ्चालन गरिने यस्तो कार्यक्रमले भावी पुस्तालाई आर्थिक रूपमा सक्षम, जिम्मेवार र आत्मनिर्भर नागरिकका रूपमा विकास गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ । नेपालमा सहकारी अभियान सामूहिक बचत, सहकार्य र आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रको आधार मानिन्छ । सहकारी संस्थाहरूले विद्यार्थीहरूलाई लक्षित गर्दै: विद्यालयमा बचत संकलन कार्यक्रम सञ्चालन, विद्यार्थी सहकारी गठनमा सहयोग, सहकारी सम्बन्धी तालिम र सचेतना कार्यक्रम, वित्तीय अनुशासन र नेतृत्व विकास प्रशिक्षण, यसले विद्यार्थीमा "थोरै-थोरै बचत, ठूलो उपलब्धि" भन्ने भावना विकास गर्छ । नेपाल सरकार र सहकारी अभियानको सहकार्यमा सञ्चालन गरिने वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमले विद्यार्थीहरूमा बचत र सहकारी चेतनाको विकास गरी दीर्घकालीन आर्थिक समृद्धिको आधार तयार गर्छ । विद्यालयबाट सुरु भएको यस्तो पहलले राष्ट्रको आर्थिक स्थायित्व र समावेशी विकासमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँछ ।

• • •

उत्कृष्ट सदस्य सेवाको लागि स्मार्ट व्यवहार तालिम सम्पन्न

नेपाल बचत तथा ऋण सहकारी संघ लिमिटेड (नेफ्स्कून) को आयोजनामा उत्कृष्ट सदस्य सेवाको लागि स्मार्ट व्यवहार तालिम कार्तिक २८ गते सम्पन्न भएको छ ।

संघमा सम्पूर्ण कार्यालयमा कार्यरत ३१ जना सहायक स्तरका कर्मचारीहरूको सहभागितामा दुई दिवशीय तालिम सम्पन्न भएको हो ।

संघका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत डा.शिवजी सापकोटाले संघले कर्मचारीहरूको क्षमता विकासमा पर्याप्त अवसर उपलब्ध गराउदै आएको र कर्मचारीहरूको व्यावसायिकता, पारदर्शीता तथा सेवा गुणस्तरमा सुधार गर्दै कार्यशैली र पद्धतीमा उत्कृष्टता ल्याउन यस तालिमले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने कुरामा विश्वास व्यक्त गर्नुभयो । यसका लागि कर्मचारीहरूमा दक्षता, सकारात्मक व्यवहार, समयपालना र इमान्दारीता अत्यावश्यक रहेको बताउनुभयो । नेफ्स्कूनका सदस्य सेवा कार्यालय र सेवा केन्द्रहरूले जसरी प्राथमिक

स्वास्थ्य केन्द्र नजिकको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने केन्द्र हो त्यसरी नै सदस्य सेवा कार्यालय र सेवा केन्द्र सदस्य संस्थाको समस्या समाधान र सेवा प्रवाहमा पहिलो भरोसाको केन्द्र बन्नुपर्ने कुरामा जोड दिँदै कर्मचारीहरूलाई उच्च आत्मविश्वास स्वः उत्प्रेरित भएर काम गर्नको लागि निर्देशन दिनुभएको थियो ।

कार्यक्रममा जालिनोट पहिचान, हस्ताक्षर प्रमाणीकरण र कागजात परिक्षण सम्बन्धमा राष्ट्रिय विधी विज्ञान प्रयोगशालाका वरिष्ठ फरेन्सीक बैज्ञानीक अधिकृत एवम् फरेन्सीक विशेषज्ञ श्री मुकुल प्रधानले सहजीकरण गर्नुभएको थियो भने सकारात्मकता निर्माण र खुसी प्रवर्द्धन सम्बन्धी विषयमा पद्म प्रसाद घिमिरेले सहजीकरण गर्नुभएको थियो ।

कार्यक्रममा संघका अध्यक्ष चन्द्र प्रसाद ढकालले नेफ्स्कूनको आगामी कार्यदिशा र त्यसमा कर्मचारीहरूको भूमिकामा स्पष्टता आवश्यक रहेको र यसले नै समग्र संघको सफलता

निर्धारण गर्ने कुरामा जोड दिँदै कर्मचारीहरूमा सदस्यहरूसँग मित्रतापूर्ण व्यवहार, सेवा प्रवाहमा दक्षता, नीति नियमको परिपालना, प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोग र सम्पर्क, व्यवहार र सहकार्य अपरिहार्य रहेको बताउनुभएको थियो ।

सञ्चालक सदस्य एवम् शिक्षा उपसमिति सदस्य नवराज अर्यालले कर्मचारीहरू नेफ्स्कूनको वास्तविक प्रतिविम्ब भएको र कर्मचारीहरूको आचरण र व्यवहारमा नै संघको छवि तयार हुने भएकोले जिम्मेवार रहदै सदस्य केन्द्रीत सेवामा दृढताका साथ लाग्न निर्देशन दिनुभयो र तालिमले कर्मचारीहरूमा नयाँ सीप, प्रविधि र व्यावसायिक कौशल हासिल गर्न अवसर तथा सिकेको कुरालाई व्यवहारमा उतार्न नसके चुनौती बन्न सक्ने भएकोले कार्यशैलीमा लागु गरेर संस्थागत सुधारमा जोड दिनुभयो साथै संघलाई सहकार्य, समन्वय र सकारात्मक उर्जाका साथ कामबाट संघ अझ बढी सुदृढ हुने कुरामा उहाँको विश्वास रहेको बताउनुभएको थियो ।

Micro Business Game: Transforming the Cooperative Movement in Nepal

Ms. Laura Scialo

DSIK Germany

Through game-based practice, this training enables members to easily understand and apply these concepts, helping them manage their businesses in a more organized and sustainable way.

The Micro Business Game, developed by Deutsche Sparkassenstiftung für internationale Kooperation (DSIK), has emerged as a powerful tool for strengthening Nepal's cooperative sector. In partnership with the Nepal Federation of Savings and Credit Cooperative Unions (NEFSCUN), DSIK introduced this innovative, board-based simulation to enhance financial literacy and entrepreneurial skills among cooperative members.

The initiative successfully carried out a Training of Trainers (ToT) for 15 NEFSCUN staff, equipping them to deliver impactful sessions across the country. These trainers have since facilitated multiple trainings for Savings and Credit Cooperative Societies (SACCOS), reaching diverse communities nationwide. Through the Micro Business Game, participants step into the role of small business owners, making real-world decisions on accounting, resource management, and risk handling. This experiential learning approach fosters practical understanding of business operations, empowering members to manage enterprises more effectively.

Why Is It Necessary for Cooperative Members?

The Micro Business Game is a valuable and timely training opportunity for cooperative members, many of whom are engaged in small and micro enterprises, agriculture, trade, or service-oriented professions. It strengthens important capacities such as entrepreneurial thinking, financial discipline, risk management, and sustainable decision-making skills that play a key role in fostering economic empowerment. The training offers a practical, hands-on way to build these abilities while deepening participants' understanding of real-world business operations.

Many members run their businesses based solely on experience; however, they often lack skills in cost calculation, sales forecasting, profit and loss analysis, and cash flow management. Through game-based practice, this training enables members to easily understand and apply these concepts, helping them manage their businesses in a more organized and sustainable way.

One of the main objectives of cooperatives is to promote financial discipline and financial literacy. The Micro Business Game training teaches the use of financial tools such as income statements, cash flow statements,

and balance sheets. This makes members more aware of proper loan utilization, timely installment repayment, increased savings, and informed investment decisions, thereby contributing positively to the overall financial health of the cooperative. The training also enhances risk management and decision-making capacity. Cooperative members often face risks such as market fluctuations,

price changes, shortages of raw materials, and variations in customer demand. The event and outcome cards included in the training simulate such risks, allowing participants to practice managing them. Therefore, this training is important, necessary, and effective for cooperative institutions.

By combining DSIK's expertise

with NEFSCUN's extensive network spanning 76 districts and serving 3.7 million individuals the program is transforming cooperative education. It not only strengthens institutional capacity but also promotes sustainable financial practices, ensuring that financial cooperative members gain the skills needed to thrive in an evolving economic landscape.

...

महिला मिलन साकोसका उद्यमीहरूले लिए लघु व्यवसाय खेल तालिम

हेटौंडा-१३, पदमपोखरीस्थित महिला मिलन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि. को आयोजना तथा नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लिमिटेड (नेफ्स्कून) र DSIK को प्राविधिक सहयोगमा साना व्यवसायी तथा उद्यमीहरूका लागि लघु व्यवसाय खेल (Micro Business Game) तालिम मंसिर ५ गते सम्पन्न भएको छ ।

मंसिर ३ देखि ५ गतेसम्म सञ्चालित त्रिदिवसीय तालिमको औपचारिक शुभारम्भ साकोसकी अध्यक्ष मिना थापाको अध्यक्षतामा भएको थियो । उहाँले सानो ठूलो उद्यम व्यवसायमा सम्लग्न उद्यमी दिदीवहिनीहरूलाई व्यवहारिक उद्यम सीप प्रदान गर्न लघु व्यवसाय खेल तालिम फलदायी हुने विचार व्यक्त गर्नुभयो ।

महिला उद्यमशीलता विकास गर्ने उद्देश्यले आयोजना गरिएको यस तालिमले सहभागीहरूलाई व्यवसायिक निर्णय क्षमता, उद्यम सञ्चालनका रणनीति र वित्तीय व्यवस्थापनमा व्यवहारिक अनुभव प्रदान गर्ने उद्देश्य लिएको छ । तालिममा सहभागीहरूले लघु उद्यम व्यवसाय विकास खेल तालिम

नामक अभ्यास मार्फत सानो व्यवसाय सञ्चालनका वित्तीय निर्णयहरू, लगानी व्यवस्थापन, नाफा-नोक्सान विश्लेषण, बजार रणनीति, ग्राहक व्यवहार, प्रतिस्पर्धा व्यवस्थापन लगायतका विषयहरूमा समूहगत अभ्यास गर्दै व्यावहारिक सीप विकास गराइएको थियो । तालिम पश्चात सहभागीहरूले खेलको माध्यमबाट व्यावसायिक सुधारको पक्षमा सही निर्णय लिन सकिने गरि प्रयोगात्मक सिकाई सिक्न पाएकोप्रति खुसी व्यक्त गरेका थिए । मंसिर ३ देखि ५ गते सम्म सञ्चालन भएको तालिममा २९ जना उद्यमीहरूको सहभागिता रहेको थियो । तालिमको सहजीकरण संघकी कार्यक्रम अधिकृत रिता सुवेदीले गर्नुभएको थियो ।

तालिम अवधिमा थप समय व्यवस्थापन गर्दै साकोस र नेफ्स्कूनबीचको व्यवसाय विकास सेवा कार्यक्रम (BDS) सम्झौता अनुरूप उद्यमी बन्न चाहनेहरूका लागि सम्भाव्य उद्यम छनौट तथा पहिचान कार्यक्रम समेत सम्पन्न गरिएको थियो । नेफ्स्कूद्वारा प्रवर्द्धित व्यवसाय विकास सेवा कार्यक्रम मार्फत सदस्यहरूमा उद्यमशिलता विकास गराई उद्यमीदेखि उद्योगपतिसम्मको लक्ष्य तय गर्न आवश्यक महत्वपूर्ण आधारहरूबारे विस्तृत छलफल गरिएको थियो । यसमार्फत सहकारीले सदस्यहरूमा सुरक्षित लगानी गर्दै वित्तीय र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि साथै उद्यम र व्यवसाय विकास गर्न सकिने प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरूबारे जानकारी गराइएको थियो ।

जर्मन बचत संघको सहयोगमा नेफ्स्कूनद्वारा सञ्चालित व्यवसाय विकास प्रवर्द्धन कार्यक्रम अन्तर्गत २ वटा प्रशिक्षक प्रशिक्षण, १४ जना प्रशिक्षक तयार, ३९ संस्था सहजीकरण भई सकेको छ ।

सहकारीको डिजिटल रूपांतरण: नीति, विधि र प्रविधिमा एकस्यता मार्फत विश्वास, दिगोपन र उत्तरदायित्वको पुनर्निर्माण

मनोज तिवारी

प्रमुख कार्यकारी अधिकृत
नियोसिस टेक्नोलोजी प्रा.लि.

सहकारीबीचको आपसी सहयोग, सदस्यहरूको आर्थिक सहभागिता, लोकतान्त्रिक नियन्त्रण तथा समुदायप्रतिको उत्तरदायित्वजस्ता सहकारीका आधारभूत मूल्यहरूलाई प्रविधिको माध्यमबाट संस्थागत अभ्यासमा रूपांतरण गर्नु MyraERP को केन्द्रीय उद्देश्य हो।

स

सहकारीको डिजिटल रूपांतरण आज केवल प्रविधि प्रयोग गर्ने विषयमा सीमित छैन; यो 'नीति, विधि र प्रविधि' बीच संरचनात्मक एकस्यता स्थापना गर्दै संस्थागत विश्वास, दिगोपन र उत्तरदायित्वको पुनर्निर्माण गर्ने दीर्घकालीन प्रक्रिया हो। सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा व्यापक रूपमा स्वीकृत मान्यताअनुसार सफ्टवेयर कहिल्यै स्थिर वा पूर्ण हुँदैन; यो समय, प्रयोगकर्ता व्यवहार र संस्थागत आवश्यकता अनुसार निरन्तर परिष्कृत हुँदै जाने जीवित प्रणाली हो। MyraERP को विकास दर्शन यही अवधारणामा आधारित छ। विगत २५ वर्षमा १०० भन्दा बढी पटक प्रणाली अपडेट गरिएको छ, जसले सहकारी क्षेत्रका वास्तविक चुनौतीहरू बुझेर व्यावहारिक डिजिटल समाधान प्रदान गर्न मद्दत गरेको छ।

प्रारम्भिक चरणमा साभेदार सहकारीहरूको सबै अपेक्षाहरू पूर्ण रूपमा पूरा गर्न नसकिएको यथार्थ स्वीकार्य छ। यसको प्रमुख कारण नेपालको सहकारी क्षेत्रमा एकस्य कार्यविधि (Standard Operating Procedures, SOP) को अभाव र प्रक्रियागत विविधता रहेको देखिन्छ। सहकारीहरूबीच स्थानीय अभ्यास, आन्तरिक नियम र सञ्चालन शैलीमा उल्लेखनीय भिन्नता हुँदा एउटै डिजिटल प्रणाली लागू गर्नु जटिल बन्दै आएको थियो। यद्यपि, यस अवस्थालाई कमजोरीका रूपमा नभई सिकाइ र सुधारको अवसरका रूपमा लिइयो। SaaS (Software as a Service) मोडलको प्रमुख विशेषता फरक-फरक अभ्यासलाई मानकीकृत डिजिटल प्लेटफर्ममा एकीकृत गर्दै क्रमशः नीति, विधि र प्रविधिमा एकस्यता सिर्जना गर्नु हो। यही प्रक्रियाले MyraERP

लाई केवल सफ्टवेयर समाधानभन्दा बढी, सहकारी क्षेत्रको साभ्ना डिजिटल पूर्वाधारको रूपमा स्थापित गर्न योगदान पुऱ्याएको छ ।

MyraERP को विकास तथा कार्यान्वयन सहकारीका सातवटै अन्तर्राष्ट्रिय सिद्धान्तहरूमा आधारित रहेको छ । यसै सन्दर्भमा, यस प्रणालीले WOCCU (World Council of Credit Unions) द्वारा परिभाषित Challenge २०२५ का प्रमुख आयामहरू, Digital Channels, Shared Platforms, Risk Management तथा Data Analytics लाई संरचनागत र प्रणालीगत रूपमा समेटेको छ । सहकारीबीचको आपसी सहयोग, सदस्यहरूको आर्थिक सहभागिता, लोकतान्त्रिक नियन्त्रण तथा समुदायप्रतिको उत्तरदायित्वजस्ता सहकारीका आधारभूत मूल्यहरूलाई प्रविधिको माध्यमबाट संस्थागत अभ्यासमा रूपान्तरण गर्नु MyraERP को केन्द्रीय उद्देश्य हो। Digital Inclusion को अवधारणालाई आत्मसात गर्दै, दुर्गम तथा ग्रामीण क्षेत्रका साना सहकारीदेखि महानगरका ठूला संघसंस्थासम्म सबैलाई समान स्तरको सुरक्षित, भरपर्दो र आधुनिक प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने वातावरण सिर्जना गरिएको छ, जसले सञ्चालन दक्षता, पारदर्शीता अभिवृद्धि गर्नुका साथै सहकारीको कुल आम्दानी तथा कारोबार विस्तार गर्ने क्षमतामा समेत सकारात्मक योगदान पुऱ्याउँछ। यसरी, MyraERP ले प्रविधिलाई सीमित वर्गको पहुँचमा मात्र सीमित नगरी, सदस्यहरूको व्यापक वित्तीय तथा डिजिटल समावेशीकरणलाई प्रभावकारी रूपमा प्रवर्द्धन गर्दछ ।

प्रणालीगत दृष्टिले, MyraERP को स्केलेबिलिटी यसको प्रमुख विशेषता हो। प्रणालीलाई यसरी डिजाइन गरिएको छ कि एउटै दिनमा दर्जनौँ सहकारीलाई पुरानो प्रणालीबाट सुरक्षित रूपमा

क्लाउड प्लेटफर्ममा स्थानान्तरण गर्न सकिन्छ। हाल ७०० भन्दा बढी सहकारी यस प्रणालीमा आबद्ध छन्। सहभागी संस्थाहरूको संख्या २००० वा ३००० नाघ्दा, SaaS मोडलले नेटवर्क लाभ र सामूहिक अर्थतन्त्रको वास्तविक प्रभाव प्रष्ट रूपमा देखाउने अपेक्षा गर्न सकिन्छ। यसले व्यक्तिगत सहकारीको लागत घटाउँदै सम्पूर्ण क्षेत्रलाई प्रविधिगत रूपमा एकीकृत र सक्षम बनाउँछ।

वर्तमान सहकारी संकटको सन्दर्भमा आर्थिक दिगोपन र खर्च कटौती अत्यन्तै संवेदनशील विषय बनेको छ। यदि MyraERP मा आबद्ध ७०० सहकारीले आ-आफ्नै भौतिक सर्भर प्रयोग गरेका भए, करिब १० करोड रूपैयाँभन्दा बढी पुँजी केवल हार्डवेयरमै स्थिर हुने थियो। क्लाउड-आधारित SaaS मोडलमार्फत हामीले हार्डवेयर, मर्मतसम्भार र वार्षिक सञ्चालन खर्चमा पर्ने अबैँ रूपैयाँ बराबरको दीर्घकालीन भार हटाएका छौँ। यसले सहकारीको पुँजी प्रविधिमा होइन, प्रत्यक्ष रूपमा सदस्य सेवा, कर्जा विस्तार र स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा पुनर्निर्देशित गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ, जुन सहकारी दिगोपनको आधार हो।

सूचना सुरक्षा र पारदर्शिता MyraERP को अर्को केन्द्रीय पक्ष हो। हाल यस प्लेटफर्ममा ७ लाखभन्दा बढी व्यक्तिगत सदस्यहरूको वित्तीय डाटा समावेश छ। प्रणाली बैकिङ-ग्रेड इन्फ्रास्ट्रक्चर र ISO २७००१:२०२२ certification जस्ता अन्तर्राष्ट्रिय सुरक्षा मापदण्डअनुसार सञ्चालन भइरहेको छ। Hidden calculation, डाटा मेटाउने, ब्याक-डेट इन्ट्री वा मनोमानी सम्पादनजस्ता सुशासनविरोधी अभ्यासहरू प्रणालीगत रूपमा निषेध गरिएका छन्, जसले लेखांकन, रिपोर्टिङ र निर्णय प्रक्रियामा उच्च स्तरको पारदर्शिता सुनिश्चित गरेको छ।

आज नेपालको सहकारी आन्दोलन अविश्वास, तरलता र व्यवस्थापकीय कमजोरी जस्ता बहुआयामिक चुनौतीको

सामना गरिरहेको छ। यस्तो अवस्थामा डिजिटल प्रविधिको प्रयोग केवल विकल्प नभई संरचनात्मक आवश्यकता बनेको छ। विगत २.५ वर्षमा ठूलो संख्यामा सहकारीले MyraERP अपनाएको तथ्यले संकेत गर्दछ कि सहकारी क्षेत्रको भविष्य केवल डिजिटलाइजेसनमा होइन, सस्तो, सुरक्षित र निरन्तर परिष्कृत हुने प्रविधिमा आधारित संस्थागत रूपान्तरणमा निहित छ। आज सहकारीहरूले नियामक निकायका सबै प्रावधानहरू पालना गर्नु, सदस्यहरूमाथि विश्वास पुनः स्थापित गर्नु र नयाँ पुस्तालाई सहकारीतर्फ आकर्षित गर्नु अनिवार्य छ। साथै, नियामक निकायका नियम र reporting requirement हरू परिवर्तन हुँदा प्रत्येक सहकारीको सञ्चालन र रिपोर्टिङ प्रणालीलाई छिटो अपडेट गर्न सक्ने क्षमता हुनु आवश्यक छ, जुन आजको दिनमा केवल MyraERP जस्ता SaaS-मा आधारित प्लेटफर्मबाट सम्भव छ। MyraERP ले प्रदान गरेको प्रविधि यही आवश्यकताको ठोस उत्तर हो, जसले सहकारीलाई केवल सुरक्षित मात्र बनाउँदैन, दीर्घकालीन रूपमा भविष्यका लागि पूर्ण रूपमा तयार पनि बनाउँछ ।

• • •

साकोस जोखिम व्यवस्थापन ३६० कार्यशाला चितवनमा सम्पन्न

सहितको कार्यक्रमको रूपमा यस कार्यक्रमलाई ल्याइएको हो । संस्थाहरूको नियमित निरीक्षण तथा अनुगमन गरी देखिएको जोखिम व्यवस्थापन गर्न आवश्यक ज्ञान तथा सीप प्रदान गर्ने गरी सदस्यहरूको लागत सहभागितामा सञ्चालन हुने गरी यो कार्यक्रमको डिजाइन भएको छ । कार्यक्रममा संघमा आवद्ध सबै सदस्यहरूलाई सहभागि गराउने लक्ष्य संघको रहेको छ ।

नेफ्स्कूनको आयोजनामा साकोस जोखिम व्यवस्थापन ३६० कार्यशाला चितवनको भरतपुरमा पौष २५ गते सम्पन्न भएको छ ।

संघले यसै आर्थिक वर्ष देखी लागु हुने गरी सञ्चालनमा ल्याएको नियमित निरीक्षण तथा अनुगमन कार्यक्रम (स्वयान) अन्तर्गत रहेर चितवन र नवलपुरमा रहेका संस्थाहरूलाई लक्षित गरी यस कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हो । कार्यक्रममा चितवन र नवलपुर पूर्वका २० वट्टि साकोसका सञ्चालक तथा कर्मचारी गरी ४५ जना भन्दा बढिको सहभागिता रहेको थियो ।

नेफ्स्कूनका गोपाल प्रसाद गौतमको संयोजकत्वमा सञ्चालन भएको कार्यक्रममा चितवन जिल्ला बचत संघका अध्यक्ष विद्या कोइरालाले हाल नेफ्स्कूनले साकोसहरूको सवलिकरणको लागि निर्माण गरी सञ्चालन गरेको नियमित निरीक्षण तथा अनुगमन कार्यक्रम (स्वयान) ले संघ तथा संस्थाहरूलाई दिगो बनाउनको लागि सहयोग पुग्ने कुरा राख्दै चितवन जिल्ला बचत संघ समेत यस कार्यक्रममा आवद्ध भएकाले सम्पूर्ण साकोसहरू आवद्ध हुनुपर्ने कुरा

राख्नुभएको थियो ।

कार्यक्रममा आफ्नो भनाई राख्दै नेफ्स्कून सञ्चालक समिति सदस्य गोपाल प्रसाद गौतमले नेफ्स्कूनले स्वयान कार्यक्रम यस अघि सञ्चालन भएकाको कार्यक्रमको एकमुष्ट र उत्कृष्ट कार्यक्रम रहेको कुरा राख्नुभयो । नेफ्स्कून आफ्ना सम्पूर्ण सदस्य संस्थामा पुग्नुपर्दछ भन्ने उद्देश्यले समेत यस कार्यक्रम निर्माण गरिएको कुरा जानकारी दिनुभयो । हाल बजारमा सहकारीको ऋण तिर्नुपर्दैन भन्ने हल्ला फिजाउदै केही समुह लागिपरेकाले आफ्ना सदस्यहरूलाई त्यस तर्फ नलाग्ने आग्रह गर्नुभयो । सहकारी संस्था स्थापित नीति, विधि र पद्धतिमा चल्ने संस्था भएकाले आफुहरू नैतिक रूपमा जिम्मेवार भएर सोही अनुसार सञ्चालन गर्नको लागि सुभाष दिनुभएको थियो ।

संघले आवद्ध सदस्य संघ संस्थाहरूको नियमित रूपमा निरीक्षण तथा अनुगमन गरी जोखिम स्तर निर्धारण, जोखिम व्यवस्थापन र गुणस्तर सुनिश्चित गर्न विगत वर्षहरूमा सञ्चालित एक्सेस, प्रोवेसन तथा कर्वस कार्यक्रमहरूको सिकाईका आधारमा थप परिमार्जन

कार्यक्रममा नवलपरासीका खुवि साकोस चितवन, खैरहनी साकोस चितवन, ब्रम्ह साकोसको स्वयान कार्यक्रमको सम्झौता समेत भएको थियो । राष्ट्रिय सहकारी नियमन प्राधिकरणमा दर्ता प्रक्रिया, आवश्यक कागजपत्र को वारेमा सहभागिहरूलाई अभिमुखिकरण गराइएको थियो । यसको साथै स्वयान कार्यक्रम र यसका सूचांकहरूको बारेमा विस्तृत रूपमा जानकारी पनि कार्यशालामा गराइएको थियो । कार्यक्रमको सहिजकरण सहायक कार्यकारी अधिकृत दुर्गा प्रसाद ढकाल, अधिकृत श्यामराजा तिमल्सिना र शौभाग्य भट्टराइले गर्नुभएको थियो भने कार्यक्रमको सञ्चालन नेफ्स्कून सदस्य सेवा कार्यालय प्रमुख यमकला सुवेदीले गर्नुभएको थियो भने व्यवस्थापनमा संघका कर्मचारी केदार अधिकारी र सन्तोष अधिकारीको सहभागिता रहेको थियो ।

नेफ्स्कूनले स्वयान कार्यक्रममा आवद्ध साकोसहरूको सहभागितामा जोखिम व्यवस्थापन ३६० कार्यशालाको निरन्तर आयोजना गरिरहेको छ ।

उत्पादनमूलक कार्यका लागि पुनर्कर्जा

अवधि : बढीला ५ वर्ष

किस्ताको व्यवस्था : मासिक व्याज र त्रैमासिक किस्ता

www.nefscun.org.np

नियमित बचत

अवधि : सदस्यता कालका सरेसयका

www.nefscun.org.np

केन्द्रीय तरलता बचत Central Liquidity Saving (CLS)

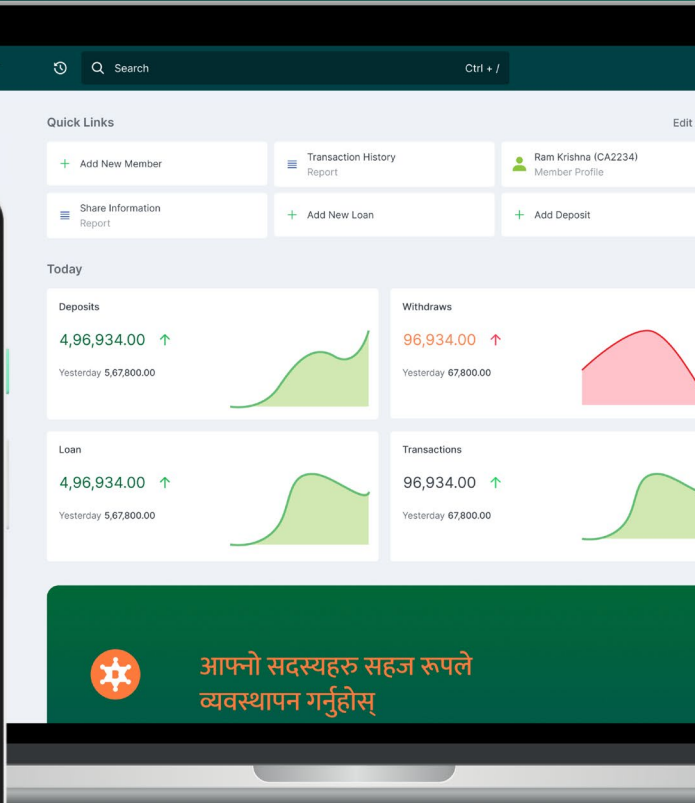
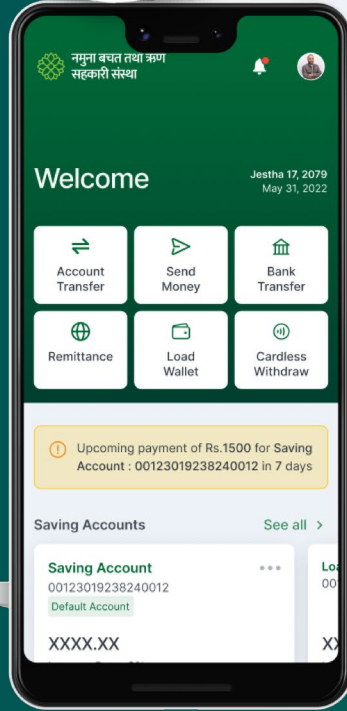
"साकोस अतिबाजको केन्द्रीय तरलता"

www.nefscun.org.np

मिर्ण ERP

सहकारीको सबै कारोबार अब एकै ठाउँबाट

A product of

NEOSYS
Neosys Technology Pvt Ltd

in collaboration
with

powered by

www.myraerp.com